

RMK. I.

177

TELEKI

MIKLÓS

FELELTT.

5007

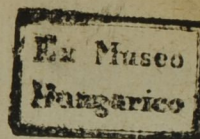
quart.

brech.

TELEGDI MIK-
LOS NAC PEECHI PIS-
- POKNEC FELELETE, BOR,

nemíza Peter nec feitegetés
neuú könyüére.

MELYBE FOKETPEN,
az io chelekedetek nec iutalmárul va-
lo igaz keresztyéni tudománt oltal-
mazza. Follehet egyebreis minden-
re választ teszen, valamiben
Peter az ú vallásat
ellenzi.

5007

Ecclesiastici 16:

AZ IRGALMASSAG HELT SZE-
rez, kinec kinec mind az ú cheleke-
det nec érdeme szerent.

NYOMTATTATOT NAGY,
Szombatba M. D. LXXX.
elztendőben.

TELEGDI MIKLOS

3

PEECHI PISPÖC, AZ ALAZATOS

ságnac lelket kéri Istentől Bornemisza Peter

nec, hogy fellyeb ne erchen maga fe

löl annál a mint illic.

Z el mult ezer öt száz

hetuennyolcz esztendőbeli gyűs ^{Bornemisza}

leskor, akadoz vala kezembe egy ^{Péter könyve}

könyved, mellyet én ellettem, es ^{uerül.}

az én postillam ellen, chac akkor

irtal volt, es Posomba az vraknac, es nemessek

nec hazanként mutogattal, es osztogattal. Kit

midőn meg oluastam volna, rakua talalám on- ^{Szitokcal rak}

doc szitkokcal, ragalmazásokkal, es chufolasok ^{ua a Bornem}

cal. Szörnyen szidogacz, atkosz, es ragalmaz ^{isza irása.}

én magamat, chufolod es meueted az én iras

mat.

Azt irod hogy mig hirrel hallottad, hogy

az én szokot praedicationat magyarul ki kez- ^{Bornemisza}

dettem volna nyomtatni, más remenségbe vol- ^{itelete, az én}

tal. Vélted azt hog ha néhol el teuelyednémis, ^{postillamról.}

viszont valami szép iduőséges dolgokrais ta

netanéc. De kilőmben eset annal a mint remellet

ted. Mert noha vg vagyon hog ütőm vetem

az igazatis, es mikor az igéket feitegetem, a ti a

tyatoc fiaiac az Euangelikusoknak irasokból,

A z

alkols

alkolmas értelmet szedegerec, de aztis mintha
bottal vernec ki belőlem: Es hamar el futamos
dom arrul, à mi à szegen egigyü hiueket epetes
né à Christushnac igaz esmeretibe, es az io marha
mellet, mint az alnoc chaplár, es à hamis kala
már hituan borát, es marhaiat elő hozza, azon
képpen enis à rutot à szép nec közibe ölgyetem,
es à leuet nag fen adom az hufa nélkül.

2. Cor. 4.

Touabba aztis beszéled hog' szent Pálnac
imez mondásat. Meg nem hamissetyuc, az lsten
nec igeiet, hanem az igazságnac ki jelentésuel a
ianlyuc magunkat minden emberek nec lelki es
meretinel, az lsten előtt hamissan hoztam elő, es
meltatlan nyomtattam à postillanac első leuelére:
Es hog' ez ilyen szép czeger alatt, büdös es nyu
lo bort aruloc.

Bornemisza
nac iszonyu
sok szitkai.

Mind ezec kedig, chac kezdeti à keferüs
segéknec, es chac elől iaro leueledbe, (mellyet à
Christus Iesusban valo szentek nec, es hiu atya
fiaknac irtal, es könyued nec eleibe tóttel) talal
tatnac. De midőn touab még à dologba, es az
én ellenem valo harfolodáshoz valoba hozza
kezdesz, iszonyusag, oluasni, minemű ektelen sziz
dalmakcal illeczi: Neha ludasnac, neha ördöngös
nec, neha orunac, poroszlónac, dilkosnac, ha
zugnac, Christus ellensegénec, bolondnac, szem
fenyuesztő nec, baiolónac, baluanyozónac, chuf
nac,

nac, Czigánnac, az igaz eghaz haborgatojánac,
rokánac, alnoknac, koszos erdemű nec, angyali
abrazatba öltözöt ördögnec, Christus chufoló
nac, karomlónac, fészertő nec, es soc egyeb effele
vtalatos neuekcel neuezuen engemet. Rőuid be
széddel, valami gonosz eszedbe iuthatot, abban
semmit el nem hattal, hanem mindent reiam szór
tal, es fejemhez vertel.

Igazat mondoc benne, hog' noha tudomas nem merklep
nyodat, es vallasodat soha nem igazlottam, mind tes erkölchü
az által, mig ezt à te szép könyuedet nem oluastam es nem chen
vala, mertekletesb erkölchü, es chendesz elme desz elmeü.
in embernec, aletottalac tegedet: de most veszem
eszembe, hogy tauol vagyon te túled, mind az
mertekletes erkölch, mind à chendesz élme. Es
hog' szent Daidnac mondása ként, olyan à tor Psalm. 13.
kod, mint à fel nyittatot büdös koporso, nyelued
del nem iol él sz, aspis kigyónac mérge vagyon aia
kidban, rakua à te szád atokkal es mérges be
széddel.

Igen mented vgan magadat, erőssen eskü Maganac ha
szól es szabodol, hog' sem harag, sem boszuság, mis mentése.
sem iregség nem indettot, hanem à prædicator
ságnac tisztí keferetet tegedet reia, hog' olyan
rutol bantal én velem, es azt hanyod hog' lsten
akart te általad engemet meg szólletrani: de azon
közbe egnehan helyen ki mutatya magat irafod
ban

Irásra való indulásának igaz oka.
 ban à te felindulafodnac másigaz oka. Midőn azon panaszkodol, hogy soc esztendőül fogua reiad törtém, soc fő püspököket es à feiedelemetis többször szazszernel ellened fel indetottam. Hogy à kic itt Nagyszombatban à religio dolgában valami vietaft kezdettene vala, azoknac ellenec vyaskottam.

Mit bán en bennem Bornemisza. Ez: 13. 2. Cor: 10.
 Ertem (baratom) mi failallya à te gyomrodat, Az maria beledet, hogy kő falul vetem magamat te ellend az Israelnec hazáert. Hogy az en vitezsegemnec lelki fegyuerit, mellyec az Isten hatalmaual erőszec, à nagy erősegec ellen kivonszom, az emberi okoskodasokat, es minden fel tamadaft, mely az Isten esmereti ellen fel tamad, rontom. Hogy nem futamom el à farkas soc elöt, hanem Isten nec segefegeuel szembe al loc veletéc, nem hadlac titeket szabadon dihofo kődnötöc az Isten nec ak labba, es ebben è varasban à Christusnac iuhait ragadoznotoc, testoua hannotoc, ölnötöc, es keduetec szerent veszetetec. Ez oka hogy engemet szidalmaz, atkosz, es minden rutalmas beszéd del illecz. Bannod hiszem, hog sem à te tarsaidnac nem engettetic olyan nyiluan es szabadon hintenetec szombatban à konkolyt, à mint ti keuannátoc.

Honnet te ezic meg hogy nem io ugre int ellenem.
 Mert ha tisztan chac azért ramadtal volna reiam, miuel hogy az én tanetasm kilömbözne à te

à te velekedesedtül, es à te itiled szerent à Christus tisztetsege nec ellene volna, sokcal kilömben chekedtel volna en velem: es ha szinten szolletast auagy feddest erdemlettem volna is, nem mindgyarast vgy szidogattal volna, mint ellen segeket szoktac szidogatni à beketelen emberec, hanem azt miuelted volna à mire szent Pal taneta à Tessalonicabelieket monduan. Ha valaki nem enged à mi beszédünk nec, ielenché teg meg azt leueletek nec altala, es semmi közötöc ne legyen aual, hogy meg pirullyon: de magavgy ne tarchatoc mint ellen seget, hanem inchetec mint atyafiat. Megint à Galatabelieket imisgyeniruan nekiec. Atyamfiat még ha foglalatos leendis valamely ember valami vetekbe, ti kic lekiec vatroc, oktasatoc az olyan embert szeledsegnec lekéuel, meg gondoluan tennen magadat, hogy teis kesertetben ne esel.

Hallod hiszem hogy szent Pál, ki teneked minduntalan aiakid közöt es pennadon forog, (adnaia Isten hogy bator szüedbenis forgana, mert vgy szebben tudnal velem szollani) azt à ki nem enged az Apostoli beszéd nec es tanetastnac (à mint felölem beszelled, hogy en sem engednec) nem akaria hogy vgy tarchac az híuec, mint ellen seget, hanem hogy inchec mint atyafiat. Es hogy à vetkes embert à lekiec szeledsegnec

Gal: 5. ledőgnec lelkéuel oktaszac. sőt masut à testnec
chelekedeti közze szamlallya à haragtar tást, ver
A szitkozó
do ember
nem érdemi
az hiueknec
tarfáogat.
1. Cor: 5. gaianac nem kel vyaskodonac lenni, hanem en
gedelmecne mindenekhez, ki tudgyon tanetani,
2. Tim: 2. bekefeggel el tūruen à gonoszokat. Ki szeled
séggel tanécha azokat, à kic ellenkednec az igaz
sággal. Az Ephesusbelieket kedig erőssen kerí,
Eph: 4. hogy minden mérges beszéd, minden geriedés,
harag, kiáltas, es atkozódas, ki vetteszéc köz
zúlóc.

Bornemisza
külömben bá
nicéu uelem,
hogysen
mint az A
postoli tancs
tasnac mo
dgya, keuan
nyá.
Annakokaert ha à szent páltul prædicaltatot
tudomannac hirdetőie, ha az vr szolgália, ha nem
testi, sőt inkább lelki ember vagy, mit haragszol
mit versengesz? mit szitkozodol? mit vyasko
dol ilyen rutéto beszédekkel? Ha à mint mon
dod az lsten szollét engemet te általad, miért nem
intesz, miért nem tanetasz, miért nem feddesz
kereszttyeni szeledséggel.

Szép maga
merteklése.
De még ezis keuésnec teczic teneked, mert
azt irod, hogy ha meg nem mertekletted volna
magadat, keményben kellett volna szollanod à
szent Prophétaknac es Apostoloknac példaiat
kőuetuén, kic rut gyalazatos neuekcel neueztec
à Christus

à Christusnac ellenfégit. Es hogy vgy legyen
írasra igazétasz monduán. Oluasd meg 56.
1. Pet: 2. Phil: 3. Holot azon kérec minden iam
bor keresztyen oluasot, hogy nem én erettem, ha
nem az igazsaghoz valo szerelemből, vegye iöl
eszébe, mely igazan szoktad te à szent írásnac
helyeit citálni es előhozni, ki engemet aual pi
rongacz, hogy à szent Pálnac mondását hamis
san hoztam volna elő.

Az első hely, mellyet elő hozsz, azt irod hogy
56. részében vagyom. De nem tudod meg mu
tatni kichoda írásnac. En hiszem Bochatius
nal akartad mondani de natura deorum. Auagy
Ouidiusnal de arte amandi. Mert à mint az ör
dőgy kesértő prædicationidból meg teczic, eze
ket gyákorta es szorgalmatossággal szoktad
oluasni. A masodikat 1. Pet: 2. iegezted hog meg
kel keresni. Aztis ki oluastad onnat, mert én ott
nem találom. De azt meg találom hog à keresz
tyennec nem kel sem irigynec, sem ragalmaznac
lenny. Az harmadikat Phil: 3. ielented lenni. Am
bátor ott legyen ha vagyom, maga bizony nem
hogy rutabbakcal, es gyalazatosbakcal, de olyan
rut es gyalazatos neuekcel sem neuezi szent Pál
az aránt à mi vrunc elleségít, à mint te neuesz
engemet, noha még reiam nem raktad, soha sem
rakhatod hogy lstenne ellenfége volnéc. Es
A 5 minden,

BORNEMISZA PETER,

minden, valaki figyelmetesen meg olvassa, à
minemű valaszt ingyen maid teneked teszec à te
irasodra, megismeri hogy nem az vagyoc.

Az egyhazi
fejedelmeket
gyalázza.

Imezen vagyon leg nagyob chodam, hogy
en reiam haraguttal meg, en ellenem es az en
Postillam ellen vöttel bait, es nem elegszel aual
hogy engemet gyalasz, es tellyesseggel földhöz
versz, hanem egyebeketis mindeneket, valakic
en velem egy ertelemben vanna rutetasz. Az
egyhazi fejedelmeket kiualtkeppen, kiket ha még
gonoszoc volnanakis, tisztelned es böchülnöd
kellene az Istennek rendeleseért, kitül vagyon
minden hatalmaság.

1. Pet: 2.

Rom: 13.

Bornemisza
tisztelete.

Fol: 911.

Nem szidom
en itet.

Igy emlékezel meg à tennen beszederül,
holot eggyüt azt mondod, hogy mindengemet
f-mind à papi fejedelmeket mindenkoron tisztel
szemelyünkbe. Kellő tisztelet, ez egész
vilag előtt reianc kialtani minden fertelmes on-
doklagot, ollyatis à kit soha hozzanc nem lattel,
es ertettel. Igy iut eszedbe azis, à mire egye-
beket intesz az ördögi kesertetekről valo prædi-
catiokban monduan. Hát ne neues te senkit,
hanem vide manticam à tergo.

Ha szitokkal kellene egymás ellen tufakod-
nunc, bator az előtt ne tudtunc volnais, immar
eleget tanulhatnanc à te könyvedből szitkozódá-
ni, es vissza mérhetnőioc neked à te loc atkaidat.

Talale

SZITKAIRVL.

Talalnanc talám mies valamit te benned, szane
talant peniglen à te partodon valo nemely vrain-
ban, kirül volna mit mondanunc. De tauol
legyen az mi tülunc.

Vgy teczic mintha tártottál tüllem, hogy erde-
med szarent fogoc teneked valaszt tenni, es azért
intesz, hogy meg emlékezzem az vr lesusrul, kit
mikor à Papi tanáchnac előtt arczul chapánac
monda. Ha gonoszt szoltam bizonyéck meg
hogy gonosz legyen, ha kedig iót szoltam, miért
vtetz engemet? Meg fogadom szodat, es noha te
el feletkeztel volt arrul, à mire engemet emlékez-
tecz, midön nem egyszer hanem szantalanyszer
versz arczul à te nyelueddel auagy pennaddal,
es mondod ugyan hogy gonoszt szoltam auagy
irtam à Postillaba, de meg nem bizonyetod,
Mind az által en tegedet nem verlec sem rutol-
lac, hanem meg bizonyétom, hogy kilömben
vagyon az à dolog, à melyrül en ellenem irsz,
annal, à mint irod.

Szidgy te minket à mint szinte akarod,
gondoly többet még annal hozzanc, à mit az
előt gondoltál volt, mondgy mindent nem chac
ollyat à kit tudcz, hanem (szokasod szarent) ol-
lyatis, à mit sem te nem tudhacz felöllunc, sem
à mi lelki esmeretunc nem vadol mi ben-
nunc, de engemet reia nem vész vgyan, akar
mint

mint ingerlyis, hog' azon mertekkel mériec neked
vísza à mellyel te mérsz minekűnc. Sőt oly sze-
ledséggel akaroc meg felelnem, à mint igaz ke-
resztyen, es alazatos eghazi emberhez illic.

Bele akadcz eggyűt à Tridentomi Conci-
liombanis, es annac vegezésit alnac decretomok-
nac, es Aegyptomi sötetségnec neuezed, maga,
én azt hiszem, hog' soha szemeddel sem lattad,
nem hog' oluastad volna. Mertha valamikor
chac kezedebe vetted volna, tudnad hog' nem
1566. esztendőbe, à mint irod, hanem 1563. Ka-
rachon huanac negyedic napian vegesztetet el
à Conciliom. Ig' szoktal te vakmerő iteletet ten-
ni arrulis, à mit ingyen sem tudcz mi legén.

Kemnicus Martont igen diczered erette
hog' à Conciliom vegezési ellen irt. De maga
abban à miről te közötted es en közöttem à ves-
tékedes vagyón, tauol iarsz vallasatul, mikép-
pen à hol helye leszen nyíluan meg mutatom.
Kiből meg teczic, hog' chac az Romai egy-
hazzal valo ellenkedést kedueled ű benne. Es
hog' nem az igalsagot keresed azoknac irasok-
ban à kiknec könyuöket oluasod, hanem chac
azt, hog' tudgy valamit írni, es szóllani mi elle-
nűnc, es módot talaly benne mikeppen minket
szidogathas.

Irt vg'

Tridentomi
Conciliom el-
len ualo ragal-
mazása.

Vakmerő ite-
let.

Kemnicus,
mert diczeri.

Mit keres e-
gyebeknec
könyuökebe.

Irt vg' vagyón Kemnicus à Conciliom el-
len, de valasza vagyón nem chac Andradiustul,
hanem Lindanustulis, es több egnehany tudos
iambor fő emberektől. Kiknec irasokat à ki ol-
uassa, tegyen iteletet felőle, ha méltan hanyod azt,
hog' győzödelmet vót volna à te Martonod,
es meg nyerte volna à palyat az Romai atyác
ellen.

De hog' soc szóual ne tarchalac tegedet,
veget vetec à te szitkozodasidról valo panaszo-
kodasnac, arra haguan à bozzu allast, à ki igazan 1. Pet: 2.
itel, közelben iaruloc à dologhoz, à mely előt-
tem vagyón.

Sommaia ez à te könyuednec à mint à Ti-
tulus mutattya, hog' meg akarod ielenteni, mint
teczic teneked az én postillam. Es iollehet mind
az egész postillat (velem egyetembe) szidalma-
zod es gyalazod, de kiualtképpen à Septuages-
ma Vasárnapi prædicationat valasztottad ki à
többi között, hog' abban mutasd meg, mit kel-
lyen minden keresztyen embernek az én köny-
uem felől tartani. Főképpen kedig azon igyeke-
zel, hog' à io chelekedeteknec erdeme felől va-
lo tudománt, melyről abban à prædicationban
emlekezet vagyón, tellyeséggel fel fordechad, es
ördögi tudomannac bizonéhad lenni.

De ehez egyeb dolgokatis ölgyetesz, es hol
imide,

Peter köny-
uenec somma-
ia.

Fő igyekeze-
te.

sokat ölgyet
egybe.

imide, s hol amoda, (à houa keuanáságid vonsz-
nac) ki terugnaz elődbe vót vtrul, eg olyan sza-
basu, loc feleből egbe szedegetet, es egybe zauart
kőnuet készétesz, mint az Simulus Moretoma
Virgiliusnál, es mint amaz soc allatoknac tagiaiból
egbe ragattatot kép, melyrűl Horatius ír,
de arte poetica.

Mint felelec
meg Bornem-
isza Peter nec.

Nem tehet i-
gaz iteletet
Peter az en
kőnyuomrűl.

Nem keuanó
t le adu-
retet.

Ezekre en imigyen felelec meg teneked.
Leg először, hog postillámat ragalmazod, es
azt írod hog annal töb io semmi benne nincsen,
à mit à te Euangelicus atyadfiainac irasokból sze-
degettem az igeek nec feitegetesére, aual eg mák-
szemnit sem gondoloc. Mert te vgyan nem tes-
hecz igaz iteletet az en irasom felől, miuel hogy
az iregség, es gyűlölség annéra meg vaketot tes-
gedet, hog ingyen chac azt sem erted mi legyen
à mit én íroc (miképpen egnehan helyen maid
meg teczic à te kőnuedből) nem hogy meg itil-
hetnéd ioé az, auag semmire kellő.

Nemis keuanom bator meg hidgyed, hog
dicheried az en kőnuemet. Sőt iob netien ve-
szem tūled hog alázkod. Oka ez, mert ha tene-
ked teczenéc, azoknac tudom nem teczhetné-
iec, à kic igaz iteletet tehetnec, es szoktanac tenni,
az íróknac irasoc felől. Elég ennekem hogy à
kiknec irtam, es à kikért munkalottam, keduelic
az en munkámat.

Amaz

Amazokat kedig, kiket te Euangelicusok ^{Euangelicu-}
nac neuesz, mi végre szoktam legyec neha ke- ^{soknac iras-}
zembe vennem, à postilla első részénec, előtte ^{kat, mi uegre}
iáro beszedembe elegge meg ielenttettem; mostan ^{oluasom.}
azert nem szükség többet arrul szóllanom. De
ebben vgyan semmit ne ketelkedgyel, hog nyil-
uán soha az Euangelionnac igaz ertelménec
meg talalásért affelek nec eggyiket sem oluasom.
Mert arra valokat iobbakat talaloc, mind regies-
ket s mind mostaniakat à mieinc közöt.

Touabba, à mi à te szantalan soc szitkaidat ^{Bornemisza-}
illeti, azokat harom felé valasztom: mert neha ^{nac harom fé-}
ennen magamat, neha à tellyes eghazi rendet s ne- ^{le szitkai.}
ha az en tanetásomat szidogatod. Az en sze-
melyem ellen valo szidalmokra chac ez é valasz. ^{En magam fe-}
Hog kerem az Istent, bochassa meg teneked, ^{löl, ualasz té-}
mert nem tudod szegeni mit miuelsz. A közön- ^{tel.}
séges eghazi feiedelmeknec es személyeknec ké- ^{szegény}
pekben, meg felel teneked szent Pal, monduán, ^{rend képeben}
Ki vag te, ki meg iteled à más szolgálait? Az ^{uulo felelet.}
ű vranac áll auagy esic. Sőt még áll, mert hatal- ^{Rom: 14.}
mas az Isten azt tenni hog allyon. Aual hogy ^{Rom. 2.}
mást itelsz, te magadat karhoztatod, mert vgyan
azonokat chelekeded, mellyeket itelsz.

Azt mondod à többi közöt, hog sohol an-
ni parázna, tragar szó beszéd, ektelen ondóc szis-
toc nincsen, mint nemely pispókóc, es Captalan-
ság

Bornemisza-
nac ondócbe-
szédi.

ság közt. Itellye az Isten, es itellyec azoc meg, à
kic à te ördögi kefertetrül irot kőnuedet oluaf-
sác, hallottanaké valaha, vag à Pispókóktul, vag
à Captalanokban, vagy akar holot az egesz vi-
ságon, anni es olyan szörnyűséges, es ondoksá-
gos ruslagokat, mint à kiket te ott egbe gyűitöt-
tel, nag gyönyörűséggel elő szamlaltal, es szemé-
rem nélkül, ingyen nem valami kerülő beszéd-
del, hanem tulaidon neueken, soc szűzeknec, ar-
tatlan gyermekeknek ifiaknac, es egyeb rendbeli
tiszteléses iambor személyeknek botrankozas
fokra mosolyogua ki feitegettel.

Termeszete. No ennekis beket hagyoc, mert végelme-
rem természetet, hog vgyan nem tehecz ege-
bet benne, hanem mondanod kel valamit mi el-
lenűnc, vag tudcz ollyat mondani à mi bizony
volna, vag nem. Iaryl azért io atyamfia dol-
2. Reg. 16. godba, es mint Semei Dávidot, szidgad az Isten-
nec szolgait, leszen még oly idő, hog meg teken-
ti az vr à mi gyalazatunkat, es iot ad nekűnc à te
mostani szitkaidért.

Tudomány-
ellen à mit
mond arra de,
rés ualaszt te
szec.
1. Pet: 3. De à hol tanetasomat karhoztatod, azt el
nem halgathatom, mert à szent Peternek intése
szerent, mindenkoron kefnec kel lennem meg
felelni, à ki okát kerdi à remenségnek mely en
bennem vagon. Estudom hog köteles vagyoc
nem chacazokat intenì az iduóséges tanetasnac
alta-

altala, à kic engemet örömeft halgatnac, hanem
azokcalis szembe allani à kic ellent tartnac, es af-
feléknec be dugni szaiokat. Annac okaert meg
mutatom es meg bizonyetom Istennek segetse-
géuel, hogy iol, es igaz ertelemre magyaraztam
en, à Septuagesima vasarnapi Euangelomot, es
hogy te oc nélkül s-meltatlanul szidalmazod az
en magyarazásomat.

Touabba meg adom ertened, hogy à ke-
resztyeni tudomannac, à minemű egyeb reszei-
benis teuelygőnec mondasz engemet, nem en
vagyoc, hanem te vagy teuelygő.

Azon kérec peniglen es arra intec minden
keresztyént valakiez en irasomat oluafsa, hogy
figyelmetes oluasóia legyen annac à mit iroc: es
midőn ideie leszen, tegyen igaz lelki esmeret sze-
rent valo iteletet az en feleletemrül. Nè néz-
zen se engemet se tegeted, hanem chac az igazat
keresse mi nallunc. Es à hol azt talállya oda ha-
iollyon. Nemis oc nélkül miuelem ezt, mert
fokan talaltatnac è mostani időben, kic valamely
könyunec az eleit meg tekentuēn, mihelyen azt
lattyac raita, hogy valakitul mi felenktul iratot,
ottan toruēnt tesznec reia, es minec előtte meg ol-
uasnaiaac, immár meg itelic, es karhoztatyac.
kiből imes kőuetkezic, hogy effele idő nap előt
tetetet itelettel iaruluān oszton oluasafához, soha
B oly iot,

Sommáia en
nec ex en kő
nyuennec.

Intés, mint
kel oluafni è
könyuet.

Azokrul, à
kic nem iol ol-
uasac à mi
irasunkat.

A SEPTVAGESIMANAC

oly iót, es oly lsten szerent valo dolgot benne nē találhatnac, mely ű nekic tethesséc. Mert az ites letnec igyenességet regen meg horgasétotta ű bens nec, à mi ellenűnc valo gyűlölség.

A ki kezébe veszi, oluassa meg előszer, es *Vegyéiole,* à miten felelec teneked, vessé melleie à te ellenze. *szebe ezt az sednec.* Figyelmezzén reia, mellyikűnc miuel *oluaso.* bizonyét, mint, es mely hiuén hozza elő à szent irasnac helyeit, mint magyarázza, es honnét veszi az ű magyarázatnyat. Annac főlötte à hol vg tes czenéc, hog az az lsten igeignec eggyic helye el lenkednéc à malikcal, mint engeszteli es bekelteti azokat egybe. Es vg tegyen oszton tōruent mi kōsztűnc. Ezeket à ki meg miueli, remellem hog annac nem fog vissza teczeni az en irasom.

A SEPTVAGE-

SIMA VASARNAPI E-

VANGELIVM.

Miuel hogy à Septuagesima Vasarnapi Euange-
liomrul uagyon főkeppen mi kōsztűnc à tusakodas, ige-
rűl igere ide irom azt, hogy az oluasoknak szemec előt
legyen, es lassác mellyikűnc talallya kōzelb es iobban
à fel tetetet czelt.

Az

NEVERŰL

Az Euangeliomot szent *Mate* ir-
ta meg *XX.* részében.

Az időben, monda Jesus az ű tanetuanynac ilyen pelda bes zedet. Hasonlatos mennyeknec or- szága az cheledes emberhez, mely ki mene io reguel munkasokat fogadni az ű jzöleiebe. Mikoron peniglen meg szegödöt uolna az ű munkasual egy napi penzbe, el küldé űket az ű szöleiebe. Es lki menuen harom ora taian, lata es gyebeketis aluán beuolkodua az piaczon, es monda nekt- ec. Mennyetec el ties az en szölömbe, es à mi melto les szen meg adō tinektec. Azoc peniglē el menenec. Megint ki mene bat, es kilencz ora taián, es azonkeppen cheleke- dec. Tizen egy orataiánis ki mene, es lata nemellyeket ala uan, es monda nekiec. Mit allatoc itt napotnapestig biuol koduán, mondánac neki. Mert senki minket meg nem fo- gadot. Monda nekiec: Mennyetec el ties az en szölömbe. Mikoron peniglen estue löt uolna, monda à szölönec ura az ű Vinczelerenec: Hidelő az munkasokat, es ad meg nekic az ű bereket, el kezduen az leg utolsoktul az leg elsőig. Mikoron azért elő iōttenec uolna, à kic tizen- egy ora taian mentenec uala à szölöbe, uōuenec egy egy penzt. Elő iōuen annak utanna az elsőis, alettyac uala, hogy űc többet ueendōc uolnánac, de maga űkis obac egy egy penzt ueuenec. Es el ueuen morgodnac uala

B 2

az chea

az cbeledes ember ellen monduán: Ez Vtolsoc chac egy oratig miueltene, mégis egyenlőkce tetted őket hozzánc, kic uiseltűc az egész napnac terhet, es beuet. De amax feleluen egy nec közzülőc monda. Baras tom nem teszec teneked hamissat: nemde egy penzbe szegőttele meg en uelem? Ved fel azt a mi tied, es mennyel, mert annit akaroc ez utoljonakis adni mint teneked. Auagy nem szabade nekem azt miuelnem a mit akaroc? Auagy talam az te szemed álnoc, mert en io uagyoc? Ezenkeppen lesz nec az utolsoc elsőc, es az elsőc utolsoc: mert sokac az hiuatalosoc, de keuesec az ualásztottac.

A Septuagesimânac neuezetirül.

Bornemisza
Petrnec tel-
lyes igyeke-
zetű.

Ellyes igyekezeted az teneked, a mint a te könyued nec chac eleies meg mutattya, hog az én postilamat velem egyetembe minde nekcel meg vtaltasd, monduán hog chac az egy Septuagesima Vasarnapi Euangeliombolis meg teczic, mely nagy sűrű homályal akartam volna be vonni szemeket az oluassóknac. Nem kellemetes nálad a mint en magyarázom azt az Euangeliomot. Egebütis soc helyen nem szereted az en vallasomat. Teuelyges nec neuezed azt, a mit en igazságnac hiuoc.

Leg

Leg először peniglen, miuel hog a prædicationac kezdetiben, az egigyűekért, rövideden okát adtam miért hívuc Septuagesimânac, az az, hetuenediknec, (es nem hetuennec a mint te irod) azt a Vasarnapot, mely a Vizkereszt nap vtan valo vasarnapokat köueti: A hol azt irtam, hogy attul fogua a het egymás vtan köuetkező vasarnapokon, ez vilagnac hét ideierül emlekeztet. ^{Hét időről ualo emlékeztet.} lekezic az anyaszentegyház, hogy meg erchűc miképpen az atya Isten minden időkben hitta az embereket a Christusban valo hitre, es az ű szent igeiē nec általa, gyűitöt maganac anyaszentegyházat: fuoltanakis mindenkoron valakic ez földön a kic esmertec, es dichertec az egy öröc igaz Istent, noha gyakorta az emberi nemzet igen el merült a baluany imadásban. Bele allasz ^{Lásd az ol- uasoc, hogy} az en beszedembe, es azt vitatod hogy arrul ^{szóvalgot ha- missan fog re am Bornem-} akaroc szollanom, miért rendeltet az Euangeliom az időkhoz képest, maga én ingyen emlekezetet sem töttem az Euangeliomnac rendeltetéséről. ^{iszá.}

Touabba azt beszélgeted, mintha én azt irtam volna, hog azert hiuatrat nec Septuagesimânac az a Vasarnap, miuel hog mint a Sidoc nag ohaitua vártac az hetuenedic esztendőt, kire Isten igerte volt hogy őket meg szabadetanáia a Babilloníabeli fogságból, így mies az nap

B 3

meg

meg alazuán magunkat, es fekete mife köntösbe öltözuen variuc az hetedic vasarnapot à Letaret, es akkor örülnenc. Ez (vg mondasz) ertelme Telegdinec à Septuagesimárul. De ezt sem talalod az en könyuembe. Hanem ott így vagyion írva.

A septuagesimaneueneceka.

Adámtul fogva mind világ vegezetiglen, szinten olyan az anyaszentegháznac allapattya, à minemű volt Babilloniában, az hetuen esztendei fogságban az Israhel fiainac allapattyc Rabság, siralom, keferűség. Nehezen vartac à Sidoc az hetuén esztendőnc be telészet, tuduán hog akkor kellett az űszabadulásoknac lenni. De bizony chac alég vária az anyaszentegházis az ítelet napiat, ertuén hog minden nyomoruságinktul valo meg szabadulásunc akoron fog lenni. Annac okaért à minemű hasonlatossága vagyion az anyaszentegháznac ez világ szerent valo nyomoruságanac az Babilloniabeli hetuén esztendei fogsághoz, azért hiuattatic ez mai vasarnap Septuagesimánac, az az, hetuenediknec, noha chac hetedic az vtolsóhoz, az az, à Letare vasarnaphoz.

Vg teczic nem en szóm az, hog hetedic vasarnapot varnanc, hanem az ítelet napiat, mikor elő iű az idő, melyrűl Letare vasarnapon közonséges emlekezetet teszűnc. Mondom az anyaszenta

szentegháznac minden nyomoruságitul meg me nekedesénec ideie, az ítelet napia.

Aztis reanc fogtad, hog chac hét vasarnac pra rendeltűc az íteletnec varását. Kit soha mi tüllűnc nem hallottál, sem irasunkba nem oluastal. Mert ertyűc hog mindenkoron vigyazni kel, miuel hog nem tudgyuc, midőn fog el iűni à mi vrunc, estueg, auag eifelikor, auag tikszokor, auag reguel. Ha én valamit ollyat mondanec à te irasodba lenni, à mi ott ninch, azt hiszem bizony hog valtig igen meg hazuttolnal, es minden veszelt tennel raitam erette. De en tegeedet nem hazuttollac, meg elegszem aual, hog erschec az oluasóc, hog nem híuen szamlalod elő az en beszédemet, es chac azon iarsz, hog ha nem meltan, meltatlanis ragalmazhás engemet, aztis reiam foguan, à mibe híremis ninchén.

Feddődöl azonnis, hog meg szomorétom az híueket monduan. Ha be akarasz az öröc ele tre menni, tarch meg à parancholatokat. Mint ha én mondanam azt, nem à Christus. Mintha szomoréto beszéd volna, azokat à kic iduözűl ni akarnac azon igekkel inteni à parancholatoknac meg tartasara: mellyekkel à mi vrunc intette. Es ha az volna is, mintha az Euangeliomi törűen alat gonosz volna meg szomorétani es banatra indetani az embereket. Holot sz: Pal, ohait es fo

B 4

hasz

1. Cor: 5.

2. Cor: 7.

Mat: 5.

Luc: 6.

haszkodic, vgan azon bodogságnac keuansága
miat mellyet mies ohaitua várunc. Holot az
Chorintusbelieket nem chac meg keferéte es szo-
moreta leuele által, hanem örülis raita hogy meg
szomoretotta volna őket. Holot Christufis az
Euangeliomba, bodogoknac mondgya azokat à
kicsirnac, es à siras vtan uigasztalast iger nekic.
Viszontag iaít kiált azoknac, à kics meuetnec es
aual fenyegeti őket, hogy sirni fognac.

Törvényes, es
kötelező, siro
es öruendező
napokrul.

Leuit: 23.

De nem akarod engedni, hogy io legyen
törvényes es kötelező, siro es öruendező napokat
rendelni. Maga én találóc à szent írásban, mind
kesergo s mind vigado bizonyos napokat. En-
nec okaert, ha mies à Septuagesimánac ideien,
valami szomorúságra fogiuc magunkat, nem
írásellen chelekedünc, nem is ludás modra mi-
uellyünc azt, mert nem esünc ketségbe, hanem
remellyünc es váriuc hogy minden könyhulla-
tástel töröl Isten iöuendöre à mi szemeinkrül.
Kit meg mutatunc az Letare vasarnapon valo
öruendezesünkélis.

A fassangrul
mit mond
Peter.

Elöb méggy el kezdetet beszédében, es azt
mondod, hogy az ítelet napiánac varására ren-
deltetett hét vasarnapokatis meg czafoltuc, mert
ez hetekben szabtunc fassangot, es vakmerőkep-
pen azt vallod, hogy à mi eleinktül szarmazot
volna à fassang. Meueted aztis hogy à szents-
egyházba

gyházba gyaz köntöft viselünc, demihelt onnét
ki iöuünc, fassangot üzünc, lakunc, torkosko-
dunc.

A fassangot

nem miszer-

zettünc.

Bachanalía.

Kerlec io atyamfia Bornemisza Peter,
miert költöd azt hogy mi szerzettünc à fassangot,
ha tudod, hogy még Christufnac születése elöt,
tis völt, es nem à mi eleinc, hanem à poganoc
voltanac kezdöi ennec èrutságnac? Nem aletlac
oly tudatlannac lenni tegedet, hogy nem tudnád
mi volt regenten à Bachanalía. Annac mara-
dekia é fassangnac ektelensége. Melyet minden
kor karhoztattunc, s mostanis karhoztattyc,
de mit tehetünc róla, ha à szó fogadatlán kösseg
nem enged à mi intesünkne? Ez vilagi feiedelmec
es bírác, kiknec bot vagyon kezekbe el hagyat-
hatnáiac, ha sziuec szerent igyekeznénec raita.

A fassangot

karhoztatt-

tyuc.

Hogy peniglen aual pirongacz minket,
hogy mies fassang modra elünc es dobzódunc,
ha azt vgy miuelnöiöc, hogy à mit miuelnénc,
azt mentenöiökis, czafolas volna, mert vgy à
szomorkodast egyfelöl dichernöiöc, s mas felöl
szidalmaznoioc. De ha ki miueli közzülünc,
nem dicheriünc, söt tudgyuc es vallyuc hogy nem
iol miueli, es aual meg nem czafollyuc à mi ele-
inknec io rendeléset. Mert ha ottan à tanetáfnac
czafolása volna az, midön valamely tanéto ellene
iarna életéuel az ü tanetasánac, tahat szent Pális
B s meg

Rom. 7.

meg czafolta volna az ű io tanetálat, vg mint ki imelzt iria maga felől. Nem à iot chelekeszem à mellyet akaroc, hanem à mely gonofzt nem akaroc azt chelekedem. Megint: Gyónörködöm az Istenec törvényeben, à belső ember szerent, de más törüent latoc az en tagaimba, mely ellenke dic az en elmennec törvényéuel, es mely foglyul ád engemet, à bűnnec törvényénec, à mely az en tagaimba vagyon.

Szomorúsá-
gra intő szer-
tartásnac io-
volta.

Sőt chac azertis io volna à mi szomorúsá-
gra intő szertartásunc, hog annac altalais intetné-
nec à fassangosoc à fassangolásnac el hagyasara.
Nem mentem magunkat nemis tagadom, hogy
elég gonofság vagyon közötűnc, nem chac fass-
sangba hanem egyeb időkbenis. De vallyon mi-
uel jobbac à te veled eg tudománba valoc? A
mi nem io, sem it, sem ott nem io. De à gonofzert
nem méltó à iot meg vtalni. Tudde mit tegűnc?
Ier hadgyuc el mind mi f-mind ti à fassangot, es
fassangi eletet, es maradgyon helyen à Septuas-
gesima.

Bőitőnk-
ról mitir Peter.

Bőytőnkbeis bele akacz, es ig irsz felőle. Az-
zonkeppen tekench meg bőitőket. Bőite az? mi-
dön Chukat, potykat, vizat, Tokot, keczeget ies
les fű szerzamokkal, tisz husz keppen, ratua sítue,
fő borokkal torkig esznec isznac? Talam koha-
nya mester voltal valamely iol lako prælatus vd

uara

uaraba, azert tudod ilyen igen elő számlalni, mit
szoktunc bőit napon főzni. De még többetis
kellet volna mondanod. Keszőlczet tormaua-
Chikot kaposztá leuel, habarniczat, rakot, ka-
raszt, keszeget, pisztrangot, lepenhalat, kophalat,
kőuhalat, olaios leuet, répat, borsót lenchet, es e-
gyebetis mindent à mi eszedbe iuthatot volna.
Mert neha effeletis főzűnc, mikor, es à hol szes-
rét tehetyűc.

Azt kerded ha ezé à bőit? Nem ez: Hat Michoda à
michoda? Meg mondtam à bőit elő vasárnapi
prædicationban, meg talalod ott ha kel. Holot à
többi közöt imeztis irtam. Io es igaz keresztyéni
bőit mikoron az ember Istenért örömet tartoz-
tattya es szenuedteti magát testi eleségtől, es es-
gyetembe minden fele dologtól, ki à testet győ-
nörkőtteti, hog meg enyhettelséc à test, es à le-
lek nec birtoka ala vetteflec. Meg erched azért
hog à io bőitőles, nem chac à fölötteb valo, auag
meg tiltatot eleségnec el tauoztatásába vagyon,
hanem minden gyónörűség nec es à bűnnec ha-
tra vetesébe, f-az test nec sanyargatásába.

Azert int minket az anaszentegház, é mai
Isteni dicheretbe, hog mikor bőitőlűnc nem chac
etellel, es itallal ellyűnc mertekletesben hog
sem mint egyebkor, hanem beszédűnkel, a-
lommel, trefaua: El tauoztassunc minden go-
nossaa

Anyaszent-
egyháznac
bőiti intése.

noságot, es semmi helt ne adgyunc az alnac órdógnec kegyetlensegénec. Szüntelen imadkozzunc, kialchunc az vr lstenre, sirassuc bűneinket, engesztellyuc az ítélő bíronac boszu allo haragiat.

Reszeges
prædicator
tarsa Bornem
iszánac.
Fol: 910.

Nem mi böitűnc az, à kit te mi böitűnk-nec neuez, hanem az à mi böitűnc à kirűl ott szollottam. Ha mikor akar böit nap, s-akar egyeb napon iol lakunc, nem böitűnc akcor. Lam à te prædicator tarsaid közöttis talaltál reszegeft, mellyet az órdógi kesertetrűl írot kőn-uedbe megis neueztel. Azt mondgyame tahàt, hogy az à ti böitőtóc? Nem mondom, mert nem hiszem hogy még azis à kit reszegefnec mondasz, à reszegeftet böitnec neuezze. Hanem ha ű maga reszegeftis, midőn à böitűl prædicál, valamit egyebet neuez böitnec, nem à reszegeftet.

Miserűl, papi
öltözetrűl.

Ecloga 3. in
fine.

Holot peniglen igen firtacz engemet, hog meg mutassam hol tanetot Christus vrunc, vag az apostoloc, az ő törűeny vtan, az vy testamens tomban, az oltaron valo aldozo miseret hol parancholtatot à papi őltőzet. Erre vgy felelec te neked, à mint Menalcas felele Virgiliusnal Damoetasnac, az az, Miel hog chac versengesz, es chac kerdezkedel, énis à te kerdesedet más kerdesselel verem hátra.

Bizo

Bizonéch meg teis ennekem, hog semmit egyebet be nem kel vennűnc, hanem chac azt, à mi vrunknac, uag az apostoloknac. Mert én vg talalom à szent irashan, à közönséges Concilio mokhan, es à régi doctoroknál, hogy soc dologra nem iras altal, hanem élő beszeddal valo tanettással oktatta, es vezerlette az anyaszentegyházat à szent lélec. Mellyeket mind az altal, nem vg mint emberektűl, hanem mint az lstenűl szarmazot tudomannac egy reszet, vg kel vennűnc es tartanunc. Io: 16. Acto: 15. 16. 2. Tessa: 2. 3. 1. Corint: 11. Concil: Nicanum secundum, actio: ne 6. 7. 8. Synodus generalis Constantinopo: can: 1. Dionis: Areopag: lib: Ecclesi: Hier: cap: 1. 7. Cyp: in serm: de ablutione pedum. Tertulia: de corona militis. Epiphan: hares: 61. con: apostolicos. Hier: 75. contra Aerium, Chrysost: 7. Theophil: in 2. Tessa: cap: 2. in exhortat: ad Castitatem. Hiero: Dial: ad uer: Luciferian: epist: 54. ad Marcellam cont: erro: montani. Euseb: de demonstrat: Euangelica lib: 1. cap: 8. Basil: lib: de spiritu sancto cap: 27. Origen: in cap: 6. epist: ad Rom: August: lib: 2. de gene: ad lit: ca: 23. libro 4. con: Donatum capite 24. Damascenus libro 4. orth: fidei cap: 17. Kirűl beuēn szollottam az Husuet vtan valo 4, vasarnapi prædicationban.

Ha

A misét meg
mutathattya
az irásban.

A SEPTVAGESIMANAC

Ha à Misérül kellene szollanunc, meg tud
noioc mi azt talalni es mutatni az irásban, mis
keppen. *Dionis: Arcop: Eccl: Hier: ca: 3. Ep: 8.
ad Demophilum. Ignatius Martyr Epist: ad Smirnen
ses. Iustinus in dialogo cum Tryphone aduersus Iudaeos.
Basil: Serm: 2. de Bapt: cap: 2. Tertull: lib: de oratio
ne. August: ep: 23. ad Bonifac: Epist: lib: 20. cont:
Faust: Manich: lib: 22. de ciuit: dei cap: 8. in psal: 33.
Clemens: ep: 3. de offic: sacerdi: et cleric: Irenaeus ad
uer: Hares: lib: 4. cap: 32. Fulgentius Ruspen: Episc:
lib: 2. ad Monimum cap: 2. et 5. Theodoret: Hist: Sanct:
patr: cap: 20. Chrysost: Hom: 77. in Ioan: Hom: 18.
in act: apost: Hom: 49. operis imperfecti in Matth: Gre
gor: lid: 4. dialogor: cap: 57. Beda lib: 4. Anglicana
hist: Euseb: Caesarien lib: 1. de demonstr: euangel: cap:
10. Marcialis in Epist: ad Burdegaleses cap: 3.
Mondom meg talalnoioc, miképpen ezek is à kis
ket meg neuezéc s az több szent doctorok is meg
talalták.*

A mise hol
uayon az iras
ban

1. Cor: II.

Ha kered hol: *Daniel: cap: 9. 12. ps: 109.
Sopho: 3. Malach: 1. Es à Christusnac imez
mondasában. Ezt miuellyetec az én emlekeze
temre. Ezekben è szent irásnac helyeiben, meg
talalták az irás magyarazo bölchec à Misénec
aldozattyat.*

A mise azon
egy aldozat a
Christusenal,
Heb: 10.

A mit szent Pálbol hoz elő, à semmit nem tes
zen à mise ellen. Mert mies vallyuc hog à Chris
tus

stusnac eggyetlen eg aldozattya által szereztetet
meg à bűnnec bochanattya. Es hogy ninchen
más auagy annál több engesztelő aldozat. Es
annac okaert nem egyeb aldoztatices nem kis
lomb aldozat vagyona Misében, hanem vgyan
azon (idem numero) mely à keresztfan aldoztac
tot, es volt. Kirül halgasd meg mit ir arany szas
iuszent lanos. Eshogy jobban meg tetséc mit
mond, vgyan deakul vetem elő az ű beszédet
mert talam magyarul nem szinten olyan tulais
donigekcel magyarazhatnam meg. *Quid ergo* Hom: in Epe
nos? Nonne per singulos dies offerimus? Offerimus quis ad Heb: 17.
dem, sed ad recordationem facientes mortis eius. Et Oblatio ad re
una est haec hostia, non multa. Quomodo una est cordationem
non multa? quia semel oblata est, in sancta sanctorum: sti. mortis Chris
Hoc autem sacrificium exemplar est illius, id ipsum sem
per offerimus. Nec nunc quidem alium agnum, crastina Semper idem
alium, sed semper eundem ipsum. Proinde unum est hoc offerimus.
sacrificium, hac ratione: Alioquin quoniam in multis
locis offertur, multi Christi sunt? Nequaquam, sed unus
ubiq: est Christus, & hic plenus existens & illic plenus, vnum sacri
unum corpus. Sicut enim qui ubiq: offertur, unum cor ficium.
pus est, & non multa corpora: ita etiam & unum sacri
ficiam. Pontifex autem noster ille est, qui hostiam mun
dantem nos obtulit: ipsam offerimus & nunc, quae tunc
oblata quidem consumi non potest. Hoc autem quod
facimus, in commemorationem quidem fit eius quod faci
tum est,

Hoc quod
nunc fit, est
recordatio
sacrificij
Christi.

Nem teszűc
semmiűc az
Isten paran-
cholatit.
Mat: 15.

104: 16.

tum est. Hoc enim facite inquit, in meam commemor-
rationem. Non aliud sacrificium sicut pontifex, sed
idipsum semper facimus, magis autem recordationem sa-
crificij operamur. Sed quia sacrificij butus mentionem
feci, uolo pauca ad uos initiatos dicere, plurimi ex hoc
sacrificio semel accipiunt in toto anno, alij bis, alij sa-
pius &c.

Az kedig tiszta hamis, hogy mi hasonlato-
sod volnanc azokhoz, kik nec imeszt mondgya
vrunc szent Matenál. Ti semmiűc tettetec az
Istennec parancholatit à ti szerzestekért. Mert
miazta nem miűelyűc. Vgymint kic soha à mi
szerzesinkért hatra nem vettyűc az Istennec pa-
rancholatit, sem azoc ellen valamit nem szer-
zűnc, sőt à mi szerzések mi nalunc vannac, azoc
Istentűl vannac, ki à vegre adta à szentleket mi-
nekűnc hogy meg tanéhon mindenekre minket,
azokrais mellyekre à Christus, mig è földön iart,
meg nem tanétot volt. Megis tarryuc minden-
koron vrunknac amaz regulaiat. Ezeket (az I-
stennec parancholatit) szükség meg chelekedni,
amazokat, (az élő beszéd által, iras nélküi valo
rendeleseket, à tradiciokat, mellyeket te emberi
szerzések nec hísz) el nem kel hadni, hatra nem
kel vetni.

Egynehanszer, es nem egy helyen szabottal
es eskűttel te, hogy az Augustana Confessiot
tartod.

tartod. Ha azt tartanad, nem szinten karhoz-
tatnad à misét, sem à Papi őlőlzöt nem vetned ha-
tra. Mert az Augustana Confessio ba azt beszél-
lic azoc, az kic irattac, es Carol chafarnac be adtac,
hogy hamissan fogtac ű reiaioc, hogy à misét el-
törle néiec, mert űc meg tartyac es nagy tiszteleg,
gel mondgyac, s-nagyob részre vgyan mind
azon ceramoniakcal, à mint az elöt mondatot.
Az oltarrulis emlekezetet tesz nec. Az apologia
kedig, à misé mondo ruhakrulis szol, es vallya
hogy meg tartatnac à Confessionistaknal. Mi-
keppen lattyukis szemeinkel, hogy à hol az Au-
gustana Confessio szerent prædicalnac, ott mind
oltar, s-mind papi őlőlzö ruha vagyon. Kerd
meg tahat ezektűlis, hol parancholta Christus,
auagy hol parancholtac az Apostoloc nekic,
hogy azt miűellyec.

De ninchen itt helye, hogy soc beszéd-
szollyac à misérűl, mert az töb idöt es hoszab irast
keuanna ennel, mely most kezem közöt forog.

Az innepnapoc neuénec változtatafarul vgy-
an mostis azt mondom, vagy banod vagy nem,
hogy nem szükséges, heuolkodo, haszontalan, s-
chac keuelysègből es magadban valo fel fualko-
dásból szarmazot, hogy mutogasd, bőlchesege-
det, eszedet, okosagodat. Talam kedig lehe-
tetlenis. Mert soha vgy nem foroghat vgyan
C à te feied,

Bornemisz-
idegen az Au-
gustana Con-
fessiotul.

Az Augustana
Confessio,
nem szinten
karhoztattya
à Misét.

Innepnapok-
nac neuék nec
változtata-
farul.

à te feied, hog más magyar nyeluet szerezhes an-
nāl, à ki eddig volt. Am eleget prædicallottal
Semptén, de azért mostis vgyan vasarnapnac
hijac ottis à vasarnapot, à Husuétet Husuétne,
à Karachont Karachonnac, à többitis v g à mint à
regiec hittac. Mit gondoloc en velle, imezerté
auag amazert, attanac olyan neuket à napok-
nac à mi eleinc? Eleg az ennekem, hog ha vasar-
napot neuezec, minden magyar erti, de midon te
vr napiat mondasz, soc azt aléttya, hogy az oltári
szentségne tisztességre rendeltetett inneprül szol-
lasz, mely à szent haromság napia v tan valo chō-
törtökön esic. Chac oltalmazd nagyob baluano-
zástul magadat, ez ninchen az első parancholat
ellen, hogy à régtül fogua meg regzet neuket
meg tartyuc. Hadgyunc beket tabat ez ilyen bal-
gatagságnac, es szollyunc szükségessé dologrul.

A Szertaf-
tá/rul
2. Cor: 4.

A szép szertartást dichered, miképpen sz:
Pális dicheri. Es iouá hagod hogy vetés, es ara-
taskort, à kenyerekrül, (kiuel soc ezért megele-
gétet az vr) rendeltetett prædicatio. Szóló mes-
tiskor à szóló műesékrül, hogy à munka kōsz-
tis eszekbe iutna azoknac ertelme. Es szép rendel,
hol születésérül, hol tanetasárul, hol chelekedeti-
rül, hol kennárul, hol halalárul, fel tamadasárul,
menibe menetelirül, sz: lelke el küldésérül, es egeb
iduósséges dolgairul az vrnac rendeltetett prædi-
catio.

catio. De azt irod, hog ezec közibe, soc superstiti-
tiokat, bolond aietatos, es kilso szemfenyuesztō
keuely lsteni tiszteleteket hintunc. Mellyet en i-
gen szépnec mondac, noha rut es ektelen, es az
vr lsten igeiétül gyalazatnac tartatic. Arrul be-
széllesz kedig ekképpen, à hol en imigyen iroc.

De lász szép dolgot, à mit szent Pal apostol
mondà à hiuekrül, hogy mig ez vilagon vagunc
nyögunc magunkban, varuan az mi testünkne
meg viulasat, es fohaszkodunc keuanuán à mi
mennyei lako helyünkbe be menni, azt az anya-
szentegház ma, es ez v tan valo napokon, még à
cæremoniáknac kiualtképpen valo módgyaba-
nis meg ielenti. Mert leg először meg változtat-
tya az egyházi öltözetet, es mind az oltarokat,
mind az oltaron aldozo papokat feketében öl-
tözteti. Touabba à Misénec es egyeb lsteni szol-
galatnac rendiből, azokat à dichereteket, kikben
főképpen valo vigasagnac ielentése vagyon, ki
hadga, (vgmint az Alleluiat, Gloria in excelsis,
az az, az angali eneket, kit Christusnac születése
koron mondanac az angaloc, Te Deum lauda-
must) es mintha v g an keserues szabasu eneket
enekel ezec helyebe. Miért? mert kesergi, es sirat-
tya az ű soc náualyait, es nyomor usagit, kikcel itt
ez földön meg környeköztetöt, es könyörög az
lstenec ezektül valo meg szabadulasaért.

Rom. 8.

2. Cor: 5.

Az időnc mē
uoltahoz ren-
deltetet cære-
moniákrul.

A Cæremoni-
ac változtatás-
sának oka.

C z

Ez te

Ez te nállad à Supersticio, bolond aietatós-
ság, kilső szemfényesztő tisztelet, rut es ektelen
galazat. Kirúl azt méred mondani, hog az igaz
aniaszentegháznacellenfegétől hintetet az io szer-
tartas köziben.

Az időkhöz
rendeltet
szer tartásoc,
mindenkor
uoltanac az
anyaszemegy
házban.

Vaiha oluashád te Peter vram'à regiszent
Doctoroknak irásat, meg találnád azoknál, hogy
nem az ellenség, hanem az Istennek lelke (ki ő-
rökce az análszentegyházzal vágyon) rendelte
ez ilyen szertartásokat, es hog' eleitül fogva vol-
tanac à keresztyénec között valami bizonyos es
féle szertartásoc, mellyeket az időkhöz szabta-
nac, es az esztendőnek kilömb kilömb részeiben
kilömböző képpen gyakorlottanac.

Mint hog' regenten Husuét napiátul fogua
Pinkôsdic, senki terdre esue nem imadkozot, ha
nem fen alua. *August: Tom: 2. Epist: 119. ad Ianua
rium. Tertulianus lib: de oratione. Basil: de spiritu ca: 27.
ad Amphil. Nicænûm concilium.* Hog' neha neha, vg'
mint Husuétbe, alleluiat enekeltenec, es vigadta
nac, s- neha nem. *August: Tom: 8. in Psalm: 106. 110.
Tom: 10. Sermon: 151. de tempore.* De vg'an igérûl igé
re ide irom, szent Agostonnac eggyic mondásat.
Deakul kedig à mint ûnnôn maga irta.

Alleluia certis
diebus canta-
tum.

Venerunt dies ut Cantemus alleluia. Adestote ad
nimo fratres, ad percipienda ea quæ dominus suggerit,
ad exhortationem nostram & nutriendam cbaritatem,
qua

qua nobis inherere DEO bonum est. Et paulo post. Meror & Sicut enim dies isti, præteritis diebus Quadragesimæ, gaudium ui- quibus ante resurrectionem dominici corporis, uitæ huius cissim succe- significatur meror solemniter grata hilaritate succedunt, dunt. sic dies ille, qui post resurrectionem dabitur plenario cor- pori domini, hoc est, Sanctæ Ecclesiæ, cunctis uitæ huius ærumnis atq; doloribus exclusis, perpetua beatitudo succedet. Et deinde. Quinquagenario uero numero post resurrectionem domini, quo cantamus alleluia: non cuiusdam temporis finis & transitus, sed beata illa significatur æternitas, quia denarius additus quadragenario, laborantibus in hac uita fidelibus, merces illa persoluitur, quam & primis & nouissimis pauper families præparauit æqualem. Tom: 8. in Psalm: centesimum decimum.

Ereggyel azért velle, es neuvezzed az igaz
 anyaszentegház ellenseginec ezeket, miuel hogy
 miképpen mi, azonképpen űkis, è kilső szertar-
 tasokat, es Ceremoniakat, változtattac az idők
 hőz képest. Es neha vigan, neha szomoruan
 tartottac magokat, à mint à napoknac es à dol-
 goknac, mellyekrűl à napokon tőttenec emleke-
 zetet, mi uolta keuanta.

*A regi szene
 doctrokis
 azt miultée
 à mit mi.*

A regi szene
doctorok is
azt miulték
a mit mi.

Nem bolond, sem szemfeny vesztő tisztos
 let ez, hanem oly a mi erzekenséginc ala vettetet
 cæremonia, mely hozza segéti, es reia indéttya a
 mi elménket azoknac elmelkedesére, mellyekről

*Mire ualoc a
 septuagesimá
 nac kilsz rend
 tartási.*

Mire ualoc a
septuagesimā
nac kilsō rend
tartāsi.

à Septuagesimában kel elmelkednűnc, es eszűnk
be iutattya mi nekűnc az mi é világ szerent va
lo nyomorult állapotunkat, hogy meniucl na
gyobnac, es siralmasbnac ertiűc ezt lenni, an
néual inkább keuannyuc é világbol valo ki mus
lasunkat, es é siralomnac völgyéből, vagyod
gyunc az öröc dichőségnc helyere. Nem la
tode te belől mi bennűnc az igaz lelki siralmat.
Hiszem hogy nem latod, mert nem Isten vagy,
hogy szíueinknc gondolatit, es indulatit lat
hassad.

Szent Pálnac
mondásárul.

Nag' szepen kéred az embereket, hog' meg
oluaśác szent Palt col: 2. 1. Tim: 4. Es ott meg
talallyac mint pirongattyá, ez ilyen emberi ta
lalmányokat, napi valagatások, köntősi válto
zások, testi tettetes sugorgások es az szin alatt
angyali életnc mutogatasit. Io egyebeket arra
intened hogy oluaśác, de kellene ha teis iobban
oluaśtad volna annál, à mint latom hogy oluaś
tad. Col: 2. semmit nem szól à Christusnac apo
stola mi ellenűnc auagy à mi szertartásunc ele
len. Hanem szól é világi bölcheknc természet
szerent valo okoskodások, es oly emberi szer
zesekről, mellyeknc általa, meg tartoztatnának
az emberek annac el hiteletűl, hogy à meg fe
szűlt IESVS ISTEEN volna. Touabba szól af
felc, napoknac es eledeleknc valogatasirul, à mi
ne

Szent Pál né
tr à mi szer
tartásunc el
len.

Mirűl szól.

neműt à pogan bölchec, es nemely eretnekec mi
ueltenec, alétuan eggyiket, ionac, hasznosnac, sze
renchésnc lenni, à masikat gonosznac, artalmas
nac, szerenhetlennec. Megint à mineműt à
Sidoc tartnac, vgymint à Moyses törueyē
nec parancholattyából. Annac fölőtte te ellened
szól, ki magadtul tamadot mesterkedő vagy,
alazatosnac mutatod magadat, de maga őc nel
kül fel fualkodtal az te testi ertelmedbe, es ite
letet tesz mi felőlűnc. Phariseus modra ma
gadat magasztalod, egyebeket szidalmaz, es
meg vtálsz. Ki szakadtal à CHRISTVS testē
ből az anyaszentegyházbol, es nem ered à fe
iet, mely főtűl az egész test, az egybe foglalásoc,
es egybe eresztésoc által egybe foglaltuán, es
őszue ragasztatuán neuekedic ISTEENI neueke
désfel.

Bornemiszé
Petert tapom
gattyá szent
Pál.

Azonképpen 1. Tim: 4. Nem mi felőlűnc
beszél, hanem azokrul mellyec az vtolsó idők
ben el szakadnac à hittűl, az az, ti rullatoc, kik
é világ vegezeti fele tamadátoc, es azt kialtyátoc,
hogy mostan ti általotoc talaltatoc, es ielentetet
volna meg az igazság. Maga mind az Euange
liom, s mind az apostoloknac irasoc hamis pro
phetákat mondanac hog' tamadnac é taiban, nem
igaz tanétokat.

Az utolsó
időkben idűd
eretnekekrűl.

Matt: 24.
1. Tim: 4.
2. Tim: 3.
1. Pet: 3.

Az elesegnee
es hazasag-
nac tilalmas-
rul.

AZ EVANGELIOMNAC

A meniből kedig à többi közöt emlekeze-
tet teszen szent Pál az elesegeknek valogatasarul,
es à haszasagnac tilalmáról, arrul eleget szollot-
tam az vizkrefzt vian valo masodic, es à bõit
elõ vasarnapi prædicationban. Mellyekrül ingyen
chac helye sem volt volna itt emlekezetet tenned.
Mert ezec nem illelt à septuagesimát.

A hét Euange-
liomról.

Inted az oluasót, hogy meg lássa à hét E-
uangelomot, (tudni illic mellyeket Septuagesis-
matul fogua Letareig, es vgyan azon Letarenis
oluasunc) es ha meg lattya, ű maga chac parasz-
tulis meg esmerheti, hogy olyrul szólnanc, mel-
lyeket kabaság szabni à hét időhöz. &c. Im
nem regenis mondám, hogy en semmit nem szol-
lottam az Euangeliomoknak az időkhöz valo
rendelesérül. Tahat nem tudom mit patuarko-

Az Euangeli-
omociól ren-
deltettenec à
vasarnapok-
hoz.

dol errul velem. Mindazáltal nem kabául ren-
deltettec, nem chac ezec, hanem à tób Euangelio-
mokis à tellyes esztendő által valo vasarnapokra,
hanem bölchen, io modon, es ugy, hogy hozzà
illic mindenic ahoz, à mirül kiultkeppen valo
emlekezetet teszen akcor à keresztyenség. Kit
ha tenem ertesz, nem choda, mert vgyan nem
akarod ertení. Ertic azoc à kic oluasfác à kő-
nyueket, mellyeket Guilielmus Duranti, es Ru-
pertus irtanac, De diuinis officijs.

A Septua-

A Septuagesima Vasarnapi Euan-
geliomnac sommaiáról.

SZokásunc hogy à prædicationackezdetiben, ^{Az Euange-}
Sleg először es rövideden sommaiát mondgy, ^{liomoknak}
uc meg az Euangeliomnac, hogy tudgyac à hal- ^{sommalasá-}
gatóc, mit kellyen à következendő beueb magya- ^{nao szokasá-}
razatbol varnioc. Enis azért à Septuagesima ^{rul.}
vasarnapnac Euangeliomát meg sommaluan, à ^{A Septuages-}
többi közöt imeztis mondottam. Hogy az ^{ima uasarna-}
anyaszentegyházba miueseknek kell lenni, kiknek ^{pi Euangelio-}
az ű miuekert az atya lsten meg adgya vegeze- ^{Sommaiáról.}
tre az öröcletnek napi penzet.

Errül az en mondasomról, te azt beszelled ^{Peter mint}
hogy à Christusnac edes vigasztalo szauát, szan- ^{uadollya az}
szandékkal keferű mereggé fordetom, es ez egész ^{en sommal-}
Euangelomot ebbe akarom be foglalni, mintha ^{somat.}
Christus vrunc ezt példát arrul mondotta vol-
na, hogy ez öröc életet à mi munkánkért adná
meg nekűnc. Nohá ezt hol imide hol amoda
chauargatnám, monduán, hogy Christus által
adatnec, de à mi munkankat nezue. Kíre en igy
felelec teneked.

Nem fordétom à Christusnac vigasztalo ^{Felelet az ű}
beszédet, keferű mereggé, midõn azt irom hogy ^{uadolasára.}
meg fizet es iutalmat ad lsten à mi munkánkért.
Sõt nagy vigasztalás ez minden keresztyennec,
C s hogy

vigasztalás, hogy az mi szempillantásig valo es könyű nyo-
nem keserétes morusagunc szerez mi nekűnc, fölötte valo es
az iutalom-
nac emletése. 2. Cor. 4. öröc dragalatos dichoséget. Az volna keserű
merég ha halzontalan volna à mi chelekedetűnc,
es ha heiába lenne à mi munkānc. De édes es
gyönöruség es öröm ez, hogy à mi Istenűnc,
nem hadgya fizetes nélkül akar mely kichin che-
lekedetűnkeris.

Ier. 1.

Igy szol az vr Ieremias Prophetānal. Aly-
on meg à te szaiad sirastules à te szemeid köny-
hullatástul, mert bère vagy on à te chelekedet-
nec. Latode hogy vigasztalásul igéri à bért.
Mat. 5. Christusis az Euangeliomban igyszol, örüll-
tec es vigadgyatoc, mert à ti bértec beuséges
menyországban. Őruendeztet à bértec emle-
kezetuel, nem keserger.

Nem chauar-
gatom én be,
szedemet.

Beszedemet sem chauargatom sem imide
sem amoda, hanem alhatatos vagyoc ebben, hog-
az igeretnec ereiből, tartozic Isten iutalommal,
az iót chelekődőknek, es vagy on űneki valami
tekenteti à fizetésben à mi chelekedetűnkreis.
De mint legyen, meg talallya az én Postillāmba
à ki kilomb igékezettel oluafsa hogy sem mint te
oluastad. Tudni illic à meniből à mi cheleke-
detűnc, à szőlőkénec à Christusnac, kibe be ol-
tattunc, gyümölchi, es miért hog nem Isten ellen-
ségitül, hanem vionnan születet fiaitul, es Chris-
tusnac

Mint tekenti
Isten à mi
munkainkat.

stusnac örökös tarsaitul chelekedtetnec.

A hol azt irod, mintha en azt ielentenem, hog-
Christus által, de à mi munkankra nezué adatnec
nekűnc az öröc élet, ki tekered nyakat az en bes-
szedémnec. Mert nem azt mondom hog Christus
által à mi chelekedetinkre nézue, hanem min-
denkor azt vitatom, hog Christust nezuén à mi
chelekedetinkbe, es ű reia valo tekintetiből, va-
gyon Istennec valami tekintete à mi munkank-
krais, es meg adgya az öröc életnek meg igertetet
iutalmat.

A sommat chac keues beszédde szoktuc ír-
ni. De mint kellyen azt erteni, es minem ű tanuls-
ság legyen az, melyrűl à sommāba rōuידeden
emlekezűnc, à kōuetkezendō magyarázat meg
mutattya: kiben imez igéket talallya az oluafso.
A Christus orchaiara néz Isten à mi cheleked-
tinkben, azt tekenti meg, hogy nem mi cheleked-
gyűc, hanem az ű malasztya mi velűnc. Lassa
azert minden iāmbor, mely meltatlan fogod en
reiam, hogy Christus által à mi chelekedetinkre
nezue mondotta volna adatni az öröc életet.

De talam imez eg dologban meltan fed-
desz engemet, hog az öröc életnek napi penzer à
miuefeknec az ű miuekért irtam, à sommāba fizet-
tetni. Nē meltan bizoi, miképpen meg teczic az
Euangeliom magarazattyānac utolso reszéből, es
iobban

Bornemisz-
nem igazan
iria meg, mit
mondottam
legye en.

Christusra uat-
gyon tekente
ti Istennec, à
mi chelekedet-
tinkbe.

Meltatlan fed-
Peter engem.

iobban meg fog teczeni, ingyen maid, midőn vas-
laszt teszec teneked reia, à mit az ellen irtal. Oda
igazetom innét az oluasokat.

Bornemisz
sommalaša.

Vegezetre, midőn meg chufoltad volna az
en sommalasomat, teis meg sommalod az Euan-
geliomot monduan. Mert bár paraszt eszuel fi-
gyelmez iol reia, es meg latod hogy Christus va-
runc à feiébe mondgya ezt à peldat, hog senki ne
bizzéc az ű munkaiaba, mint amaz keuely ma-
ga hanyo kapasoc, kic azt mondgyac hog űc à
napnac terhet es heuséget hordoztac, es azert ne-
kic többet kellene fizetni, hogy nem mint à kic
chac eg, vagy két órat miueltec. De ezekre à che-
ledes ember meg haragszic es mond. Lám meg
attam teneked à mibe szerzöttem volt. Ved fel
azt, es meny ki hazambol. Imezeknec ha az én io-
uoltombol ingén, es aiandékon akaroc annit adni
mint teneked, szabad vagoc velle. Es mond Chri-
stus vrunc. Igaz elsóc utolsókca lesz nec, es az v-
tolsóc elsókce.

Bornemisz
azt akaria
hogy ualakit
ű mond, azt
mind elhigy-
gyűc.

Ezt kedig vgy mondod, hog vgyan el kel-
mindennec hinni, mierthog te mondod. Mert
ha valaki akar itt, f-akar masut kilömbet mon-
dand annal à mi teneked teczic, ördöngös leszen
annac neue te túled. Mind az altal, meg mondó
bizuást mi legén errül az en ertelmem, valamint
iaroc veled, ha szinten vijonnan igen szidoga-
czis engemet erette.

Nem

Nem tagadom azt, hog senkinec nem kel ^{Munkánkba}
az ű munkaiaba bizni, noha tudgyuc hog iutal ^{nem kel biz-}
ma vagy on à mi munkanknac az lsten igeretinec ^{ni.}
igassagabol. De tagadom hog főképpen azert
mondotta volna vruc ezt è pelda beszédet, mint ^{Hogy nem iol}
ha à mi chelekedetinkbe valo bizodalmat akar ^{Sommallya}
nà altala ki rekeszteni. Tanét vgyan foc helyen ^{Peter az Eua-}
arra, hog se magunkba, se io tetemenyünkbe ne ^{geliomot.}
bizzunc, ingyen itt masua nez, es egyeb okbol
mondà ezt à hasonlatosagot. Tudni illic: Hogy ^{Mi uégre uas}
è pelda beszédbe meg magyarázza azt, à mit az ^{lo, legyen è}
elöt szöllot vala, monduan. Sokan kic elsóc vtol ^{pelda beszéd.}
sóc lesz nec, es kic vtolsóc elsóc lesz nec. Erched
az öröc élet nec el veteleben, melyrül akoron tön
emlekezetet. Hog ez így legyen, chac ebből is
meg teczic miuel hog è pelda beszéd vtannis
azon mondaft veti. E keppen vgy mond az v-
tolsóc elsókce lesz nec, es az elsóc vtolsókca,
mintha imigyen szöllana.

Miképpen è peldaban hallatoc, hogy à kic ^{Ertelme à pel-}
vtolszor mentenec vala à szölöbe, azoknac előb ^{dánac.}
fizettete meg à szölönec az vra, es szinten annit
adata nekic, menit az elsőknec. Vg leszen az lsten
szöleiebe az anyaszenteghazban munkalkodok
nakis dolgoc. Ottis az elsóc vtolsókca, es az v-
tolsóc elsókce lesz nec: Holot mindnyaian eg a-
rant el veszic az öröc életet, es sem az nem él töb-
bet az

bet az menyországnac bodogságában, à ki gyers
meksegétul fogua mind munkalkodot, mint
keresztelő szent Iános. Sem az nem keuesbet, à
ki chac halála elôt tért meg mint à lator.

Előknec es
utolsóknac
miert mon
datnac,

Előknec auagy vtolsóknac mondatnac ke
dig imézert, mert mintha eleikbe vetteténe
az vtolsóc az előknec, midőn az ű keues mun
kaiokertis vgyan azon örök bodogság adatic,
mint az előknec az ű fóc faradságokert. Megint
noha több ideig farattanac az első, mind az által
nekikis chac vgyan azon napi penz iut, mint az
vtolsóknac.

Aug: serm:
59. de verbis
domini: Chry:
sost: in Matt:

Igy magyarázzac szent Agoston, es arany
szaiu szent Iános, az elsőke es vtolsókca való le
telt, ertuén à iutalomnacegenlő való voltat raita.

Mely magyarázat az én sommalasommal,
nem chac nem ellenkedic, de inkább vgyan eggyet
teszen. Mert mindeniknec bért fizettete à che
lédes ember, es munkaiokert adatà à napi penzt,
monduán à vinczeler nec. Hid elő à miueseket,
es ad meg nekic az ű béreket. Munkat es mun
kaert való bért emleget.

Honnét vehet
te Peter az ű
Sommait.

Ha azert véled hogy az mi munkánkba
való bizadalom ellen beszelette volna eszt è pel
dát vrunc, miuel hogy à keueset munkalkodona
kis annit adata à chelédes ember, mint à nap estig
faradoknac, abbol az nem köuetkezic. Hanem
imez.

imez. Hogy akar menit munkalkodgyunkis ^{Az igeretnec}
mi, mindazáltal vgyan nem à mi munkánknc ^{ereiből taro}
nagy voltabol, de az ű igeretiből es fogadasából ^{toxic Isten}
tartozic nekűnc berrel es iutalommal. Es chac ^{berrel.}
annéual tartozic, à menit ű rendelt es igeret adni,
nem à menit az emberi itelet gondolna. Mert az
okofság azt mutatna hog kilomben kellene ennél,
à mint az Euangelium mutattya lenni, az az, hog
ha az egy oraig miuelőnc egy pénz adatic, annac
à ki nap estig miuel sokcal több adatnéie. De az
emberi okofságnac effele gondolattyat hatra veti
es alnoc szemnec mondgya iduozetőnc, es à sze
gődségre igazét mindent monduan. Hiszem egy
napi penz be szegőttel meg en uelem, ved fel azt
à mi à tied, es mennyel.

Im halod hogy tiednec mondgya, annacoka ^{Mienknee}
ert hogy munkalkottal erette, de aztis meg ie ^{mondgya à}
lenti, hogy akar menit munkalottal volna, sem ^{bért.}
lőt volna tied, ha à te vradat az ű szegődsége
nem kötelezne iereia hogy fizelsen.

Holot kedig azt mondgya, hogy annakis ^{Mit kel è}
à ki kéfen mene à szőlőbe egy arant akar fizetni: ^{mondason er}
az ű szabados es beufeges io akarattyat adgya ^{teni. Annit}
előnkbe. Mely űtet arra vezérli, hogy többet ^{akaroc ennea}
adgyon annal à mit erdemlenenc. Sőt annit ad, ^{kis adni.}
à menit ingyen sem tudtunc volna varni, Mert
bizony dolog az, es à mi tulaidon lelki esmeres
tűnkis

tünkis meg mutattya, hogy è keues es egy igen kichin ideig valo munka, örökce valo életet nem erdemlene. De ü így akaria es így szegődöt meg velünc. Azert nem mondhattya senki, hogy hamisan chelekedic, többet fizetüen annal à mit erdemlenec.

Igazan
Chelekedic
Isten à fizetés
ben.

Söt igazan miüeli, igazsága es irgalmassága keizeréti reia hogy azt miüeliye. Mert az ü ikereténec es szegőtségenec ereie kötelese tötte reia, hogy adgyon, irgalmassága megint hogy fokot adgyon. Nem tagadhattya meg magát az Isten. Igaz es irgalmas ü, à fizetésbenis tá hat eggyüt iar az irgalmasság az igazsággal.

Nem az som
is à kit
Peter mond:

Igen beszélled hog bator chac paraszt eszel figyelmezzenis reia az ember, meg talállya hogy à legyen sommáia az Euangeliomnac mellyet te mondasz, de altalan fogua nem az. Es bator paraszt ész, mondani, hogy ott rekesztetic kià io chelekedetnec erdeme, à hol mindvntalan szegődséget, fizetést, es bért emleget az irás. Ne paraszt eszel, hanem Istentül világosettatot szemekkel tekench az Euangeliomba, es azt találod benne, à mit én tulem hallasz.

Az Istentele
nek nec igaz
zulása ingy
en.

Nem szükség azon föllötteb törnöd feiedet, à publicanus, Mate, Zacheus, es töb effele Isten telenec mint igazultanac meg. Mert abban semmi kétség nincsen, hogy ingyen igazultanac,

nac, ingyen nyertec bünök nec bochanattyat, à Christus által, es vgyis iduözülténec remenfében. De à meg igazulafnac vtannia, à mint teis mondod, tartoztanac iot chelekedni. Es az nem volt nekic haszontalan auagy iutalmatlan. Mig az Isten nec szölőie kiüül gulloktanac, addig semmit nem erdemlettenec. De minec vtanna à szölőbe beallottanac, es ott miueltenec, hasznos kezdet ottan lenni az ü munkáioc.

A meg igaz
zultaknac
munkáioc
erdemes.

Tudom én mire tanét Christus szent Lukachnal, mikor imeszt mondgya: Ha mindent meg miueltekis azt mondgatoc, haszontalan szolgac vagyunc. Nem arra bizony, hogy à mi szolgalatunc hasznos nem volna, es hogy Isten meg nem erdemezne minket à mi munkánkert. Mert hogy tagadna à mi io chelekedetink nec iutalmát, à ki szamtalan helyen téfszen emlekezetet rulla, hogy meg fizeti nekünc à mi szolgalatunkat. Hanem à mint aranyszaiu szent Iános magyarazza, à dichekedést tiltya, nem akaria hogy magunkat magasztallyuc, es à mi io tetemenyinkből fel fualkodgyunc, de azt keuannya hogy minden dichőséget az vrnac tarchunc es tulajdonéchnunc. Heiába vonszod azert à te veles kedese nec erősfetesére, azt à Christus nac mondasat.

Mint tarchuc
haszontalan
szolgaknac,
magunkat.
Luc: 17.

In 2. cor:
cap: 12.
Rom: 25.

Az Euangelionnac I. Reszerül.

Sommal az
Euangelion
első részec

HArom részre osztottam az en postillamban a Septuagesima vasárnapi Euangelionról való prædicationot. Első részében azt mutattam meg, hog' szükség iot chelekedni azoknac a kik iduözülni akarnac, mert Isten nem kedveli, es nē tūri az ű szöleiében a tūakat, es heuolkodokat.

Kirül midōn imig' kezdenec szollani. De azt fogadām hiszem, hog' meg mutatom ez mostani prædicationac első részében, hogy minden keresztyennec munkalkodni, es iot kel chelekedni az anyaszentegyházban, ha iduözülni akar.

Imez ezike-
rül. Ha idu-
özülni akar.

Arra inted az oluasokat, hog' imez vtolso czisekelt, ha iduözülni akarsz iot chelekedgyel, igen ezekben vegyec az én irasomba, vgmint oly mondást, mellyel a gegeien ülőc szent Palnac, es a torkát verem, sőt ű magat arczul chapdosom a Christust, es az embert iduösségebe bizontalan ná teszem. Mert azt mondgya szent Pal. Ezert hitből hogy kegyelem szerent legyen, erre, hog' bizonyos legyen az igeret.

Rom: 4.

Arra intesz nehol engemet segyebeketis, hogy ha az irásnac helyeit io módon meg akariuc ertení, meg oluassuc mind az eleit s mind az vtollyát, ler miuelly űc azt ittés. Mert igen róuiteden,

Az irás helye
inac igaz er-
telmet mint
kel meg keres-
ni.

deden, kezeit, labait, sőt feietis el vaguān, hoztad elő a szent Palnac irását. Ig' szol azért a Christusnac valasztot edénye. Mert hogy ha a törüenből valóc örökösőc, tahat heiába valoua tetetet a hit es haszontalanná lőt az igeret. Mert a törüeny haragot szerez. Mert a hol törüeny ninch, ott vetkezes sinchen. Ennec okaert a hitből, hogy kegyelem szerent legyen, erre, hogy bizonyos legyen az igeret mind az egész magnac. Nem annac mely a törüenyből vagyon chac, de annakis a mely Abrahamnac hitiből vagyon, ki mindnyas iunknac attya. E szerent kellett volna meg szolletanod szent Palt, hogy ne nyegtetnéd, hanem mondatnad eppen ki velle a mit mondani akar, es vgy meg teczenéc az ű mondasánac igaz értelme.

Mellyet sz: Hieronimus ig' feiteget ki, es ig' ad előnkbe. Ha chac azoc örökösőc, a kik környül metelkedtenec, nem tellyesedic be az, a mit Isten Abraharnac igeret, hogy soc nemzetségeknec attya lenne. Es vgy heiaba hit volna Istennek. Mert a törüen nē az igazaknac adatot, es azoknac a kik vetkezni akarnac inkább nehezettette bűnőket hog' sem mint aldozta uolna, mert ertuen a törüenből hog' bűn, megis tudua azt miueltéc, Christusnac amaz mondasá kent. Ha uakoc uolnátoc bűnötőc nem volna. Annac okaert miuel hog' a

Meg chonket
tya Peter a
szent Pal irás-
sát.

Értelme a sz
Pal mondasá-
nac.

104: 9.

D z hit

à hit (erched kiuel hitt Abraham az ű ígeretinec) heiába valoua nem lehet, es az ígeret haszontalanna nem lehet, nem à törvényből vagy on az örökség, hanem à hitből. Mert à törvény nem bohattya à bűnöket, de karhoztattya, es azért nem tehet minden nemzetségeket Abrahamnac fiaia. Mert à mint hogy mindenec bűn allat talattatnac, azonkeppen mindenec büntetésre méltóc valánac. A hit kediglen à bűnöket lsten nec kegelmessegeből meg bochatuán, mindeneket Abrahamnac fiaia teszen.

A szent Hieronimus magyaráztya nac értelme.

Igy magyarázzá szent Hieronimus à szent Pál irását, mely magyarázatból azt ertyűc, hogy arrul szóllot szent Pál, es arrul ad tanulást, ha chac à környűlmetelkedőkeie az örökség, auagy à környűlmetekedetlenekeis, az az, chac à sidoc kőzzűl meg tért keresztyenekeie, vagy azokeis à kic à poganságból tertene meg. Es arra tanét hogy mind à ket feléke: Miert? Mert az ígeret, mely nec huién Abraham, meg igazult es örökös se lott, azt tartya hogy ű soc nemzetségeknec atya. Es ha chac à sidoc volnánac örökösóc, v g chac azoknac volna attyoc. Kiből à kővetkezenec hogy hamis es haszontalan volna az lsten nec ígerete, f-űis heiába hitt volna annac. Ezt hogy el tauoztasuc à vegre mondgya szent Pál azt, à mit teelő hosz, es nem oly ertelemmel, melyre erő uel akarod chigazni. Ezoka

Ezokaert vgymond (tudni illichogy az Abraham hiti heiába valoua ne tetessec es az ígeret haszontalanna ne legyen) a hitből (vagy on az örökség) hogy kegyelem szerent legyen, erre, hogy byzonyos legyen az ígeret mind az egész magnac, Ertede? mind az egész magnac vgy mond. Arra valo ez é mondás, hogy à magnac egy része, mely à poganságból lott maggá à hit által, ki ne rekesztessec az örökségből. Es nem arra hogy à mi io chelekedetinket tegye haszontalanná, auág erdemetlenné. Ki meg teczie abolis à mit ez elót nem regen ira szent Pál monduán. Auagy chac à sidokeie az lsten. Nem de à poganokeis? Bizonyyal à poganokeis. Mert egy az lsten à ki igazzá teszi mind à környűl metekedet, à hitből, es mind à környűl metekedet lenséget à hit által.

Hog kedig szent Pál mind à hitet emlegeti, es az által mondgya hogy Abrahamnac maguáua örökösökce es igazakca lettenec, azért miueli, mert szól azokrul à kic vionnan lottenec lstenekből lstenesekce: vionnan tertene meg: vionnan lettenec io faua. Kic nem igazulhattanac io chelekedetec által, miuel hogy à hit elót erdemes iot nem chelekedenec, hanem kegyelemből. De à ki egyezer igazzá es szenté lott, annac igazba es szentebbe kel lenni à io chelekedeteknec általa, D 3 mellyec

Apo: 22.

mellyec à hitnec gyűmölchi. Az irasnac imilyen helye szerent. A ki igaz, mégis igazullyn, es à szent, mégis szenteltesséc.

A kegyelmet
minet ueti el-
lene / szent
Pál.

Aztis eszébe veheti itt à ki akaria, hog à ke-
gelmet ellene ueti szent Pál à kőrnül metelkedés-
nec es az ô törüenbeli chelekedetnek, mellyec
előtte iartanac à hitnec, es eleb lettenec à Christuse
hoz valo terésnel. Azokat bator haszontalanok-
nac, es erdemetlenek nec mongad, nem tartoc sem-
mi ellent benne. De à szeléd fanac gyűmölchét
nem engedem, hog izetlenne tegyed.

Christust kic
ueric archul.

A Christust nem én verem arczul, hanem ti
veritec, kic az ű szent lelkénec, es szent malasz-
tyánac chelekedő es gyűmölchőző ereiet ragad-
gyátoc, az ű aiandekinac meltoságot kissebettis-
tec. Nem akariatoc engedni, hog minket minde-
nekbe vg kazdagéthasson meg hog semmi aian-
dokba meg ne fogatkozzunc.

A Bizonyal
ualouarásul.

Imeztis mondod, hogy azért igerte inge-
n à mi vrunc az öröc eletet, hog bizonyáual var-
hasd. Mert ha valami erdemedre igerte volna,
mindenkor ketelkednec à te szüed, hogy azt te
meg nem erdemletted, te azt meg nem miuelted à
miert azt erdemlenéd. Bezzeg vgyanis fély, es
rettegy szent Pálnac intese szerent, felelemmel, es
rettegesssel chelekedgyed az te iduóségedet. De
vg, hog bizzális, Mert Isten azt chelekedti te ben-
ned,

illic felmúnc.
Phil: 2.

ned, hog akariadis, vegreis vihesse az ű io akas-
rattya szeret. Ne leg vakmerő, mindenkorő fufs,
soha meg ne ály. Iary el à te hiuatalodba, keresked-
gel az Isten nec giraiaual, es à többit had reia. Nye-
reséget tud ű venni penze vtan, chac te ad az asz-
talra. Tudgad hog nem à ki el kezdi, hanem à ki
vegig meg marad, iduözül. Maradgy meg tahat
teis vegig, es iduözülsz. Vitezkedgel io vitelség-
gel meg örizuē à hitet, es az io lelki esmeretet, mel-
lyet hatra uetuen nekic, ueszedelmet szēuedienec.

I. Tim: I.

Ennec vtánna, meg engeded azt, hog iot kel
chelekedni, de imez az alnakság (azt irod) hog
el hagyom à fő okát, miért kel iot chelekedni, es
imezt hozza teszem. Ha iduözülni akarasz: es
azon mesterkedem, hogy irással ezt hamissan el
hitelessen az oluasokcal, hogy az iduóség, az io
chelekedet nec erdeméből vagyon.

Bornemiszá-
nac mérges
ellenem ualo
szava.

A hol azt mondod, hog el hagom fő okát,
miert kel iot chelekedni, arra ez à válasz en tülē.
Ha azt igertem volna, hogy à io chelekedetek-
nec, minden okait elő számlálom, es valamellyet
el hadnec benne, kiualtképpen ha azt hadnam el,
à mellyic fő oka volna, meg erdemlenem hog ala-
noknac neueznel engemet. De hog az nem volt
nekem ad propositū, nem igertem affele elő szá-
mlást, itellye meg minden iambor, ha erdemlem
en te tülled ezt à szidalmat. A mit fogattam,

Nem cheleke-
dem alnakul.

D 4

azt

azt beis töltöttem, à mit nem fogattam, nem voltam itt arra köteles.

Nem alnakság azt mondani, hogy a ki iduözülni akar, iot kel chelekedni.

Bizonsági az én beszédem.

Matth: 19.

Luc: 10.

Matth: 25.

Matth: 21.

Luc: 13.

Bornemisznac szokása.

Hog peniglen azt mondtam, hogy mindeccnek iot kel chelekedni, à ki iduözülni akar, ez sem alnakság. De talam méltan mondhatnók az alnakságnac, hogy reiam fogtad, mintha en töttem volna ezt hozzá, ha iduözülni akarsz. Nem en töttem, hanem az írásban találtam, es onnat vöttem elő. Kité megis bizonyítottam. Mert è mai Euangeliomban sem egyebeknek ígertetéc, es adatec à napi pénz, hanem à munkásoknac. Christus kedig imezt mondgya, ha be akarsz az életre menni, tarch meg à parancholatokat. Annakis à ki azt kerdi vala tüle, mit chelekedés uen vehetnéie az örök életet, imigyen felele. Szeressed à te vradat Istenedet tellyes szívedből, tellyes lelkedből, es minden tehetségedből. Az vtolso íteletkoris azoknac fogia ezt mondani, iduetéc atyamnac aldottí, vegyetecel à tinektec készettetet országot, à kic iot chelekedtenec. Vgan azont ielenti à pelda beszédbenis, mikor az heuolkodo szolgát à kenra vetteti, es annac à ki kereskedet, es nyert vala, örömet hirdet. A gyümölcsztelen fige fanac meg atkozasa, es ki vagafas is azt bizonyítja.

Meg szoktad te, hog mikor valamire olyratallasz, kire valaszt nem tudcz tenni, ottan vagy chuf

chufsággal még el melőlé, vagy szitkozodással. Ittés azt miueled. Vg mondasz hogy à mai Euangeliomot nem arra magyarázza Telegdi à mire Christus, es nem eg igát vonszoc à Christal, mert ū elő vonszac en hatra rantom. *Disparibus autem bobus non bene trahitur currus.* Ne iaczal Peter batya, hanem szóly valoba à dologhoz ha szollani akarsz. Es ollyat szóly, à mit megis bizonyithacz. Mert hog megint vionnan sommá. lod az Euangeliomot, szinten vgmint az előt, aual hatra nem vered az en vallasomat. Mi nem Apollo vagy, hogy à mit mondasz, chac azértis el higgyem hog te mondod. Iraisal bizonyítoc en nem mosolygással, irással felely, ha felelni akarsz, ne moszolygo auag pantolodo beszéd.

Ingyen igerte Isten az ū io voltabol szent fiaert az iduőséget azoknac, kic chac ū benne va. lo bizodalommal az ū igereti szerent variac. De az ū igerete conditionalis. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Vgy varhattyuc tahat mies tellyes bizodalommal, à mint ū igerte.

A szent Mate, es szent Lukach Euangeliomiabol elő hozatot helyekre, holot Christus parancholatoknac meg tartására igazettya azokat à kic iduözülni akarnac, illyen valaszt tész. Róuideden felelec. Lásd meg iot eleit, vtollyat, à hol à fel fualkodot ifiunac Matth: 19. es egy

D s

tör

Hozza teszed
ezt, nem ab-
bol.

törüenytudonac Luc: 10. mondgya ezeket. Es meg érted hogy azért szolt ig' nekic, hogy esmer-
néc meg ha tökelletes tellyesen, egy cheppig be töl-
töttéke à parancholatokat. Ha hija volna kedig,
tahat nem azbol, hanem Christus által varnac az
öröc iduolséget.

Höl szokat
Bornemiszá
rövid auagy
hoszu besze-
dú lenni.

lol teszed hog' rövideden felelsz, à hol nem
tudcz mit mondani az igaz ellen. Rövid besze-
dú vagy ott, à hol à dologhoz kellene szol-
lani, de à hol papokat, barátokat, pispókóket, ka-
ptalanokat, apaczakat, es egyéb soc rendbeli fő-
nepeket szidalmazsz, es rutatsz, nem győződ el
vegezni à nag' soc, es hoszu rutagokat.

Nem à uégre
szól Christus,
mint Peter
mondgya.

Valiyon hol vötted azt à magyarazatot,
mellyel rövideden magyarazod à Christusnac be-
szédit? Meg oluastam chac mais mind eleit vtöl-
lyat, à te intéled szerent, de nem talalom sem er-
tem hogy à vegre szollot volna ott CHRISTVS
à mint te mondod. Az ifiu fel fualkodasbol
kerdezkedetie vagy mint, tarcha dolgat véle.

Christus által
lyaba felel, es
valoba az ifi-
unac.

Christus egy altallyaba, es valoba felel neki, nem
ironicé. Ha be akarsz vgymond menni az es-
letre, tarch meg à paranczolatokat. Ha tökel-
letes akarsz lenni, eregy ad el mindenedet, es ad
à szegenyeknec, es kenched leszen menybe, es
köues engemet. Ha amaszt, tarch meg à paran-
cho-

cholatokat, vgy kel erteni à mint te mondod,
tahat imeztis, ad el mindenedet es köues enge-
met. De ezt erté az ifiuis hogy valoba monda
Christus, es annac okaert meg szomoroduan
raita, miuel hogy kazdag leuen, nem örömeft
valt volna meg ioszagatul, el mene.

A törüentudónac kedig mi vegre szollot
legyen vrunc, hozzuc éppen elő annac à szónac
mind eleit vtollyat, es meg teczic belöle. Ime egy
törüenytodo fel kele, kefertuen ütet, es monda-
uan. Mit chelekedgyem hogy az öröc eletet
birhassam? ű kedig monda neki. A törüenybe
mi vagyon irua? Mint oluasod? Az felele, es
monda. Szeresséd à te vradat ISTE NEDE TELS-
lyes szüedből, es tellyes lelkedből, es tellyes eröd-
ből, es tellyes elmédből, es felebaratodat mint ten-
nen magadat. Es monda neki. Igazan feleltél, azt
miueld, es élész.

A törüenytu-
do kérdése.

Christusnac
felelet, à tör-
üenytodo ker-
desere.

Dicheri à Christus à törüentudo feleletit,
ki azt mondotta vala, hogy à ki az öröc eletet
birni akaria, annac à parancholatokat kel chele-
kedni. Es nem beszél semmit affelet, à mit te mon-
dasz (esmerd meg magadat be töltöttede eze-
ket egy chöppig vagy nem &c,) hanem, azt mi-
ueld, vgymond, es élész. Mennyls-teis azonké-
pen chelekedgyel.

Az vtöl-

Az ítéletkor
leendő senten-
ciáról.

104: 8.

Az vtolsó ítéletkor leendő sentenciáról, azt írod, hogy a hitnec külső gyümölcséről szól ott Christus, es az aldottakat hja mely lőt Christus érdeme által. Vgy vagyon, az Abrahamnac maguába kellet minden nemzetségeknec meg aldatni. De vgyan azon Abraham fiainac imigyen beszélget egyűt a Christus. Ha Abraham fiai vattoc, Abrahamnac chelekedetit chelekedgyétec. Azis igaz, hogy az hitnec külső gyümölcséről szól iduőzerőnc. De azt sem kel el hadni, hogy midőn az Abraham fiait hja, nem azt mondgya nekic, iduētec mert hittetec, hanem, mert chelekedtetec.

A te prædicationban, mellyet az en ellenem faragot konyunc vtollyara sugoretottal, azt írod, hogy azért ítél vrunc a chelekedetec szesrent, mert mint biro, bizonságra fog törüent teni. A hit peniglen lathatatlan, azért a hitnec lathato gyümölcset számlállyá elő, az az, szemlatomást valo bizonság lesz.

Tisztes magyarázat. Tekerhed vgyan de nem megyen arra a Christusnac beszede, hogy chac vgy mint a hitnec bizonságot számlálna az io chelekedetet. Hanem vgy mint azt, a miért iutalmat ad. Biriátoc vgy mond a vilagnac kezdetit fogua nektec készítettet országot, mert cheztem, esennem attatoc. Ez ige, mert, annac adgya

adgya okát, miért biriác. Azert hogy ezt misültetec. Nem hogy hittetec, hanem miuel hoghiuē chelekettetec. Nem vgy magyarázta azt a helt, ezer, haromszaz, negyuenkét esztendő uel ez előt Origenes, a mint te magyarázod, hanem imigy. *Sancti, qui dextera opera operati sunt, acceperunt pro mercede suorum dexterorum, dexteram regis, in qua requies est et gloria.*

Imez egy modgyát adgya előnkbe Christus azt beszélled, hogy a ki hiszen iduőzül. Valyon michoda hitről szól ottis, egyebüttis, a hol a hit által igeri az iduősséget? meg magyarázza szent Pal. Midőn azt mondgya hogy az a hit használ, mely a szeretetnec általa chelekedic. Meg magyarázza ünneen magais Christus, mikor nem egyszer, hanem egynehanszer, az iot chelekedő hiueknec, igeri az öröc bodogságot. Gali: 5.

A heuolkodo szolgat, azért akarod heuolkodónac neueztetni, hogy hitetlen volt. Amennyel vele, nem vetekedem most arrul veled. De helyen marad mégis az, hogy annac hirdetices adatic az öröc életnec öröme a ki kereskedet es nyert, az az, iot chelekedet es következendő keppen, azis, a mit euel bizonyétoc, tudni illic, hogy iot kel chelekedni annac, a ki iduőzülni akar, miuel hogy nem tuttal chac egy bötüisennec ellene írni. Az heuolkodo es kereskedő szolgarul.

A fige

AZ EVANGELIOMNAC

A figefarul így felel. Meltó io gyümölcsöt teremni, de nem azért, hogy az által iduósázzillyunc. Mert chac Christus tisztessége az. Ha szeretnéd az vr Christust, így szólnal. Mint az io fa, először ű maga lesz, es az vtan ű raita io gyümölcs terem. Így az ember először Isten fia lesz, ingyen chac à Christus által bűne bocsanattyát nyeruen, es szentlelket vőuen. Ez meg lőuen, az vtan iót chelekedic. Így à Christus tisztelgetis meg adnád, es az embereketis az ióra fel serkentened. De még ióua sem lőt, mert bűnbe es atokba fogantatot es születet. Es te immar keszereted, hogy az vad kőken fán fige teremien. Szégyen eszt nem erteni enni esztendős prapostnac es prädicatornac.

Bornemisz
nagy nem ér-
ti, nagy ert-
sen hamisan
magyarázza
az én iraso-
mat.

Sőt szégyen teneked, à ki ittes chaplar es kalmar modra dichered: drága, gyónórúséges es szép értelműnec mondod az te irasodat, ilyen chac meg sem ertened az én irasomat nem hogy valaszt tudnál reia tenni. Auagy ha érted, szandekcal hamisan magyaráznod. Hol monddtam azt én, hogy à uad kőkeny fa, io gyümölcsöt teremien? Az az hogy à bűnbe es atokba fogantatot es születet ember, míg io faua, Isten fiaua nem lesz, vionnan nem születic, oly iót chelekedheséc, melyre Istennek tekintete legyen az iduóssegnec adasában?

Chac

Chac abbol à prädicatiobolis, melyről Az io fánac most vetekedunc meg teczie, hogy à io fánac io gyümölcsökül szolloc, nem à kőken faerul. Holot rit szolloc. imezt irtam. Esha iol veszed eszedbe à mitmondod, meg tanolhattad eddig, hogy az oc chelekedhetnec chac iduóssegre valo iót, à kic Istenül hívattanac, az ű szöleienec miuelesére. Mert vgyz A mi elegen mint mi magunktol nem volnanc eleget, chac lenjégunc. meg gondolafarais az ionac, hanem az mi elég 2. Cor. 3. vóltunc Istenül vagyon, ki az törvény által meg feduen az mi restsegünk, híj es küld minket az ű szöleiebe: az az tanét az Euangelionnac hirdesése által, meg viet szent lelkenec általa, meg igazét, meg bochattya bűneinket, es erőt ádreia hogy iót chelekedhesunc. ű alkomaní vagunc, azt mondgya szent Pal, kiket alkotot az io che Ephes. 2. lekedekre mellyeket szerzet, hogy azokba iasriunc.

Meg adom à Christusnac tisztelget A Christusnac iobban te nalladnal, vgy mint ki az ű aian- tisztelgete. dékit mi benünkis hasznosnac vallo es semmit nem magunknac, hanem mindent, még chac à ionac meg gondolafatis neki tuláidosnetoc. A Christus tisztelgete tat à mi iduóssetunc. ű adga hog higgünkis ű benne, hogy chelekedhesünkis iót, ű adgya annac iutalmatis. Mind

AZ EVANGELIOMNAC

Mind eleit vtollyat ū tūle tartyuē à mi iduōſ
segūnkneē. A io chelekederbōl, à menibōl
mienc, ſemmit nem varunc, à menibōl Chriſtufe
mi bennūnc, varunc.

Az emberekétis iobban serkentem à iora
te nalladnál, à iutalomnac es fizetésnec igeretiue.
lis edesgetuén űket.

A szentec az
jutalomra
kértem.
Psal: 118.

Pfal: 118.

Heb: II.

Dauid miert chelekedic iót : hogy iutal-
mát vegye, az az, hogy iduőzüllyön. A te pa-
rancholatidnac czelekedetire haitottam az en szí-
uemet, vgymond, vr Isten : A fizetésért, auagy
à iutalomért. Moyses azzonkeppen. Kirül
imígyen ír szent Pal. Nagyob kazdagságnac
itéle à Christusedt valo szidalmassagot, hogy
nem mint az Aegiptusbeliék nec draga kenche-
ket, mert néz vala à iutalomnac meg adására.
Io let volna Georgius maiortul ertekezned, ki
fő ember volt tudod à te Euangelicus rokonid
közöt. Megtalaltad volna sochelyen az ii ira-
saban, hogy szűkségesec az iduőfsegre à io che-
lekedetec.

*Az Euangeliumnac Maso
dic reszérul.*

A Septuaginta

A Septuagesima vasarnapi Euangelium maszoviai, az
gyarazattyánac masodicszében, erről szol. Euangelium
Iottam. Kic chelekedhetne iót, es hol, es mint masodicszében
kel chelekedni.

Dichered midõn azt mondom, hogy chac ^{iot kel chele}
 azoc chelekedhetne*k* iot kic az anyaszentegy*kedni*.
 hazban vadnac, es az vionnan szûllõttec. (Tas
 hat mire fogod vala im nem rëgen azt reiam, hog
 à gonosz kòkény fatul kéuanoc iduõsegre valo
 io chelekedetet? Hiszem nem kòkénylfa az anya-
 szentegyhaznac élõ tagia, es az vionnan szule-
 tet ember? Maszor iozanban szoly es iri, hogy
 illyen kònnyen kezedbe ne kapiác. &c. no nem
 mondom meg à tõbbit.) De azt vitatod hogy
 nem à feiebe, hogy az által adassec az õrõc
 élet. Mert immar meg nyertec azt hit által.
 Rom: s.

Szintén hac ilyen puztan es gorombaul ^{Christus által}
nem hallottad tullem, à mint te irsz, hogy à mi ^{de nem munka nélkül a-}
chelekedetűnc által adatnéiec az iduőség. Mert ^{datic az örök}
Christus által adatic, de nem munka nélkül, es ^{élet.}
chacazoknac à kic munkalkodnac, à mint ez v-
tan iobban meg bizonyétom. Holót peniglen
szent Pálbol azt akarod bizonyétani, hogy az ^{Rom! 5.}
vionnan szűlöttéc immar meg nyertéc hit által az ^{Chac remen-}
iduóséget: Meg találom vgyan azt ott à holte ^{ségbe most}
mondod szent Pálnal, hogy à kic meg bekeltűnc ^{mienc az a-}
E Istennel, ^{rök élet.}

Rom: 8.

Vgy uestűc
elletel szeret,
ha iót chele-
kedűnc.

Rom: 5.
A remensé-
get a szeretet
teszi bizony-
ossá.

Ki legyen az
anyaszente-
gyház.

Két dologgal
akarja Peter
bizonyítani
hogy mi nem
nagyunc an-
yasz: egyház.

Istennel, iöuendöre iduozúlűnc, auagy meg tar-
tatűnc (salui erimus) de nem hogy letel szerent
iduozúlűnc. Söt ittes azt mondgya, hogy az
Isten fiaí dichősegénec remenségébedichekedűnc.
Ez vtannis azt írta, hogy remenségben iduozúl-
tűnc. A remenség kedig à mely lattatic, nem
remenség az. Mert à mit lát valaki, miért re-
mellene azt? Ha kediglen à mit nem látűnc azt
remellyűc, tahat azt túresaltal variűc. Chac re-
menségben vettec el azert mostan az iduőséget
az vionnan szűlőttec. Es hogy ez vtan valoba
el vehesec, tartoznac iót chelekedni, es à hit nec
gyűmölchit teremteni. Mert vgy nem szegyes-
nét meg à remenség, ha az Isten nec szereteti
ki ontatot à mi szűűnkbe à szent lelek nec
altala.

Touabbà azon törőd feiedet, ki legyen az
anyaszentegyház, melyben munkalkodni kel-
Es azt vitatod, hogy mi nem vagyűnc. Kit két
dologbol akar sz meg mutatni. Először ebből,
hogy változtattűc, toldoztűc, foldoztűc, à tiz
parancholatot, az hiszec Istent, az miatyankat,
à Sacramentomokat, es az egesz szent irást.
Masod ször imezből, hogy à Christus az űse-
regűel mindenkor haborgattatot, minket senki-
nem haborgat test szerent, mint Christust, az ű
prophetait, es apostolit haborgattac, &c.

Az

Az első szinten hamis, s-te sem bizonye-
tod meg hog igaz volna, hanem chac mondod. <sup>Első bizony-
tása szinten</sup>
Kire noha ingyen semmit nem kellene felelnem, ^{hamis.}
vgy mint te tűlled irigységből, bizonyetas nel-
kül, vakmerő képpen kiszalasztatot sz ora, mind
az által hogy azt ne mondhasd, hogy chac fű-
lem mellől bohattam el, nem tuduan reia meg
felelni, meg felelec ez vtan, ott à hol egyenkent
vionnan elő hozodezeket.

A másic sem igaz. Es miért hog azt kerded
hol haborgatnac minket test szerent à mi hitűnc <sup>Az sem igaz
hogy nem has-
bogatnánk</sup>
kért, im meg mondóc benne. Nem tudode, ^{à hit miat.}
hogy à papokat es szerzeteseket Erdelybe, es Va-
radiaian, chac egy nehany esztendőel ez előt <sup>A mi soc ha-
bogatnánk</sup>
meg fosztac, es el űzec onnat, megis őlénec ben-
nec? Nem ertettede, meni templominkat, olta-
rinkat, Claustrominkat chac magyar orszaga-
banis el rontottac à te partodon valo kegyet-
lenec? Angliába mint őleté meg IANOST à
Rossensis pispókót, es Tamas Morust à Can-
cellariust, töb soc iamborokkal egyetembe, à nöl-
czadic Henricus Kiraly, miuel hogy à papa en-
gedelmetűl el nem akarűnac szakadni? Annac
vtannais è mostani ott valo kiralyne aszony,
mint dihősködőt, es dihősködíc à szegeny pa-
pistac ellen, fegyuerrel, tűzzel, akasztatual,
szamküetessel? Scoçiabol, Sueciabol, Daniabol,
E z Nemet

Nemet országnac nagy részéből ki űzettenec à Catholicus lelki pásztoroc. Keues vres nemes vagyon Magyar orszagbanis, ki iofzagaba szenuedgye űket. Vai mely igen iol tudod, még Sempten lakál, hanfzor kalodasztanac, es birsagoltanac meg à te kifiztetésedre, szent Abrahamon, es egyebűt à te vrad iofzagában lakozo egynehany egigyű paraszt embert, azert hogy ide Szombatba iőttenec gyunni, miset, es praedicatiot hallani, s-még sem bant senki minket. Vallyon inkább ha te raitad allana, itt tūrnele engemet à hol most lakom. Engednede hogy abban à székben praedicallanec à kibe praedicalloc. Lassa azert minden ember, mely igazat szoktal te szollani, midōn magadat, es à tieidet magasztaluan minket gyalasz. Noha mást ne uezsz hamisnac, es hazugnac.

Bornemiszda
mint szokot
igazat mon-
dani.

Miuel bizo-
nettya Peter,
hogy űc uol-
nának az a-
nyaszentegy-
ház.

A haboruság
szenuedés né
bizonyos iele
à hiueknec.

De nó, ha mi nem vagyunc, kichoda tahat az anyaszentegyház? azt fitogatod hogy te vag à tieiddel egyetembe, miuel hogy tōrrel, tōmōlōchel, taitekot turunc fuunc arra à seregre, melybe ti vattoc. A taitēc turáfra, szinten olyan ckes valaszt tudnec neked tenni, mint te szollasz, habolondoskodni, es ertetlenkedni akarnéc. A tōs rōkōketis kergetty űc, es vagiuc, à hol Isten hozza segét. Az Arrianusokatis, Anabaptistakatis, űldōz-

űldōzz űc, es tōmlōczōzz űc. Tahat ha errűl kel meg elmerni az igaz anyaszentegyházat, ezes kis mind à Christusnac nepei lesz nec. Nem à haboruság szenuedés, nem az űldōztetés probaia az ISTEEN fiainac, hanem annac oka. A mi bűnōd szerent s-nem az vrnac neueiert szenuedcz, méltó büntetes az.

Chodalkozom raitad, michoda orczaual Nemigaz mondod, hogy ez egesz vilagon, semmi egyeb ^{hogy chac à Bornemiszda hitu ualoc szenuedné ne haborusá-} hie nem haborgattatic test szerent à tieteknel. Dáuid Ferencz, à szent haromságnac ellensége vallyon miért űl mostan à tōmlōczbe? az hitert, Seruetust miért egetec meg Geneuaba az te Calgot. uinista tarfaid? à hitert. Az Anabaptistákat miért vegezte egynehanszer ez ország à gyűlesekben, hogy ki kergessac à mi hazankból? à hitert. Dáuid Györgyöt miért asac még à koporsoboolis ki BASILEABAN, es miért egetec meg à testet mind kōnyueiuel egyetembe? à hitert. Szoluan kōzōnséges keppen à hitrűl, à mint te is szollasz itt, vgy à mint àkarkies hitnec tartya, az ű ISTEEN felől valo velekedés. Annac okaert ebből meg nem teczic, hogy ti volnatoc az anyaszentegyház, à mi kōz tinektec ollyakcalis, kiket ti sem mondotoc igaz hitű emberek nec lenni. A lelki bekeséget, melyben igen di chekedel, azt mondom, à ki te nallad vagyon,

Esa: 4.

A szőlőbe uas
lo hitatrol.Tragar be-
széd.Peter bölche-
sége.A tiz paran-
cholat magá-
ba foglallya
az Istennec
esmeretit.

tarch magadnac bator. Non est pax impijs.
A hiuatalrul choda mesterséggel szollóc
azt írod, es mikor azt magyarázom hogy à szőlő-
be munkalkodni hiuattatunc, azt à munkát
chac à tiz parancholatrá, es hol mi baluanyo-
zo chelekedetre, az en anyahazamnac paran-
cholatya szerent ertem. Michoda? Anya-
hazamnac? E volna à tragar beszédne eg-
gyic, ha veled akarnac érte enyelgeni, hogy
chufos igekkel iaczodozol. Anyaszentegyhá-
zat mondotam en nem anyaházat. Am me-
nyel vele. Eléb megy à beszédbe monduán.
De az ISTENNEC hiuatallya fő képpen az ű
szent fianac esmeretire vagyon, az Euangeliom
szerent, &c.

Bodoganya Maria, mely nagy böchen ir à
Peter vram, ki engemet bolondnac, es balga-
tagnac szokot neuezni, es aual meuet, hogy re-
gi præpost, es prædicator vagyoc, sem tus-
doc semmit. Ezt mondanám bolcz emberhez
illendő tudomannac lenni, hogy még chac azt
sem érted, miről vagyon à tiz parancholat. Val-
lyon az első parancholatban, nem paranchollyaé
Isten, hogy űtet, az az, à tellyes szent haromsá-
got, az Atyát, à Fiut, à szent Lelket esmeriúc. ű
benne higgyunc es bizzunc, űtet tarchuc, es val-
lyuc ISTENNEC lenni, es semmi teremtet allatot
Isten

Isten gyanant ne tisztellyunc? Tahat mikor azt
mondom hogy à tiz parancholat meg tanét reia
mit kel munkalkodni, nem rekesztem ki az Iste-
nenec esmeretit.

Kit nyiluabban meg ielentettem az vtan à
hol imigyen iram. Meg talalod à tiz paran-
cholatba miuel tartozol Istennek, hittel, tisztel-
séggel, imadsággal, szeretettel, felelemmel, &c. <sup>Meg uagyon
à tiz paran-
cholatba, mi-
uel tartozuno
Istennec.</sup>
A hit által esmeriúc hiszem az ISTEENT, es à
kicsmeric, azoc tisztelic, imadgac szeretic. Az-
tis meg mondotam Moysesből, vgyan chac
az elót, hogy az Isten parancholatihoz nem kel
tenni. Bator azért euel se tatarozd az en be-
szédemet, hanem tatarozd à tiedet, ha miuel tus-
dod tatarozni, melyben im latod, meni hasades-
kot, es resset találunc.

Öt szer ielenti Christus à Septuagesima Va-
sarnapi Euangeliomban, hogy ki ment volna <sup>Istennec őt ki
menetle.</sup>
Isten műeseket fogadni az ű szőlőiebe. Az el-
ső ki menetelről ig irtam az en prædication-
ban. Első lön io ideien, igen reguel, mert <sup>Első ki men-
tele.</sup>
mindgyarast, hogy ez világ teremtetéc, ki me-
ne, mikoron az tób allatoknac teremtése vtan,
monda az ISTEEN. Teremchunc embert az
mi személyünkre, es hasonlatosságunkra, es
teremté Adamot Euat, ielentuén az ű ISTE-
EN io voltát, es bölcheséget. De miért me-
ne ki

Istennel sze-
gődsége az
emberrel.

ne ki akoron? Miüfeket fogadni az ű szöleie-
be, az az, a vegre teremte az embereket, hogy az
anyaszentegyháznak tagjai lennének, ismernéek,
szeretnéek, és dichernéek az ű teremtojeiket. Me-
gis szegődec vellec egy napi pénzbe igerüen ne-
kiec az életet, ha szauat fogadnáiac, és ű neki szol-
galnának. Viszontag fenyegetüen űket az ha-
lállal, ha engedetlenek lennének. És minéc vtans-
na az ördögtől meg chalatan, bűnbe esének,
ismeg meg vieta a szegődséget, fogaduan, hogy
el küldenéek az azonyiallatnac maguat, ki meg-
rontando volna, az merges kegyónac fiét.

A munka köz-
zé ualo az Iste-
nec esme-
reties.

Keresztyen oluaso, veszed hiszem eszedbe
hogy a szölebe valo munka közze szamlalom
asztis, hogy a munkasoc az ISTEENT esmerné-
iek, szeretnéek, és dichernéek. Mégis vgy fed-
engemet Bornemisza, mintha chac a paranco-
latrul szoluán, ki rekesztenem a mi iduőzetönk-
nec esmeretit. Ne hidgy tahat effele embernek,
kinec egynehanszer kaptuc immar kezebe, hog-
ollyakat fog enream, mellyekben sem hirem sem tá-
nachom. De had beszellyec ű magaua.

Petr felelt.

A mit az első ki menetelről irtam, annac
chac az vtolsó részere felelsz, azt igered. Ma-
ga arra sem felelsz semmit, hanem chac azt be-
szelgeted, hogy az draga vtolsó igéket emletem,
nem keszeretlec, nem oktatlac, nem tanetlac,
mire

mire valo volna. Tegedet nem kel sem oktat-
ni, sem tanetani, mert mindent chac te tudcz, en
semmit nem, egynehany helyen aual pirongaz.
De egyebeket a kiket oktatnom, és tanetanom
kel, oktatoc, és tanetoc. Ez kedig az en tane-
tasom. A mint az vtolsó ki menetelről valo
beszedembe, meg vagyom. A CHRISTVS (ki Istennel ige-
meg igeretetet magua az aszonyiallatnac) azért
iöt e vilagra, hogy meg keresse, és iduőzéche azt,
a mi el veszet vala. Azert hala meg hogy az
Istennel soc felé oszlot fiait, egybe gyűiteneie.
Ez az atya ISTENNEC akarattya, hogy minden
a ki lattya a fiat, és hiszen ű benne, el ne veszen,
hanem vegye az öröcéletet. Lam meg mondot-
tam a hol helye volt, mire valo az ISTENNEC
igere, midön azt fogada hogy el küldi az aszo-
nyiallatnac maguar.

Meg mondot-
tam én mire
ualo az
Istennel ige-
rete.
Luc: 19.

Ioan: 11.
Ioan: 6.

Vay Telegdi Telegdi, hogy nem érted, hog-
immar el vesztettéc volt az öröcéletet. Így or-
czasz ittes engemet. Hogy erthessec en valamit,
ha mindent chac te ertesz. De talam ertem ezt,
ha többet nem ertekis. Mert meg mondam, hog-
az ördögtől meg chalatan, bűnbe esének, a mi
első szöleinc. Io ideien meg mondam aztis, hogy
az ember magatul semmi iöt nem chelekedhetic
ollyat, a mi ISTEEN elöt kedues volna. Ha ke-
dig az en postillamat oluastad, szantalan helyen
E s talal

Petr mint or-
czasz enge-
ret.

talaltál emlékezetet benne, az emberi nemzets
nec életiről, és a Christushoz io tetemenyiről, nem
szükség azért aul pirongatnod engemet, hogy
chac azt sem értem.

Istennec maso
dic ki menetele

A masodic ki menetelt, a viz özönkort
mondottam hogy volt: kibe ielenti vala Isten
a gonoszoc ellen hatalmatságot, es haragiat, Noe
hoz peniglen irgalmatságot. A vegre hogy
miuefeket fogadna az ű szöleiebe. Hogy Noe
es az ű maradeki, Istennec a gonoszoc ellen valo
kemeni iteletiből, tanolnâiac meg űtet felni, es más
felől Noehoz valo irgalmatságából szeretni.
Mert ez a szöleibe valo dolgozas, felni, es szerete
ni az Istent.

Isteni szeretet
mine lehet.

E sem teczie teneked, azt forgatod, hogy
nem mondottam meg, hogy az Isteni szeretet ki
lomben nem lehet, hanem ha Isten előszer meg
bochattya bűneinket, az ű szent fianac aldozat
tyaert. Nagy dolog hogy nem szegyenled mind
vntalan azt vitatni, hogy meg nem mondot
tam, a mit tennen magadis meg vallál imént hog
meg mondottam. Hiszem azoc az vionnan szö
löttec, es az anyaszentegyhaznac eleuen tagiai,
kiknec bűnőc meg bochattattanac, es a kic a Chri
stusba be oltattanac. Lam teis meg találád im nê
régén az en prædicationba, hogy az vionnan
szöleitekről szölloc, midön a szöle miuefektől

emo

emlekezem. Mert mig az ember vionnan nem
szöletet, addig nem miues, hanem a piaczon he
uolkodo.

Megint az henyelő tragároc módgyara
kezdész szollani, monduán, hogy Telegdi it, ^{Peterne tra}
tis azon eg bakot nyuzza, hog űis munkas volt. ^{gar beszede.}
Vgy Peter vgy, hogy Telegdit chufolhassad,
a hol valo dologrul kellene szollani, ottis mind
bac nyuzafrul szöly, es chuf beszedekekkel men
nyel a dolog mellől. Azt irod kedig vgyan
azon bac nyuzafrulac lenni, a mit teis nem ta
gadcz, vgyan sem tagadhatnad, ha tagadni a
karnadis, hogy Noe munkas volt. De, vgy ^{Noe mine}
mondasz, hogy Isten igeretibe valo bizodalom ^{volt munkas.}
által, mely nezet az vr Christusra. Még mind
ezt mondottam enis, se-z vtanis ezent mon
dom, hogy a mi munkánkis, annac hasznaís, az
Isten igeretiből vagyon, mely igeretöt töt az ű
szent fiaert, es arra valo tekintetből. Annac o
kaert nem bakot nyuzoc, hanem igazat mon
doc.

A harmadic ki menetelről azt irtam, hog Istennec har
Abraham ideiebe löt, kít az ű maradekiual e ^{madic ki me}
gyetembe Isten az ű szöleiebe küldé, mi ^{netele.}
dön frigyét szerze vele, es nagy igereteket tön ^{Gen: 18.}
neki &c. Erre te imigyen felelsz. De leg főb ^{Abrahamnac}
töt fő igeret

igerete

Rom. 4. Igerete ez vala. A te magodban à Chrístusban meg aldatnac minden nemzetségec. Kírül szent Pál így szól. Hűn Abraham Istenec, es azt tulaidonéra Isten igaságul neki. Ezben gúitót úis szóló miueket. Mond az vris rola. Io: 8. Abraham latot engemet, es örüle raita. Vgy vagyon io atyamfia à mint mondod. It semmit en ellenem nem szollasz.

Negyedie ki menése. A negyedie ki menése Istenec à taiba lón, azt mondottam, mikor ű szent fólsege é vilasgon ielenté magát, nagy rettenetes büntetéseccel az Aegiptusbeliec ellen, es kiualtkeppen vasquentibus. Io io atyai akarattal szabadetalsal az ű hiueihez. Mellyet à végre chelekedéc, hogy miueket fogadna az ű szóleiebe. Azert mondgya Moyses. Hallade Israel, azt keuennya à te vrad Istened te túled, hogy fellyed útet, iary az ű vtain, es szerezsed útet.

Ittis ma id meg látod, mely hiuen hozzá elő Peter az irasokat. Erre te illyen valaszt tesz. Ezen Moyses in-ti à nepet, hogy à Chrístust meg ne utalnac. De meg vtuuan nem az ű szóleieben kezdenec munkalkodni. Es mond nekic az vr. Moyses atta nekic à törüent, de senki chelekedetiuel be nem tellyeséti. Mond szent Pál. Mert nem is lehet. Es mond ismet. Azt az igaságot kit az Rom: 8. Isten ada nekic, nem akarác venni, hanem ű magoc keresenec Isten elót valo igaságot, de nem találac.

találac. Mert az Isten nem keduel mas felet az őuei kiүүл. Nagy tanulságoc volnanac ezec ha szaporethatnoc à szót. De à kinec kedue vagy on reia, mennyen vegére ezeknec, kiből soc örömet veszen.

Tisztos iambor vagy. Az irásnac hamis Nem éppen san valo elő hozasáual, be viszed az egyigyű ol es nem igazan uasot à főtetségbe, es benne hagyod. Io löt vol hozzá elő na, à nagy tanolságokat elő raknod, hogy lattucit. Irásnac helye volna mit akartal faragni az irásnac meg chonketot helyeiből. Mert è három közzül, egyiket Az első helye sem hozod eppen es igazan elő. Az elsőből szinből mit hagy ten azt az íget hagyod ki, mely meg nitnaia az ki. oluasónac szemeit, es à te teuelygesedet meg mutatnáia.

Nem azt mondgya Chrístus hog à törüent senki chelekedetiuel be nem tellyeséti: Tahat mit? Imest. Nem de Moyses attae nektec à törüent es senki ti közzületec nem chelekedic à törüent. Ezt ez íget reitetted el. Ti közzületec. Ert Kikrül monda ched azoc közzül à kiknec szol vala. Szollot kegya Chrístus, dig akcor à hitetleneknec, kic nem mentenec hogy à törüent nem chelekedic. az Istenec szóleiebe miuelni. Kikcel nekem semmi dolgom ninchen, hanem en à hiuekrül es vionnan születtekrül beszéllec. El vötted onnat à mi oda valo volt, es hozzá tótted azt, à mit idüözetönc nem mondott, A senkit, olyan közön.

közönséges keppen, hogy à tillyes emberi nem-
zetre vetteséc, nem találod az urnac mondasá-
ban, hanem chac vgy à meniből az Isten telene-
ket illeti.

A masodic
helyt, idegen
ertelemre
vonfza.

Rom: 8.

A masodic helytis, kilömbertelemre vonfzod
nem arra, melyre szent Pal mondotta: ki ekeppen
ir ott à hol teneuezed. *Sapientia carnis inimica est deo:
legi enim dei non est subiecta, non enim potest.* Az az,
à testnec bölchesége, (vagy okosága vagy er-
telme) ellensége Istennek, mert az Istennek tör-
vénye ala nem vettetic, auagy nem haiol: mert
vgyan nem lehetis. Mi nem lehet: az à mirül
most szolla. Nem lehet hogy à testi bölcheség
Isten törvénye ala haiollyon. Nem tagaddya
szent Pal à törüennec lehetséges voltát, hanem
azt tagadgya, hogy à törüennyel egybe ferien à
testi ertelem. Az vionnan szülottekrül kedig
vgyan ottan azt beszéli, hogy nem test szerent
iárnac es elnec, hanem lelec szerent. Kiből à
követkőzic, hogy nem követic à testi okosko-
dást, sem à testi indulatot, (ha indulatért kel-
leneis venni è görög iget *φθονος*) es annac
okaert nem illeti őket è mondas, nem lehet.

A harmadikat
változtattya.

Ro: 10.

A harmadikat azonkeppen mint à többit
aztis változtatod, nem tudom mi feiébe. Ott
igy vagyon irua. *Ignorantes iustitiam dei et suam
quarentes statuere, iusticie dei, non sunt subiecti.* Az
az,

az, Nem tuduán az Istennek igaságát, es az
ünnen igaságokat keresuén tamasztani, az
Istennek igasága ala, nem attac, auagy nem
vetettéc magokat. Szól kedig azokrül, à kic
à törüenyből keresuén igaságot, à Christus
hitinelkül, meg nem talaltac az Istennek igas-
ságot, mely à Christusban valo hitből vgye-
on. Kikrültt ennekem semmi beszédem nem
volt.

Nem ielented meg most nyiluan, de ez
vtan ki fakasztod, mit akarsz ez ilyen iras
harabdalással. Tudni illic, hogy fenki az
Istennek parancholatit, meg nem tarhattya
Kire mies ide ala teszünc valaszt teneked.

Aztis irod hogy à kiknec Moyses mon-
da imest: Halláde Israhel, azt keuannya à te ^{Peter szö.}
vrad Istened te tülled, hogy fellyed ütet, iary
az ű vtain, es szeressed ütet, meg vtuán à ^{Deut: 10.}
Christust nem az ű szöleiben kezdénec mun-
kalkodni. Ha ezt valogatással mondanád,
eggyket à masiktul el valasztuan, meg enged-
nem: de ilyen közönségesen nem engedhetem:
Mert soha nem volt oly idő, hog valakic à seregec ^{Minden időke}
Istenének szöleibe nem mentenec volna mielni. ^{ben uoltanac}
Még amaz igen gonosz Istentelenes baluányozo ^{miuesec az}
időbenis, midön llyes prophéta azt aléttya vala, ^{Isten szöleiben}
hogy chac egyedül volna, meg tartot volt Isten ^{ben.}
3. Reg: 19.
hét

hét ezert magának, kic terdet nem haitottanac Baal-elót.

Vtolszor ki mene Isten (azt irtam vala én) ielentuén es ismertetuén magát az emberekkel az ű szent fiának általa. Miert? Hogy miueses ket fogadna az ű szóleiebe, kiknec ez világnac vegezetikor munkaiokert meg fizetne. Mert azert ióue Christus è világra, hogy meg keresse es iduőzeche azt, à ki el veszet vala. Azert hala meg, hogy az Istenec soc felé ofzlot fiait egybe gyüteneie. Ez az Istenec akarattya, hogy minden à ki lattya à fiat, es hiszen ű benne, el ne veszen hanem uegye az öröc eletet.

Ezt miuel hogy nem tagadhatod igaznac lenni, azt írod hogy chac emlétem, es ottan vissza czafolom. Mert à Christust nem vgy prædicalom ki meg feszettet, ki eleget tót à te bünödrül. Es nem tanétlac arra hogy vgy bizzal ű benne, mint ki minden adofsagodat le tette eretted, hanem mint Adam, Noe, Moyses, Abraham, à prophetac es az Apostoloc munkafokat hittac à szolóbe, űis oly szobásu volt volna, ezert iót volna, azert holt volna megis, hogy az által munkafokat gyütene, kic az ű magoc munkaioc vtan, ofzton nyernénec öröc eletet. Hogy chac prophetat es chac prædicallo doctort akaroc iduőzetónkból szerzeni.

Nem

Nem tagadtam en soha, hog à Christus meg feszettetet. Söt ittís nyiluan írom hogy meg holt, azt sem tagadtam, hogy à keresztfán meg fizette minden adofsaginkat. Mert tudom mit monda à propheta által. A mit el nem vöttem volt, azt fizettem meg. Tudom mit kialta à keresztfanis. Mindenec be tellyesettenec. Meg fizette, de vgy, hogy megint adofsa tót minket nem valami kegyetlenec, hanem maganac. Ki meg teczie chac abbolis, hogy imeszt kel nekűnc à mi chelekedetinkrül mondanunc. A mit taroztunc miuelni azt miuelűnc. Ha kedig aual mondod hogy vissza czafolom ezt, miuel hogy hasznosnac es erdemesnec mondom az io chelekedet, arra teneked rőuideden chac igy feleslec.

Nem czafolom, hanem magasztalom à Christus keresztnec ereiét, es többet tulaidonec neki te nalladnal. Vgy mint kiazt vallom, hogy annac általa tellyeséggel fel eppettettűnc es mind mi magunc, f-mind chelekedetinc meg szenteltettűnc, es keduesse lettűnc az atya Istenec elötte. Söt szinten be oltattunc à Christusban, vgy hogy valami iót miuelűnc azt ű miueli, es annac okaert tekinteti vagyon reia az atya Istenec, mint az ű fia keresztfaiának gyümölcshere. Oly igen chac ű benne bizom kedig, hogy

F semmit

semmit iot magamba nem mondoc lenni, hanem mindent neki tulaidonétoc. ű indét, ű ad erőtis reia, hogy iot chelekedgyem. ű coronázza, es erdemezi en bennem, nem azt à mi enyém, hanem az ű aiandekít. Varom az en munkamnac iutalmát ISTENT űL, de az ű fiaért, es az ű fia által. Kire valo tekentetből öröc életet ígért azoknac à kic iot chelekednec.

Pelagianus
akar engemet
tenni Petér.

Azt beszégeted, mintha en aztis prædicallanam, hogy à munkásoc az ű magoc munkaioc, es erdemec által nyer nec öröc életet. Edes batyam, hon oluastad ezt az en irasomban? auagy ki hallotta valamikor én tülém? Nem vagyoc en Pelagiánus, hogy annét tulaidonetanec magamnac, mintha az en szabad akaratomnac ereieiből, vgy à mint enyem, chelekedhetem valamit ollyat, à mi öröc életet erdemlene. E vala az en beszédem hogy Isten meg fizet à munkásoknac munkaiokért, nem az à mit te reiam fogsz, hogy à munkásoc nyer ic az ű munkaioc által az öröc életet. Meg fizet nem azért hogy az én munkam ű magából erdemlene, hanem hogy io voltából ígerte à fizetést, es miuel hogy igaz biro, tartozic meg adni à mit ígért. Tartozic azokat à chelekedeteket, mellyec ISTENBEN lettenec, vgy mint ű aian-

Isten mint fizet à munká-

Ioan² 3.

ű aiandekít, mellyec ingyen az ű malasztyából szarmasztanac, meg coronázni. Nem az aka-^{Rom: 9.} rőc sem à futóe, hanem à könyörülő ISTENE. Ezt sem magamtul mondom, hanem az irásból vettem. Melybe ezt oluasom, hog Isten min-^{Matth: 6.} denec meg fizet az ű chelekedetec szerent. Szent ^{Rom: 2.} Pális íg ir à Sidoknac. Nem hamis az Isten ^{Apo: 22.} hogy el feletkez nec à ti munkatokrul, es szerez ^{Heb: 6.} tetekrül, mellyet meg mutattatoc az ű neuhez, euel hogy szolgaltatoc à szentek nec s-mostanis szolgaltoc.

Ha kedig prophetanac neuezem valahol ^{A Christus} à Christust (iollehet talam ebben è prædicatione ^{Propheta.} ban melyrül most szollunc, nem,) az sem czafolas. Mert az irásis annac neuezi ütet. Sőt még ^{Mat: 13. 21.} à sem volna czafolas, ha azt mondanám hogy ^{Ioan: 4. 6. 9.} ollyan propheta mint Moyses. Mert ű magais ^{Deut: 18.} azt beszelli felőle Moyses, monduán. A te vrad Istened prophetat tamaszt teneked te közzűled, es à te atyadfiat közzűl, miképpen engemet, azt halgassad. Propheta, es prædicator à CHRISTVS tisztis szerent, mert ű hirdette, es ielentette nekűnc az atya ISTENNEC akaratyát.

De à hol imez kis íget, chac, hozza teszed, ^{Nem chac} monduán, hog Telegdi à Christusbol chac pro-^{phetanac} phe-^{prædicallom} à Christus.

F z

Nem chac prophetát es prædicállo doctort akar szerzeni, à nem igaz, te sem bizonytold meg. A prophetáknac eggyic sem volt Isten, de Christust Istennek vallom lenni. Eggyic sem volt meg válto. A mi vrunkat kedig en annac tartom. Eggyic sem szentelte, es nem tette erdemesse az en chelekedetimet, de à Iesus azt mielte. Egiket sem nézi az atya Isten az en munkamba, de az ű szent fiát nézi, es ű erette, (à meniből ű benne, ű tiile, es ű általa lettenec) kedueli es iutalmazza az io chelekedeteket. Híj à Christus munkasokat à szólóbe, de nem chac hi, hanem erőtis àd à munkához, kit egy propheta sem adhatot.

Nem okos, ság es nem à természet szerent való tudomány tanet erre. Ezeket nem az okaság adgya előnkbe hanem az Istennek igeie, sem à természet szerent való tudomány, hanem az Euangelium.

Christus kiűl es Christus ban mit erdemlunc. Tudom hogy à Christus kiűl, (mikeppen te irod) chupan haragot, halált, es veszedelmet erdemlenenc. De aztis értem hogy (az én tanetasom szerent) à Christussal eggyűe, ha ű benne maradunc, ű véle egy testé leszűnc, az atya Istennek kegyelmét, életet, es iduóséget erdemlunc.

A Törököt es fidokat nem szükség lőt volna ittélő hoznod, mert azoc nem vionnan szűlöttec, es nem erdemlenec semmit, miuel hog nem oly alkomanyi az Istennek mint mi, kit ket à

ket à Christus Iesusban teremtet à io cheleke, detekre, melyeket regen meg készetet hogy azokban iariunc. Ephes: 2.

Ez à bolondság, azt irod, hogy nem veszem eszembe, hogy à parancholatoknac chac à leg kissebbic refzet sem töltyűc vgy be à mint Isten keuanná. Mint ha az Isten lehetetlen dologra erőltetne minket, es ollyat parancholna, à kit senki meg nem miuelhetne. Sőt ez az eszeség, hogy inkább hiuen az Isten igeiēnc, hogy sem mint à te pusztá es minden bizonytas nélkül való beszédednec, nem valom vtanad à mit mondasz. Mert ha szent Pálnac híszűnc. Azert bochata Isten az ű fiát à bűnös test, nec hasonlatosagába, hogy à mi à törüennec lehetetlen vala, à meniből meg erőltennettetic vala à test miat, à bűnert karhoztatna à bűnt à testben, hogy à törüennec igazsága be tellyesettetnec, vgymond, mi bennűnc. Mint: Vgy, hogy nem test szerent larunc. Rom: 8.

Ennec iobban való ertelmére, ide irom, Clemens Alexandrinus. Clemens Alexandrinusnac egy igen szép mondasat. Ki à Christusrul szoluán így ír egy könyvébe. Non id quod erat uisus est ijs, qui non poterant capere propter imbecillitatem carnis: Cum ergo carnem accepisset sensibilem, uenit ostensurus hominibus, sufficientes esse eorum uires, ut possint obedire man-

mandatis. Lex precipere poterat, ceterum infirmior fuit caro nostra quam ut quod ab illa præceptum fuit, præstare posset. Indutus carnem nostram Dei filius, quod in ea corruptum fuit, reparauit, ac aboblito per mortem peccato, nobisq; Deo patri reconciliatis, tulit ea cuncta de medio, quæ impedimento esse possent, quominus iusticia legis in nobis impleretur, Christo non modo uerbis docente, & exemplo nobis præeunte, uerumetiam ipso in nobis operante, ipso faciente, ut iusticiam faciamus, ipso diligente nos, ut uicissim ipsius amore prouocati, eum diligamus.

Ki miueli az
Isten paran-
cholatit.

Erössen kerdezed, ki miueli meg imeszt, s ki miueli meg amaszt, à mit az Isten parancholat. Meg felelec te neked az vionnan születet, à Christustul fel eppetet, es à Christusban lakozo ember. Errül beuebben irtam, à szent haromság napia vtan valo vasárnapi Euangeliomnac magyarazattyában. Oda igazetlac inset. Auagy inkab à mit ott mondottam, itt is elő hozom hog eleget tegyec à te kerdezkedese nec.

Szoluan azert à törüeny tudo doctornac keresérül, ki azt kerdi vala Christustul, mit kellene chelekedni, hogy az öröc eletet bírhatná: inigyen, irtam felőle: oluasd meg, es ved iol eszedbe.

Ez mostani időben is vgyan ezen kérdés forog az emberek között, es nem mindenec egy-
keppen

képpen felelnecreia. Nemellyec azt alettyac, hog az öröc élet nec meg talalasara igaz elég à hit. Ne mellyec azt tartyac, hog az ű chelekedetek nec tulaidon erdeme által nyeric meg az öröc életet. Amazoc tellyeséggel erőtlenne, es hafzontalan na teszic à Christusban meg viult hiueknec io chelekedeteket. Imezec többet tulaidonétnac chelekedetek nec annal, à mint kellene. Mi tudgyuc hogy minden keresztyennec az Isten parancholatit szerent iót kel chelekedni, de é mellet az tis ertyuc, hogy à hit nélkül semmi à mi io chelekedetinc. Okosoknak kel lenni itt ez arant az emberek nec, hogy ennec é kérdés nec meg feitesébe, valahogy meg ne chalattasana. Iolles het à ki figyelmetessen oluassa, auagy halgattya azt, à mit Christus ebben ez Euangeliomban beszél, az könnyen meg ohatya magat, hogy se egy felé, se más felé el ne teueledgyec. Mert kic azt alettyac, hogy elég hinni, es annal egy semmi nem kel hozza, hog iduözülhelsenec, azoknac be dugia szaiokat, midon imillyen valaszt teszen à törüeny tudonac. Azt miueld, es elsz. Mennyel, es teis azonképpen chelekedgyel. Más felől megint azoknac à kic többet tulaidonétnac az ű chelekedetek nec annal à mit erdemlenénec, eleibe veti az meg sebhett embert, mellyen ertetic à tellyes emberi nemzet, mely az

Mostanis kér-
dic azt, mit
kel miuelni,
hogy az öröc
eletet bírhas-
suc.

Igaz felelet à
kerdesre.

A sola fides,
mint confutal-
ly Christus.

Azoknak kic
tulaidon che-
lekedetekben
biznac, mit
beszél urunc.

2. Cor: 2.

Psalms 13.

Mit keuan à
törvény.Mint, es mi
kor kel Isten
szeretni.

első szüleknek eseti miat, annera meg romlot, es meg erőtlennült, hog' senki az ű tulaidon ereiüel az örök életet meg nem nyerheti. Sőt ingyen sem goldolhat magatul semmi iot, nem hog' chelekednéiec. Mert azt mondgya szent Pal, hogy nem vagyunc elegec valamit mi magunktul, vg' mint tulaidon magunktul gondolni. Ninchenis senki chac iggyis à ki iot chelekednéiec. Mit mondgyunc tahat? Mert aztis hallyuc, hog' Christus azt keuannya, hog' à ki iduözülni akar, chelekedgyec, aztis ertyüc hog' ninnen erőnc hozza hog' chelekedheffünc? Hallode? Mikoron à törüentudo kerdette volna Christustul, mit kellese ne chelekedni, hog' az örök életet birhatnáia, Christus ütet à törüenre vezérle. Es minec vtanna à törügnec sommaiát, elő szamlálta volna, monda neki, azt miueld es élsz. Keuannya peniglen Isten à törüenbe, hog' ütet szereffünc, es felebaratinkat. Az az, nem chac à kilső engedelmesseget az mi erkölchünknek igazgatasában, hanem hog' mind à két tablában parancholtatot io chelekedeteket, nem keszeretésből, hanem szeretetből, es szabad akaratunkból, örömeft, chelekedgünc, es az Istent, tellyes sziüből, tellyes lelekből, tellyes erőből, es elméből szereffünc. Az az, Mindeneknek fölötte, es mindenekbe szereffünc. Ne zugodgyunc ellese ne, midön vagy betegséggel, vagy egyéb nyaua-
lyaua

lyaua latogat minket. Szereffünc nem chac mikor on aiandékoz, hanem mikoron büntet, es osto-
rozis minket, tuduán, hogy mindeneket ionkra, es iduöségükre miuel. Szereffünc vgy hog' valyuc ütet, es az ű hitit, nem chac bekeségne, hanem haboruságnac ideienis. Inkab szereffünc hog' sem mint penzüncet, marhankat, ioszágunkat szüleinket, atyankfiai, barátinkat. Inkab legyünc mind ezec nélkül, hog' nem mint Istenünket ezekért meg bantonóioc, es az ű parancholatit meg szegnőioc. Meg gondoluan à mit eggyüt szölla tanetuainac monduán. Ha ki en hozzam iü, es attyat, annyat, feleséget, gyermekit, attyafiait, még életetis nem gyüölöli, nem lehet en tanetuanyom.

Luc: 14.

Felebaratinkat is kedig, nem chac beszédde, hanem sziüből szereffünc, nem kilömben mint tulaidon testünket. Vgy hogy nem chac meg ne sérchünc, es meg ne banchuc, hanem segellyükis ütet. Nem chac ne ragalmazuc, es szidalmazuc, hanem oktassuc, vigasztallyuc, es dichirituc. Nem chac az öuet ne keuannyuc hamissan, vsuraua, chalardsággal, alnoksággal, es erőuel el ne vesgyünc, hanem à mienkből is adgyunc neki. Ez er telme à szeretetrül valo parancholatnac, mely à törüuennec sommaiát foglallya magaban.

Felebaratin-
kat mint kel
szeretni.

De imez ige ket iol kel meg ertenünc. Tellyes szüedből, tellyes lelkekből, tellyes erődből, es tel-
F s Iyes ünc.

Ez ige, tel-
lyes, mit ké-
uan mi t-
ünc.

Ez a Borne-
misza uelke-
dése.

Kérdés.

Meg tarthata-
tya a paran-
cholatokat,
az uionnan
születet Em-
ber.

A Samaritas-
nusrul ualo
peldának ma-
gyarazattya.

lyes elmedből. Melyec vgy teczic az Isten tör-
uenyénec oly tökelletes meg tartásat keuannyac
mi túllunc, hogy semmibe chac egy makszem
nibeis ellene ne uetchunc. Kerdhetneie azert va-
laki en túlem, meg tarthattya az ember épa-
racholatot oly meg tartással, mellyet Isten ke-
uan ú túle? Kinec én azt felelem, hogy a CHRIS-
TUSBAN vionnan születet ember, meg tar-
hattya. Mert vgyan azon meg sebhettet Sama-
ritanusrul valo peldabeszéd, melybe a mi erein-
knecelegtelen volta ielentetic, azt keuannya, hog-
nem chac azt gondolyuc meg, mit vészttet legen
el mi túllunc az első szülekne bűne, hanem aztis,
mit nyert, es mint eppétet legyen fel minket a
Christus. Igaz hogy annéra el vészttunc vala,
hogy nem chac mi magunc, de a törüenis (mely
a papon es a Leuitan ertetic) semmi iót nem te-
het vala mi velunc, es nem segethet vala minket.
De az mi Samaritanusunc az Istenec fia, ez vi-
lagnac vtát iaruán, közelgetuen es hasonlatos-
sá leuén mi hozzanc a fel vótt emberi terme-
szetben, be kötö a mi sebeinket, olait es bort tölte
bele, az az, a törüennec es Euageligmnac oruos-
sagual oruoslá. Meg szoréta bennunc a go-
nosz keuanságot, es vgy gyógyéta meg minket,
az mi reianc vettetet chapafokból, hogy immar
azt keuannya túllunc, hogy kemenyen lepiunc
es iariunc.

es iariunc. Mert imeszt mondgya mindenikünk Mat: 9. 19.
nec, kőues engemet. Ha bé akarsz az életre Luc: 9.
menni, tarch meg a parancholatokat. Es iöl-
lehet marat még valami része bennunc az erőt-
lenségne, mindazáltal azert hatta nekunc a Gyarlóság el-
len ualo ora-
szentségeket, hogy a ki azokat gyakorlyá, ma-
laszt adatic neki, hogy akarhassa, megis miuel-
hesse a iót.

Nem minden elegséget tagad mi bennunc
lenni szent Pál apostol, hanem azt a ki mi ma-
gunktul, az mi természet szerent valo erónkból
volna. Azonközbe peniglen, nyiluan mondgya, Mi nem e-
legség nincse
es uagyon
bennunc.
hogy a mi elegségunc Istenül vagon. Es midőn 2. Cor: 3.
innen maga felől imigyen ira. Istenec malaszty 2. Cor: 15.
ából vágoc a mi vagyoc. meg ielenté hog az em-
ber ki innen magátul semmit nem miuelhet,
Isten segetsegéuel sokat miuelhet. Kit masut an-
nalis nyiluabban ielent, monduán. Mindent mi-
uelhetec abban, a ki engemet erőset. Vgy te-
czic az apostolokis aual dichekednechogy min-
dent el hattanac, es Christust kőuettec volna:
Magdolna felől is azt modgya Christus, hogy
ütet igen szerette, es azertt bochattatanac meg
neki foc bűnei. Ezec mind azt bizonettyac, a
mit az elót mondanc, hogy az vionnan születet
ember chelekedheti es meg tarthattya az Isten-
ec parancholattyat.

Mel,

Totalit as.
A tellyesség
két képpen
uethic.

Mellyet hogy niluabban, es tökelletesben meg erthetsünc imeszt kel eszünkbe vennünc, hog midön à parancholatban azt mondgya à törüeny, hog szeretsünc az mi vrunkat Istenünket tellyes szüüböl, tellyes lelekből, &c.

Első jegyzése
szerent, meg
nem tarthat-
tyuc à paran-
cholatot.

A tellyeséget két képpen erthettyünc. Először imigyen, hog az Isten vgy szeretessé mi tülünnc, hog ű nallánal egyebet semmit ne szeretsünc, chac tisztan ütet, es annéra szeretsünc, à meznire melto szeretetre. Soha semmibe neki keduet ne szegiünc, es az ű parancholati ellen ne uethiünc. Illyen ertelemmel à parancholat, mig itt è vilagon vagyunc, mi tülünnc meg nem tartathatic, mert gyarloc vagyunc, es szüntelen vetkezünc à mi vrunknac parancholati ellen. Söt azt mondgya szent Agoston, hog è képpen ingyen sem parancholta Isten nekünc az ű szerelmét. Hanem chac vgy vetette elönkbe, mint egy czélt, hog tudgyuc mely felé kel futnunc. Mert iol nem futhatnanc, ha nem tudnoioc houa szükség futni. Oda fülunc azert à tökelletes szeretet felé, es mentül közelb mehetünc hozza, attul iob. A más vilagon oszton el ériünc azt à mit itt nem erhetünc.

A tellyesség-
nec, közön-
séges modon
nalo jegyzése.

Masodszor à tellyeséget erthettyünc közön-
séges képpen: vgy à mint à közönséges beszédnec folyasában szokot vetetni. Miképpen mondguc valaki felöl, hog tellyességgel tanulságnac az
uagy

uagy kereskedesnec adta magát. Nem hogy sem mit annál egebet nem miuelne hanem vagy chac tanulna, vagy chac kereskednéiec, vagy chac reszegeskednéiec, mert lehetetlen dolog, hogy neha neha közöslég egyebbenis nem foglalnáia magát. De hogynagyob reszre, gyakrabban, es főkeppén ezekbe volna foglalatos.

Igy azert be töltheti ember azt à parancholatot, à melyrül itt vagyon beszédünc. Es mondatic tellyes szüüéből, tellyes lelkéből, tellyes ereieből, es tellyes elmeieből, szeretni Isten midön vgy mint tökelletes iót, mindenkoron szemee iót viseli, mindenkonec eleibe veti, mindenkonec fölötte szereti, inkab akar minden teremtet alatt nélkül, hogy sem mint Isten nélkül lenni. Főképpen abban gyakorlya magát à mi az Istené, leg inkab igyekezic ű neki kedueben lenni, es vgy farad az Isten parancholatinac chelekedeseben, hogy ha valamikoron, es valami módon, gyarlosagbol auagy tudatlansagbol, azocellen vetkezic, szüue szerent bannya, es igyekezic minden tehetséguel magát meg iobbetani.

Hogy peniglen ez masodic ertelem szerent keuentassé tülünnc à parancholatban, az Istennek szerelme, à szent irásnac egy nehany oly helyeből meg teczic, mellyekben oluassuc nemeltyec felöl, hogy valamit tellyes szüüökből, es tellyes lelekből

Bizonytásá-
annac, mint
kenannya Io-
sten tülün-
parancholati-
nac meg tar-
tásat.

Davidrul. kekből miueltene. Szent Davidrul imígyen
 3. Reg. 14. szolla Isten Ieroboannac. Nem voltal olyan,
 mint az en szolgám Dáuid, ki meg őrzötte az
 en parancholatimat, es köuetet engemet tellyes
 szíuében. Es vgyan azon Dáuid batorsággal
 azt méri magarul mondani, hogy tellyes szíués-
psal: 118. ben kereste az Istent: Tellyes szíueben miuelte az
Iosiasrul. ű parancholatit. Iosiasrulis az vagyon írva. Hog
 4. Reg. 23. az vr Istenhez tért volt tellyes szíuében, tellyes
 lelkében, es tellyes ereiében. Moysesnec minden
 törvénye szerent.

Meg tartot- Vallyon nem tellyes szíuókból szerettéke
tác ezec à pa- ezecaz Istent, à kikirúl azt beszéli az iras, hogy
rancholatot. tellyes lelekkel kerestéc es köuetec űtet, tellyes szí-
 uókból őrzöttec, es tartottac parancholatit, es
 zeknec fölötte, tellyes ereiekből tertene Istenek-
 hez. Vagy hamísac azért ezec az irasoc, vagy
 keszerettetunc vallani, hogy az vionnan születet
 ember, à ki Istennek fia, meg tarhattya à szere-
Mint tartot- tetnec parancholatyyat. De bizon dolog, hogy
tác. olyan tökelletes keppen nem tarhattya, à mint
 à tellyeségnek első ertelme íegyzi: Tahat chac
 vgy, à mint az masodicertelem mutattya. Es vg
 hogy mindenkoron szent Pállal ímeszt kell
 1. Cor. 15. mondani: Nem én miuelem, hanem az Isten
 malasztja en velem. Es é szerent sem az mi ere-
 inknec többet nem tulaidonétunc annál, à mi il-
 lendő

lendő, sem à Samaritanusunknac mi körülűnc va-
 lo munkáiat, haszontalanná nem teszúc. Sőt es-
 meriúc, es vallyucac Istennek io voltát, ki engette
 ezeket latnunc es hallanunc, es oly időt adot ér-
 nunc, melybe kész oruofságot találunc az mi
 erőtlenségünknek es természetünknek megrom-
 lása ellen.

Mintha mi soha nem hallottuc volna töb- *A Christus*
 be, oly nagy moddal beszelled, hogy nem chac *miert időt é*
 azert iót Christus è vilagra, hogy miueketet fo- *vilagra.*
 gadgyon auagy híjon à szólóbe, hanem azértis
 hogy à törűent egy puntig be tölche. Vay hi- *Még eztis,*
 rűnkel volt az nekünkis, ki meg teczie abbol, *miues biuás-*
 hogy à kis karachon napi prædicatióban, meg *nac mondhat-*
 tanetottam reia azen halgatoimat, es irasomnac *noioc.*
 oluasoit, mindenic reszet mint tölöttötte be à Moy- *Mat: 5.*
 ses törűenyénec, es mint szabadétot meg min-
 ket tülle.

Tagagod, hogy az irás à iambor eletet igaz *Igaságnac*
 ságnac neueznéie, auagy fizetésnec. Ez vtölso *neuezia az irás*
 igaz, mert à io élet, auagy à io chelekedet nem *à iambor ele-*
 fizetes, de fizetes az à mit azert àd Isten. Ingyen, *tet.*
 hog igazságnac nē neueztetneie à szent irasban,
 à nem igaz. Mert szent Maténal az alamosnalko-
 dást, es az imadságot Christus annac neuezi *Matth: 6.*
 monduán: Meg lasátoc hogy à ti igazsagtokat
 emberec elöt ne miuellyetec, hog latasatoc. Mely
 mondást

mondást az magamutogato alamofna adáfnaces
imadkozásnac ellene veté.

Meg találta Kemnícusis (kit igen dicherfz)
ezt az irásban, vala hogy nem találat te reia.
Mert ű nyiluan iria, hogy az vionnan szűlöt
teknec vñ engedelmeségeket igazságnac neuezi
az Istennek igeie. Mely dologrul imígyen szol
abban a könyuben, kit a Tridentomi conciliom
ellen irt. *Nam et noua renatorum obedientia, ornatur in scriptura titulo iusticie* Rom: 6. Eph: 4: 2. cor: 9.
Heb: 11. 1. lo: 2.

Par: 1.
Fol: 172.

Peter ollyat
fog reiam ki-
be hirem min-
chen.

Hamis a Bor.
nemisza mon-
dása.

Terűlsz, fordulsz es minduntalan ollyat
fogsz reiam, a kibe sem hirem sem tanachom. Itt
azt rebesgeted, hogy noha enis azt prædicállom,
hogy Christus meg holt a viláért, de imezt cho-
da letetésen zauarom őszue, hogy az ű halála-
ual azt erdemlette, hogy az Isten minékűnc azért
adgyon szent lelket, hogy az által iot cheleked-
űen, mi magunc erdemellyűnc meg az örök életet.
Ha igaz ember vagy, mutasd meg valahol azt
az en irasomban, hogy mi magunc. Soha nem
mondottam, sem irtam, sem gondoltam.

Meg akarod valamikor mutatny, hogy fő-
tet halyoggal rakua szemem a Christus felől, vgy
mint kit nem tisztelec, hanem chufolom, karom-
lom, es felszétem. Meg lalsuc akcor őszton mint
mutatod meg. De hiszem Istent hogy ebben is
benne

benne maracz, mint a többibe.

Ez vtan megint a ragalmazáshoz kezdész, <sup>Hány ki me-
neferül szol</sup> de azt neked hagyom. Hanem a hol azon böl-
chelkedel, hogy az Istennek nem chac őt, hanem ^{Istennec ez} Istennec ez
őt ezeroszernélis töb ki meneserül szol ez Euan-^{Euangeliom.}
getiom: köszönöm hog meg tanetasz reia. Ma-
ga őtöt talál az Euangeliomban, nem többet.
Nem hogy chac ennyiszer ment volna ki Isten,
mert soha egy szem pillantásig sem szűnic meg
műeseket hini az ű szöleibe, de itt őt fő ki me-
neserül teszen emlekezetet.

A hol az őt orát arrais magyaráztam, hogy ^{őt ora.}
mikeppen ez világnac, minden időkben mutatta
es ielentette Isten magát, azonkeppen feienként
es egyenkent, minden embernek mutattya es ie-
lenti, az mieletűnknek minden részébe: hogy az
ű szöleibe mennyűnc, az anyaszentegyháznac
tagjai legyűnc &c. Ott arra inted az oluasor,
hogy meg emlekezzec arrul, a mit oda fel mon-
dottal, az igaz anyaszentegyházrul. Mely ep-
pettetet nem Romai papára, hanem az vr Iesus
Christusra. &c. Nem kellene chac imígy amug <sup>Sokat zauar
egyebc Peter.</sup> soc felet egybe zauarnod es ölgyetened, szollanal
arrul a mit elődbe vöttel. Mert emlekezni vala-
mirül, es chac vgy hadni, nem igen hasznos. Er-
rül én most nem szolloc, mert keues beszéd-
del nem lehetne, es igen hoszu irást nem akarnéc
G nyuitas

nyuitanom. Aszent Peter szent Pal napiarâ
valo első prædicationat à ki oluassa, abbol ta-
nulságot vehet az anyaszentegyhaznac eppûles
tirûl.

Helyén hagyod, à mi itt kôvetkezic az én
prædicationban à többit, chac hogy mikorezt
mondom, hogy à kic az anyaszentegyház kiûl
munkalkodnac &c. Magyarázod az en szômat
es azt irod hogy az anyaszentegyházon à papa
sereget értem. De vgye: hogy tudod hogy azt
ertem? Az anyaszentegyház nem Papae, hanem
Christusnac oly serege, melyben Papa fő pispóc
es fő pásztor, à pásztoroknac feiedelme vtan.

Az anyaszen-
tegyház kie.

Papa midol-
gos.

Vgymondasz hogy az irás Papát Anti-
christusnac hja. 1. Thess: 2. Dan: 7. Apoc: 11.
12. 13. Peter nem találod ott azt. Szól vgyan az
Antichristusról eleget az irás, de arról hogy Papa
Antichristus volna, nem. En penig meg bizony-
etom à folyûl meg neuezet szent Peter szent Pal
napi, második prædicationban (mellyet külön ma-
ganakis ki nyomtattam) hogy Papa nem An-
tichristus, de à kic ûtet annac mondgyác, Anti-
cristusnac tagiai.

Bornemisz-
hamis itélet.

Touabba ímeszt irod, hogy valamit talált
es gondolt à mi anyaszentegyházunc, Isten paran-
cholattya kiûl, sôt ellene, aztis mind à io che-
lekedet közibe ôlgyeti Telegdi. Még reanc nem
rakod,

rakod, hogy vagy azokat à kiket itt elő szam-
lalsz, vagy valamit egyebet Isten parancholattya el-
latta ellen találtunc, addig, pusztá ragalmazo-
es fundamentum nélkül való beszededre nem
tartozom felelni. Esztelen embernekis ítelem
lenni azt, valaki bizonság nélkül meg hiszi be-
szededet. Mert vgy bánol velûnc mint ellens-
ség, es en nec okaiert hitele nem lehet, à mi gya-
lazatunkra mondua chenalt beszeded nec, mig
elegendô bizonsággal nem tamasztod annac
igasságot. Mert mondani es nem erőseteni
mondásodat, chac szél. Parancholat kiûl sem
hanem ha chac azt mondod te Isten paranchol-
attyanac lenni, à mirûl nyiluan ualo irás vagyon.
Kit mi vtánnad nem vallunc. Mert sokra oktats-
ta az ű népet Isten irás nélkül, à mint ez elôt meg
bizonyétoc.

Hogy penig még à bordelyban való Bornemisz-
rutlagis annac fölôtte à te könyvedhez illendô irásnac eke-
imez szép sentencia, Si non caste, caute, Teleg-
dinec io chelekedet legyen, (mert nem szeg-
enled te azt írni en felölem) itillye az vr Isten
meg, es mind ez egész keresztyenség, ha igaze
vagy nem. Nagy örömet szollasz es írsz il-
lyen parázna dolgokrul, es io kedued vagyon
hozza, hogy effele szörnyûsegekkel ekeséched
à te irásodat, valamint vagy benne.

Papánac es
Captalanok.
nac képében
ualo felelet.
Azt: 23.

Papárul ittis emlekezel, es à Captalanságrul.
Kic képében imezt felelem te neked. Percutiet te
deus paries dealbatè: meg vgr tegedet az Isten,
meg feieréttetet kőfal. ki feieréted es szepéted ten-
nen magadat, minket kedig arczul chapdosz, es
rutétasz nyelueddel, espennáddal versz.

Lant penges
teszül.

A lant pengetésrül chac azt mondom, hog
neked vér tanczot az à lantos, iard el igen szé-
pen. Iarodis à mint látom, Mert tanczba valo
volna ez ilyen fabula, nem ide à hol à keresztye-
ni tudománnac egy fő czikcelérül vetekedűnc.
Tanczoly chac tancholy, leszen még oly idő hog
el feleited à tanczot, es à soc chufságot.

Mit kel mi-
uelnűnc az
Isten szöle-
teben.

Szollottam arrulis à Septuagesima Vasár-
napi prædicatióban, mit kel miuelnűnc az Isten
szöleiébe, es azt mondtam, hogy arra meg ta-
nét à tiz parancholat, à többi kőzöt kedig, vgan
ezen dologrül imezt írtam. Meg találod à tiz
parancholatba, miuel tartozol Istennek. Hittel,
tisztességgel, imadkozásal, szeretettel, felelem-
mel. Aztis meg találod miuel vagy ados feleba-
ratodnac, azzal, hogy szerezsed ütet vgy mint
tennen magadat. Azt miueld vgymond Christus
es elsz. Vgye? Vgy tat.

Bornemiszá-
nac kevely
chufolása.

Itt te elő vgröl, es nagy kevelyen imigyen
chufolod ezt az en mondasomat. Im mint ha-
ragszic, hogy nem akarom el hinni. Azt
monda

mondgya hogy vgy, maga bizony nem vgy ua-
gyon.

Sőt bizony vgy vagyon, es mind Isten
s-mind ember lattya, hogy kilömben ninchen en-
nel. Choda dolog, mely igen meg vakéttya em-
bert à kevelység. A ki sokat tulaidonét magánac,
versengésnec okaert, még aztis tagadgya, à mibe
semmi ketség nem volna. Egy pontot sem tő-
tem hozzá, hanem à mint szent Lukáchnal va-
gyon, vgy hoztam elő à Christusnac mondasat.
Mégis azt mondog hogy nem vgy vagyon.
Mintha nem vrunc mondasá volna ez. Azt mi-
ueld es elsz.

A Kevelység
Versengő.

Ennec kedig à mi iduőzetőnc mondasanac
ertelmérül, es, betölthetie ember az Isten paran-
cholattyat vagy nem, szollottam ez előt. Nem
szükség azért itt szollanom, es vgyan azon egy
dolognac gyakran valo elő hozasauval, nem aka-
rocbantafara lenni az oluasónac.

Banod hogy à bizonyos napokon valo
bőitőlest, szerzeteseknec szertartásokat es nemely
atyankfiainac egyeb kiualtkeppen valo aitatosa-
gokat, oly eszközöknek neuezem, mellyekkel
hoza segétic, es alkotmatosza teszic magokat, hog
à tiz parancholatot könnyebben miuelheszic. Azt
irod, hog szent Pal így szól ezec felől. *Habent Rom: 10.*
Zelum, sed non secundū scientiam. Vagyon vgymond
G 3 aitatosa

aitatofságoc, de nem ertelem szerent, hanem boldondul ertelem nélkül. Te mondog, de à kinec esze vagy on senki nem hiszi, hogy ezekről szólana ott szent Pal. Hanem à Sídokrul à kic à Christusban valo hit nélkül, az ű ű törüen szerent valo chelekedetekből vartac az igazságot. Meg mutattyac ezt ez értelmet, ime kőuetkezen dő igéc. Mert à törüennec vége à Christus az igazsággra minden hiuónec. Mi nem keresünc Christus kiüül igazságot, sőt ű benne vettyünc, es ű reia rakiuc, minden dolgainknac fondamentomát.

A Bőitnec io
holtarul.

Io à bőit azt beszéled, chac hog bőit legyen, es io ertelemmel legyen. Hogy vag semmit vag igen keueset egel igál, à testi keuansagodnac meg zablazasára, es aietatos töredelmességre, tanulásra. Vg Peter vgy, enis veled tartom eddig. Mit mondasz többet? De igazan valo tanulásra, es igazan valo könyörgésre. Eztis veled tartom. Mondgy többet mégis. Nem à meg holt szentec előt valo esedezésre, nem Míse hallásra, nem bolchóra.

Sokat hoz es
lő Peter, kit
meg nélkül
hagy.

Ez eggyicà ki nem io à te irasodban, hogy sokat zauarsz egbe, es gūlőlségessē emlétesz effele dolgokat, szonon azonba hagyod. Vennel egyet valamit elő, es szolnal tökelletességgel arrul. A mit ki nem akarsz feitegetni, hadnal beket annac.

nac. En sem szolhatoc itt mindenikről égenkent, mert ninnen helye miuel hogy nem illeti ez itt valo vetelkedesünket, ninnen alkolmatofságos mis hozza, mert enni soc dologrul à menirül szerte szerent emlekezel, ilyen kis kőnuechkébe lehetetlen valami io értelmet adni.

Es (aztis irod) ne valagás à napban, es Az eledel uat az etelben. Vgy hogy lsten előt penteken erlogatásrul. demesb hogy nem mint szerdan. Es hog bűnchac meg kostolnys à hust. De nem bűn à Toc, à Viza, à Kechege, à Ratot hal, az io bor. Ezt szent Pal őrdőgi tudomannac beszelli 1. Tim: 4.

Erre sem felelnéc itt semmit. De miért hogy szent Pállal bizonyetasz, meg kel felelnem. Azt felelem kedig, à mit az én postillamban irtam, à bőit elő Valarnapi prædicationban. Ki imillyen.

Vgymondnac hogy io es hasznos dolog à illiké paran- bőit, de nem illic parancholat alat senkit arra kő- cholat alat kő- telezni, es nem méltó, hog bizonyos napokat szab- telezni à bőit- re, es bizonyos napokat ember nec hadni, akare, es mikor akar bőitólni. La annac szabni. tom houa néz ezek nec az ű ikekezetec. Ertic hog à test bannia à bőitöt, veszic eszek be hog az ember nec nem őrdőmeft szenuedtetec magokat. Azert szabadságot hadnac mindennec, gondoluan hog keuesen talaltannac, kic, ha ű raitoc fóg allani bőitőllyenec, E szerent igyekeznec lassan tellyességgel.

gel el feleitetni az emberekkel à bõitõt. Higgyed hog az pokolbeli ördögnec alnakfagából szarmazot hamis vallas ez: Mert az Istennek igéie mást ád mi nekünk elõnkbe.

Kötelező bûi
tõc uannac à
szentírásban,
Iona, 3.
2. Pár: 20.
Bizonyos na-
pokot szabot
Isten à bõitnec

Leuit. 16.

Zacha: 8.

Matth: 6.
Christus mit
fed à Pharise-
usoc bõitiben.

Vgy teczic Niniuebe, nem hagyannac senkit az ù tulaidon akarattyan, hanem à kiraly vgyan meg paranchola, hogy mindenec bûitõllyenec. Azonképpen Iosaphatis: Touabba aztis meg talallyuc az irasba, hogy vgyan bizonyos napokat szabot Isten à bõitnec, es erőssen meg parancholta hog azokon à napokon nem chac egyszer, hanem esztendõnkent minden ember bõitõllyõn. Örökce valo törven legyen ez vgmond ti köszte-
tec, hog az hetedic holnapnac tizedic napian meg fanyargásátoc magatokat. Zacharias prophetais emlekezetet teszen, az negyedic, ötödíc, hetedic, estizedic hónac bõitirul. Es holot Christus vrunc ideieben az Phariseusoc effele bizonyos napokon valo bõitõket meg tartanának, nem monda vrunc, hog azt gonoszul miuelnéiec, hanem helyen haga az ù bõitõket, es chac azt fedde meg, à mit ùc hozza tettec vala, módot szabuan benne, hog kellene à bõitõlésnec lenni, ha akarnaiaac hog Istentul erdemet venneiee.

Ezekbol meg teczic hog nem gonoszul chelekeszic az anyaszentegház, mikor bizonyos napi bõitre, parancholattal kötelezi az embereket.

Azon-

Azonközben peniglen, ha valaki oly iamboraitatos ember, hog szabad akaratbol, az egynek han szamos napoc kiüülis akar bûitõlni, dicse-rem annac az ù iamborságot, de az meg parancholtatot bõitõket, nem kel senkinec meg vralni, es hatra vetni.

Ha peniglen az étel valogatas felõl ketelke-
dic valaki, es azt aléttya, hog nincsen méltó oka ^{A hus éledel tilalmának} mert kellene à hus ételt tiltani bõit napon à kes-
refztyenektul. Annac én rövideden azt felelem, hog nyssa fel szemeit, es meg lattya, hogy nem ocnelkül tiltatot meg bõitbe mi túllunc à hus étel. Természet szerent iobban taplallya à testet, es töb erõt ád neki à hus, hogy sem mint à hal, auag egeb fele bõiti eleség. Tahat mikor à bõitõléssel testünk et akariuc enheteri, es az ù gonosz keuan, sagit öldökleni, méltó affele eleségtul szeuedtetni magunkat, à ki hizlallya, es kóuereti az mi testünk et: Hiszem io teneked akar mi dologba is oly ezközökcel élned, az mellyec által könnyeben es alkolmatosban el vegezheted azt, à mire is gékezel: hog nem volna io tahat, mikor bûitõlsz, affele eleségeket el tauoztadnod, à kic tegedet nē hadnac könnyen oda iutnod, à houa indultal, es oly elettel élned, à ki nem annéra ád erõt à testnec mint à hus?

Mert hog meg erched, nem Manicheus mo- <sup>Nem fertel-
dra mes à hus.</sup>

G s

dra tylyta az anyaszenteghaz, à hust te túlled vg
mint, tisztatalan auag fertelmes allatot, (Mert
ha tisztatalannac es fertelmesnec tartanoioc mi à
hust, nē chac bōit napokon, hanē egebkoris min-
den időben eltaoztatnoioc, es soha hust nem
ennenc) hanem chac à testnec es ereienec meg sze-
geseert tyilyta.

10 okbol, az
irásis ualoga-
tást tōt az e-
ledelec kōzt.

Hogy peniglen io vėgre es io okbol szabad
legyen embernec az elesėgec kōzōt valogatast
tenni, meg bionyul az szent irásból. Mert egy
nehany helyen talallyuc, hogy az Isten à prophe-
tac, es az apostoloc, valami bizonyos tekintet-
ből, valasztást tettenec, az emberi nemzetnec ele-
tere teremtetet allatokba.

Gen: 2.

Az Isten mikor paradichomba helyhez teté
Adámot, szabadon hagyta útét à tōb faknac gyū-
mōlchén, de az iónac es gonosznac tudományá-
nac fáiátul meg tilta, es meg hāga neki, hog annac
gyūmōlchét meg ne kostolnaia. Nemis engedé az
első szūleknec, hog valogatas nélkül mindent meg
egenec, à mit mostan meg eszūnc, hanem fūuet
es gūmōlchēt ada nekic eleségül. Es mind az viz
ōzōnig az lōn az emberek nec elesėgec, hanem az
viz ōzōn utan bochata reia Noet az hus etelre.

Gen: 9.

De maga meg akoronis valami valogatast
tén az étel dolgaban, mert erőssen meg hagyā
Noénac, hogy verrel ne egye à hust.

Az

Az ō tōrueibenis meg tilta, à nyul hust, à
dīfzno hust, soc egeb fele allatoknakis hufat. Az
tis meg hagyā hog senki kouaszos kenyeret ne
egyec à Hufuet innepėbe, hanem minden ember
pogachāual ellyen. Touabba Samsomrul azt
oluassuc, hog bort soha nem iuot. Danielrūl hog
sem hust nem ōtt, sem bort nem iuot, hanem bo-
chūuel élt.

Deut: 14.

Exo: 12.

Iudic: 13.

Dan: 1.

Az vy tōrueibe peniglen, azt vegezec az
apostoloc, hogy à pogansāgbol à kereszttyensė-
gre tért népec, meg tartoztatnāiac magokat, à bal-
uanyoknac aldoztatot hustul, foitot allatoktul,
es vėrtul. Szent Palis azt mondgya, Hog soha
hust nem enneiec inkāb, hog sem mint felebarat-
tyāt meg botrankoztatnāia.

1. Cor: 8.

Ez mind elesėg valogatas. Ha azert mind az
ō tōrueibe, es mind az vy tōrueibe talallyuc hog
valogatas volt az eledelbe, valami oly ōkbol,
ki az akcorbeli idōt illette, mostis lehet à vėgre,
es affele io okbol, mint ez elōt meg mondām.

10 okbol lehet

az elesėg ual-

ogatas.

Az apostoloc vtan valo szent iamborokis
ėltenecczel à szertartāf sal, mint àm Timotheus,
ki bort nem iuot, hanem chac vizet, es miert hog
gyōnge gyomra vala, szent Pal paranchola neki,
hogy valami keues bort inneiec.

Az apostoloc

tanetuanyi ėl-

tenec az ele-

sėg ualogatāf

sal.

Philo azt iria, hogy az ū ideiebeli kereszttye-
nec vgyan kōzōnsėggel, nem ettenec hust, es nem
ittanac bort.

1. Tim: 5.

Lib: de Esse-

nis.

Oris

AZ EVANGELIOMNAC

Origenes, mikor bõitõlunc vgymond,
hustul, bortul, es minden fõlõtteb valo eleség-
tûl, meg tartoztattyuc magunkat.

Hiero: lib: 2. contr: Iouinianum. Aug. lib: 30.
cont: Faustum, De moribus Maniche. ca: 13. et 14. cont:
Adimant. cap: 14. Ep: 85. ad Casulanum. Tertul: lib:
2. ad Vxorrem. Athanas: in uita S. Antonij. Et lib: de
Virginitate siue de meditatione. Basil: homil: 1. de lau-
dibus Ieiunij. Item Clemens lib: 5. Constit: apostolic:
cap: 19. Sexta Synod: Constantinop. Can: 56. es soc
egyeb szent Doctorokis bizonytattyac ez etec va-
logatalsal valo bõitõlest.

A Christus
mondasa nem
ellenkedic
euel.

Matt: 15.

Mint legyen
artalmas bõit
nap a hus
étel.

Houa teszed tahat, (azt kerdic a testi em-
bereg) Christus beszédet ki azt mondgya, hogy
nem fertezteti meg embert az, a mi szaiaba beme-
gyen: ha nem fertezteti, tahat nem kel abban
semmi tartoztatast tenni, hanem mindent szabad
embernek minden napon meg enni. Igaz a Chris-
tus beszede, hog az eleség természeti szerent az
embert meg nem fertezteti, de ha gonoszul él vala-
ki az eleséggel, a gonoszul valo elettul meg fõr-
tõztetic. Mint a bor hogy io u magaban, es
senkit meg nem ferteztet: de ha ki fokat iszic ben-
ne meg reszegul tûle, es meg ferteztetic, nem a
bortul, hanem a fõlõtteb valo italtul: a borral
hogy nem iol élt, az oka az u ferteztetesénec.
Azonkeppen vagy on a hus etelnekis dolga. u
magaba

magában, es senkit meg nem ferteztet: de ha ki
fokat iszic benne meg reszegul tûle, es meg fer-
teztetic, nem a bortul, hanem a fõlõtteb valo ital-
tul: a borral hog nem iol élt, az oka az u fertez-
tetesénec. Azonkeppen vagy on a hus etelnekis
dolga. u magaba nem gonosz a hus etel, de go-
nosz annac a ki nem iol él vele. Nem iol él kedig,
valaki az anyaszentegház nac io vegre rendelte-
tet tilalma ellen eszi. Lam szent Pál is azt tartot-
ta, hogy ha felebarettynac botrankozására en-
néiec hust, meg ferteztetné tûle. Azert a Chris-
tus mondásat iol kel erteni, es a ki iol erti eszébe
veszi hogy nem ellenkedic az anyaszentegház
nac rendelése az mi vrunknac tudomány aul.

Szent Pál is hanyac szemûnkre, mintha mi
ellenûnc volna az u tanetasa, mikor ordõgi tudo-
mánnac mondgya az eledeleknek tilalmát. De
mint egyebbe semmibe, azonkeppen ebben is nem
idegen az mi vallásunc a szent Pál tudomány a
tul, mert mi is azt mondgyuc, hogy ordõgi tudo-
many az eleségnek tilalma, ha valaki vgtilya a
hus ételt, auagy akar mi egyebfele eleséget is mint
Manichéus, monduán természet szerent tisztas-
talannac auag fertelmesnek lenni: azonkeppen ha
valamely ember azt mondaná, hog az o töruen-
ben meg tiltot allatokat, vgmint az o töruenre
valo képest, nem szabad meg enni, vallyuc hogy
az is

1. Tim: 4.

Mint legyen
ordõgi tudomá-
ny, az elesé-
ség ualoga-
tás.

AZ EVANGELIOMNAC

azis ördögi tudomány volna: De egy általlýába mondani, hogy akarmimódon, es akarmi okból legyenis, ördögi tudomány, az eleségnek meg tiltása, es tellyelséggel az apostoloc ertelme ellen volna: mert ám meg mondóc hogy az apostolokis meg tiltottac volt az poganságból tért keresztyeneket à baluanyoknak aldoztatot hustul, foitor allatoktul es vértül. Szent Pális az eleségnek nem mindenféle valogatásat karhoztattya, sőt azt mondgya egyút, hogy io embernek hust nem enni. Tahat nem vgy kel szent Pált ertenűnc à mint ezec értic, hanem à mint szent Hieronimus, szent Agoston, es arany szasiu szent lanos magyarázza: Hogy akcor ördögi tudomány az eleségnek tilalma, mikor vagy azért tiltatic, mintha tisztátalan volna, vagy az ô törüennec (kinec immar vege vagyon) meg tartásáert.

Augustana
Confessio
mint mond
gya ördögi
tudománac.

Sőt még az Augustana confusiois azt tartya, hogy vgy volna à hus eteltül valo tiltas ördögi tudomány, ha à Christusnac io tetemenyet arra haréntanoioc, az az, bűnűnknek bochanatya, ki à Christus által adatic, az hus eleségtül valo meg tarroztatásnac tulaidonetanoioc, es az mi bõitõlesűnkébõl varnóioc, kit mi nem misuelűnc.

Senki ne hidgyen azért azoknac, à kic az keresz-

keresztyen anyaszentegyhaznac rendelése szent Nem kel hira
rent valo bõitõt karomlyac, meg vtallyac es ni à bõit ka
karhoztattya, hanem inkab hidgyen az anya romloknac.
szentegyhaznac, ki à Christusnac, Prophetaknac
Apostoloknak, es az regi szent iamboroknak
peldáiat hadgya mi nekűnc köuennűnc, es az
mi testűnknek enyhetesére es öldöklesére, bizo-
nyos bõitoket szerzet, mellyeket tartozic min-
den igaz iambor keresztyen meg bõitólni. E ua-
laszod à napoknak es eledeleknek valogatas-
sarul.

Kérdést kerdesz en tñlem midõn imigyen Peternek à
irsz. Szent Ferencz, Domonkos, Benedec, szerzetekrűl
zetirűl nem oluastade, mit ielentet Christus vrunc ualo kérdése.
monduán. Ne hiaasatoc mestereknek, egy à ti Mat: 23.
mestertec. Es szent Pális tiltja. Ne mondgyad
én Pálé, Peteré, Apollóe vagyoc. Mind olac: 3.
uastam ezeket à szent irasnac helyeit. De azt 1. Cor: 1.
nem oluastam hogy azokrol szollottanac volna
Christus es szent Pál, à kikre te vonszod az ű felelet.
beszedeket.

Es leg először, mirűl beszellel legyen ott Christus à ke-
Christus, meg ielenti az, à mi elõtte vagyon uelyseg ellen
ennec è mondasnac. Ki imillyen, szeretic (az szöb, nem à
irastudoc es à Phariseusoc) à fő helyeket szerzetec
à lakodalmokban, első szekeket à Synagogak-
ban, köszöneteket à piaczon, es Rabbina-
c neuezs

neueztetni az emberektől. Vg következic ofszon. De ti Rabbinau auag mesterne ne hualsastoc: Mert egy à ti mestertec à Christus. A kesuelység, emberi maga hanyas, es mutogatas ellen prædical. Hog az ű tanetuaní ne dickekedges nec abban hog tanetoc es mesterec, hanem arra visellyenec gondot, hog az ű mesterek nec Christusnac igaz tanetuaní legyenec. Kit aual bizonyetnac meg, ha eg más ellen fel nem fualkodnac, mert egyenlőue tőtte ez űket, hog eg mester tanetuaní, es atyafiac.

Szent Pal á
viszauonyás
ellen ír.

A Lutterec
közönséges
mesterne.
híjac Melanch
tont.

Szent Pal megint, az esz veszés, viszaunya, es egyenelenség ellen ír, nem arrul hog valakit mesterül ne valaszunc magunknac. Vganis ha vg kellene ez írásnac helyeit ertenunc, hog semmiképpen eggyikunc à másikunknac mestere ne legyen, ig minden tanetas, es tanulás ki vettetéiecc közöttunc. Lám à te nem Euangelicus atyadfiac, comunis præceptoruac híjac Melanchont. Inkab illetve titeket, ha arrul akarnéc veteckedni, hog nem mint szent Ferenczet, Damanskost, es Benedeket, à Christusnac, es szent Palnac mondása. Kic à Rabbi neuet, oly igen keuanásroc, egyebek nec sem akartoc huiattatni, hanem chac tanetónac, es prædicator vramnac. A plebanosnac es Caplannac régi alázatos neueket tellyességgel hatra vetuen. Es ki Lutteré közöttunc, ki

tec, ki Caluinusé, ki Illiricusé, ki Maiore, ki Istenség tudgyachac kie.

A kuklyarul az à valasz à mit à kiualtképen valo aitatofságrul irtam à prædicationban.

A Kuklyarül
kerdes.

Holot kedig azt kerded miért öltöztetic bele à holt testeket. Io volt volna Velencebe megkerdened az Inquisitortul, à hol à mint irod, latad hog à kazdag aszont Apacza ruhaba temettéc: Valasztót volna az kerdesedre. Feddetted volna meg azokat róla, à kie szemed lattaramiueltec, ha bantad, ne engemet à kit nem lattal, hog azt miueltem volna.

De meggyunc neki ha valakic azt keuanat, hog vg temettesenec, még haláloc oraianis meg mutatuan, valamely szerzetbeli iamborokhoz valo szerelmeket, kiket eltekben kiualtképen szerettenec es böchultenec.

Felelet.

Tudgyuc mi hog à test mind ruhaszul à földbe megyen, à hol senki nem lattya, à ruhat raita, es semmit sem varunc à ruhanac, melybe el temetterunc szép auagy rut voltabol.

Hosz elő ez vtan, vag három darabönkent szaggatot, es harabdalt czikcelyeket, nem tudom michoda könyüből, (mert à mi könyueinkbe, melyekkel az Isteni szolgálatban itt élunc, ninchen) alétom hog Kemniciustul kaptad, mert ű szokot effelékel örömet chufolkodni. A minemü tisztelet

H

telettel a szenteket tisztelyűc, vgy tezcic azt akas
rod meuetni véle. De miuel hogy tennen magas
dis azt mondod felőle, hogy ninch itt ezek nec he-
lye, es többet nem szollasz felőle, enis beket has-
gyoc most neki.

Qualis inter-
rogatio talis
et responsio.

A hol azt irod, hogy egy ház nac meg kel-
lene telni a könyuekkel, a kiket száz ezer hamis
Isteni tiszteletinkneck ki feitegetesérűl irhatnának,
arra ez a válasz. Hogy a ti hitetlensegtekűl,
teuelygestekűl, kepmutatástokűl, heiaaba va-
lo dickekedestekűl Tömeny ezeroszel valo szaz
tömeny ezer hamisagtokűl nem egy haz, hanem
9876543210. varasis telhetneicc meg véle, annit
irhatnanc, ha hozza érkeznenec. Iol lehet nemis
szükség, mert annelkülis nyiluan lészzen min-
denek nec a ti bolondságtoc, azt iria szent Pál.

Nem eleg teneked, rész szerént szollanod a
mi tanetásunc ellen, hanem végre egyszerű mind
fel akarod fordítani tellyes tudományunkat, ezt
monduan. Ninch oly czikkel az egész szent
írásban, kit fel nem bontot a Papaság. Azt hiszem
chac azért mondod ezt, hogy eleget tegy ama ra-
galmazásra intő közönséges beszédnec. Calum-

Luter Mar- niare audacter, semper aliquid haeret. De felellyen
ten felel Bor- Luter Marton meg neked reia. Kiigy ir in Epistola
nemiszának. ad duos plebanos de Anabaptismo. Nos fatemur sub Pa-
patu plurimum esse boni Christiani, imo omne bonum
Christianum, atq; etiam illinc ad nos deuenisse. Quippe

falea

fatemur in Papatu ueram esse scripturam sacram, uerum
Baptismum, uerum sacramentum altaris, ueras clauas
ad remissionem peccatorum, uerum predicandi officium,
uerum cathechismum, ut sunt oratio dominica, Decem
praecepta, articuli fidei: Dico insuper sub Papatu ueram
Christianitatem, imo uerum nucleum Christianitatis esse.

Tanuly mesterettűl, ha szent Ferencztűl nem
akarasz tanulni. Hallod hiszem mit mond a te Bornemisz
Mestered Luter Marton, hogy igaz szent irás tanallyon
uagon a Papistáknal &c. Hát nem iol mondod, Luterűl.
hog a papaság minden czikkelet fel fordította az
írásnac. Ha vő volnais, hog a mibe ti tülletecki Nem forde-
lombözűnc, abban nem io vton iarnanc, (maga tottuc fel a
nem vő vagon) Hiszem a mibe eggyet ertűnc sz: irást.
veletec, azt nem bontottuc fel. Mond meg chac
imez czikkelet az Isten igeiēnec, mibe bontottuc,
fel, mikor Moyses azt iria, hog kezdetben terem-
te Isten e vilagot. Auagy imeszt. Kezdetben ua- Geni 1.
la az ige, es az ige Istennel vala, es Isten vala az Ioa: 1.
ige. Szegyen ollyat mondani, a kit mind ez e-
gész világ lát hogy hamis.

Azis ne igaz, hog mi azt mondanóioc, hog sza-
bad Papanac meg valtoztatni az Isten szerzeset. Nagy hamis
mondás.

A mit az egy személy alatt valo communis
calásrűl szollasz, azt akaruan bizonyítani, hogy Az egy sze-
abbanis a Christus parancholattya ellen chele- mely alatt ua-
kedűnc, arra sem engedi ennec ez irásnac rövid lo communis
calásrűl.

H z uolta

volta hogy most felellyec. Hanem miuelhog' frás-
kánac neuezed (De meg nem bizonyetod hog' az
volna) à mit errül irtam à postillaban, kerem à ke-
resztyen oluafokat, ne higgyec addig beszededet,
mig meg nem oluafsac az en irasomat. Mert te
chac eg' kis foltot hosz abban elo', melybol senki
iol meg nem ertheti vallasomnac okait. Meg ta-
lallyac azt az en postillamnac első részében az
vr Vachoraiarul ualo harmadic predicationban.

Emlekezetet tettem volt arrulis, hogy noha
Christus azt parancholta volt az apostoloknak,
hog' Atyanac, Fiunac, es szent Leleknek neuébe
keresztellyenec, mind az alral uc chac à Christus
neuében kereszteltenec. Kirül te (minden tudos
mannal, bölcheséggel, es ertelemmel, tellyes léuen,
si dijs placet) es az en tudatlansagomot meuetuen,
imigen irtal. A mint latom nem erti Telegdi, hog'
mostis chac à Iesus neuébe keresztelunc. Mert vg'
tanét szent Pal hog' mikor meg keresztelkedunc,
az u' halalaba keresztelkedunc. Mert chac u' holt
meg minekunc.

Nem arrul szolottam én ott, à mirül szent
Pal szollot, honnet legenerie à mi keresztségunk
nec, tudni illic, à Iesus halalanac erdeméből. Ha-
nem szollottam de forma verborum, az igekrül,
mellyekkel élunc à keresztségnek szolgaltatasa-
ban. Vgy azert, nem igaz hogy mostis chac à
Iesus

Rom: 6.

A Iesus neué-
ben mint ke-
resztelke-
dunc most.

Iesus neuébe keresztelnenc. Mert nem azt mond-
gyuc à keresztelkedő személynek: En tegedet
keresztellec à Iesusnac neuébe, hanem Atyanac,
Fiunac, es szentleleknec neuébe. De hogy az a-
postoloc vgy kereszteltenec, meg teczic az iras-
nac egynehan helyeiből.

A mit à köüetéről mondtam, hog' à szent A köüetés, né
szerzetesec, nem kilomb mintha mindenec azt keszérét ar-
mondanaia, köüessetec engemet, mint en à Chris ra, hogy mind
stust, abbol à nem köüetkezik à mit te irsz, hogy baratoc, es a-
mindnyaian baratta es apaczaua legyunc tahat. paczale-
Mint hogy midőn szent Palis vgan azont mon- gyunc.
dotta à Chorinthusbelieknek, nem köüetkezet,
hog' mindennec apostolla kellet volna lenni. Ne
chigazd tahat arra, az en beszédemet.

Abban sem vétettem, ha azt irtam hogy
szent Palt, es à több szenteket à tiz porancholat- A szenteket,
ban kel köüetnunc. Mert à hol te nem chac ab mibe kel kö-
ban, sőt az Euangeliombanis beszelled hogy kel uetni.
köüetni, aual meg nem hamisítottod az en mon-
dasomat. Miuel hogy à tiz parancholatis arra ta- A tiz paran-
nétengemet, à mire az Euangeliom. Tudni illic. cholat, egy-
Nem chac hogy iol éllyec, hanem leg először gyűt iár az
hogy esmeriem az ISENT, es u' benne bizzam, Euangeliom-
senkibe ne egyebbe, à mint oda felis meg mon- mal.
dam. Io volna ha fel nyitnad à szemedet, es
iobban meg tanulnad à tiz parancholatot. Kít
H 3 ha

AZ EVANGELIOMNAC
ha még mielőtt, így találád a mint
en mondom.

*A SEPTVAGESIMA VA-
sarnapi Euangeliomnac harmad-
ic részéről.*

Somma az
Euangeliom
harmadik re-
széről.

MAgarazván ennec ez Euangeliomnac, mely
rül most szöllum, vtolso részt, azt bizo-
nyítottam, hogy noha lsten az ű io voltabol ad-
ga ember nec az örök élet nec iutalmát, de mind az
által, nem munka nélkül, es chac azoknac a kic
munkalkodnac. Holot midőn a többi közöt ezt
mondottam volna, hog mind azoc teueleg nec, a
kic többet tulajdonetnac, az ű chelekedetek nec,
hog sem mint kellene, mint amaz maga hanyo
Pharisæus: mind azoc a kic azt aléttac, hog sem-
mi tekinteti ninchen lsten nec a fizetesben a mi
chelekedetünkre, hanem tisztan chac aiandékon
adgya mi nekünk az örök életet. Erőssen kezdéd
magadat hanni, es engemet hol bolondnac neuesz
hol rutul hazuttolsz, monduán.

Hát teueleg szent Pal: ki ez igekkel szól.

Bornemisza
Peter hanyo
kodása.

Az örök élet lsten nec aiandéka a mi vrunc Iesus
Christusban. Im hallod hog aiandéknac monda-
gya. De Telegdinec teueleg szent Pal, Valamel-
lyic

Iyic vag Pal vag Miklos meg bolondult. Egic
igazat mond, a masic hazud &c. Szinten itt kel-
let volna eszedbe iutni, Peter vram, a Christus-
nac amaz mondasánac, melyre oda fel engemet
emlekeztec vala. Si male locutus sum, testimo-
nium perhibe de malo, si autem bene, quid me
cedis? Ha gonoszul szöllottam, bizonyé ch re-
iam, hogy nem io a mit szöllottam, ha kedig iól,
mit versz, mit bolondosz, mit hazuttolsz en-
gemet? Mi nem szitokeal kel meg győzni, azt, a
kiuel bait visz? Az aszonnepek nec, a hituana-
hoz illic, hogy nyeluekkel vegyenec igazat,
nem prædicatorhoz, nem ilyen tudos emberhez
mint te vagy, ki mind vntalan tudatlanságomat
hanyod ennekem.

El felette mag-
gát Peter.

Ioan: 18.

De talam azt mondanád. Lam reiad bizo-
netom. Szent Pal aiandéknac mondgya, ki nem
hazudhat, mert lsten nec lelke vagyon ű benne.
Tahat igaz hog hazucz, vgmint ki teuelegő nec
mondod azt, a ki azt vallya, a mit sz: Pal: hog tiszt-
tan chac aiandékon adatic az örök élet minekünk.

Peter irással
bizonyét, ugy
teczeneico el-
lenem.

Hog im Bornemisza vagy, en hiszem el hit-
ted magadban, hogy mindenkor iozanul beszé-
lesz. Engemet peniglen a ki bort iszom, soha ne
aletasz iozannac leni. Vay mi sem mindennap re-
szegec vagyunc. Oly iozan ertelmebe veszem én
az aiandéknakis az erdemnekis neuét, hog egy-

Ioan ertelme
az aiandek
nac, es erdem-
nec.

H 4 be

be fér, es egyetembe meg maradhat mind è kettő. Ezis hogy aiandekon, f-azis hogy à mi chelekedetinkre valo tekintetből adgya Isten az örök életet: Es vgy nem ellenkedic à szent Pálnac monda az enyemmel.

Sem sz: Pal
nem hazud,
sem én.

Sz: Pal iria,
hogy chelekedet
fizesz Isten.
Rom: 2.

Azt mondod te nag' keuelyen, hog' vagy Pal, vag' Miklos, de hazud. En kedig azt bator-sággal irom, hog' sem Pal, sem Miklos. Hog' Pal nem hazud teis bizonyétod. Hogy Miklos nem hazud im én meg bizonyétom. Nem hazudoc azt mondó mégis. Mert valaki azt méri en reiam fogni hogy hazudoc, keszerettetic aztis meg engedni hog' sz: Pal hazud, kit te sem engedcz. Ha kerded, honnét következic az? Meg felelec tenesked. Innet. Miuel hog' eztis sz: Pal mondga Meg fizet Isten mindennec az ű chelekedetec szerent. Latode hog' Palis azt iria à mit Miklos. Es bátor végűc elő amaz regulat, à kire te igazetal eggyüt, hog' az apostol mondasanac, mind eleit vtollyat meg kel oluafni, vgis meg teczic hog' eggyet ért Pal Miklosal. Igy szól azert szent Pal.

Szent Pálnac
egész monda
sa.

A te kemenséged szerent, es meg térti nem tudo sziued szerent, tennen magadnac haragot gúitesz à haragnac napian: Es az Isten nec igaz iteletinec meg ielenesénec napian. Ki meg fizet mindenek nec az ű chelekedetec szerent. Azok nac bizonáual à kic az io chelekedetekbe meg maradnac,

radnac, dichóséget, tisztességet, es halhatatlanságot keresnec, az örök életet. Azoknac kedig à kic víszauonyóc, es engedetlenec az igalságnac, de engednec az hamiságnac, harag, fene indulat, gótrelem, es nomoruság, minden gonosz téuő ember nec lelke ellen: Sidónac előszer, az vtan Görögnekis. Dichóság kedig, es tisztesség, es bekeség minden io chelekedő nec: Sidonac először, osztan Görögnekis. Eleg legyen most eddig, maga à mit ez vtan ir, azis mi mellenc valo volna. Miuel hog' imez igekis benne vannac. A törüenec nem halgatoi hanem chelekedői igazac Istennél.

A kinec füle vágon halláfra hallya. Meg ta Sz: Pal mond lallya itt, hog' az io chelekedetbe valo meg marada sal, az hiuec dichóséget, tisztességet, es halhatatlanságot keresnec, az az. A vegre cheleked nec iót, hog' meg dichóüllyenec, tiszteltessenec, es örökce meg maradgyanac. Nemis chalatic meg az ű remenségec. Mert azoknac adaticaz örök élet, à dichóság, à tisztesség, es à bekeség, à kic iót chelekednec.

Latode hog' ha Miklos hazud, hazud Palis. De egyic sem azt mondam, f-ismet azt mondom. Mint bekeltesűc meg tahat szent Palt magáual, ki nehol aiandeknac mondga az örök életet, nehol az io chelekedetekért adattya Istennel: Tat vga nis à volna à mesterség, hogy midőn vgtéczic, H s mint

Aiandekis,
beeris az örök élet.
Az irás magyarázása
ban ualo meg
mesterség.

Sz: Agoston
megtanét re-
ia, mint legyen
aiandekis, iuta
lonis.

mintha az irásnac egyic helye ellenkednéiec à ma-
sikcal, egybe tudnóioc hozni, es bekeltetni. Hag-
gyuc szent Agostonra azt, kinec à te nem Euan-
gelicus atyadfiat is sokat tulaidonétnac, es maid
előnkbe rakia ű, mint lehessen aiandekis, az io
chelekedetnec iutalmaís. Egbe kőszőrűli az irás-
nac helyeit, es meg bizonéttya hogy mind aian-
dec f-mind bér: Es hogy midőn azt mondgyuc,
hog à mi chelekedetünkértis adgya, aiandekonís
adgya lsten az örök életet, è két mondas nem el-
lenkedic egymással. Szollyon deákul először, es
az vtan mondgyuc meg magyarul, mit beszél.
Íg ir azért eggyüt.

Vitam aternā
bonis operibus
reddi.

Rom: 2.

Rom: 4.

Rom: 11.

Et nascitur inde non parua quæstio, quæ domino do-
nante soluenda est: Si enim uita aterna bonis operibus red-
ditur, sicut apertissimè dicit Scriptura, Quoniam Deus
reddet unicuique secundum opera eius: quomodo gratia est
uita aterna, cum gratia non operibus reddatur, sed gra-
tis detur, ipso Apostolo dicente. Ei qui operatur, merces
non imputatur secundum gratiam, sed secundum meri-
tum. Et iterum, Reliquie inquit, per electionem gratia
salua facta sunt. Et mox addidit, Si autem gratia, iam
non ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia. Quo-
modo est ergo gratia uita aterna, quæ ex operibus sumi-
tur? An forte uitam aeternam non dixit Apostolus gra-
tiam? Imo uero sic dixit, ut negari omnino non possit,
nec intellectorem acutum, sed tantummodo intentum de-
sides

siderat auditorem. Cum enim dixisset stipendium peccatorum Rom: 6.
ti mors: mox subdidit, Gratia autem Dei uita aterna, in
Christo Iesu, domino nostro. Ita ergo quæstio, nullomodo Etiam bonum
do mihi uidetur posse dissolui, nisi intelligamus quod ipsa bona opus est gra-
na opera nostra, quibus aterna redditur uita, ad Dei gra-
tiam pertinere, propter illud quod ait dominus Iesus, sine
me nihil potestis facere. Et ipse Apostolus cum dixisset, Ioan: 15.
gratia salui facti estis per fidem, et hoc non ex uobis, sed Ephes: 2.
Dei donum est, non ex operibus, ne forte quis extollatur:
Vidit utique putare posse homines, hoc ita dictum, quasi nec
cessaria non sint opera bona credentibus sed eis fides so-
la sufficiat: et rursus posse homines de bonis operibus Vtrumque ma-
extolli, uelut ad ea facienda sibi sufficiant. Mox itaque lum est, et pu-
tate, non esse
addidit: Ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Ie-
su in operibus bonis, quæ præparauit Deus ut in illis am-
bulemus. Quid est hoc, quod cum Dei gratia commendans solam fidem
dixisset, non ex operibus, ne forte quis extollatur, cur hoc sufficere: et
dixerit rationem reddens: Ipsius enim sumus inquit, figmen-
tum creati in Christo Iesu in operibus bonis? Quomodo er-
go non ex operibus, ne forte quis extollatur? Sed audi et
intellige, non ex operibus dictum, tanquam tuis, ex te ipso
tibi existentibus, sed tanquam his, in quibus te Deus finxit, id
est, formauit, et creauit. Hoc enim ait: Ipsius sumus fig-
mentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis, non illa Duplex crea-
tione, qua homines facti sumus, sed ea, de qua ille dice-
bat, qui utique iam homo erat. Cor mundum crea in me deus: psalm: 50.
et de qua dicit Apostolus, si qua ergo in Christo noua crea-
tura,

Vita aeterna
qua ratione
est gratia.

tura, uetera transierunt, ecce facta sunt noua, omnia autem ex deo. Fingimur ergo, idest creamur & formamur in operibus bonis, quæ non præparauimus nos, sed præparauit deus ut in illis ambulemus. Itaq; Charissimi uita nostra bona nihil aliud est, quam dei gratia: Sine duobus & uita aeterna, quæ bonæ uitæ redditur, Dei gratia est, & ipsa enim gratis datur, quia gratis data est illa cui datur. Sed illa cui datur, tantummodo gratia est: hæc autem quæ illi datur, quoniam præmium eius est, gratia est pro gratia, tanquam merces pro iusticia, ut uerum sit, quoniam uerum est, quia reddet unicuique deus secundum opera eius. Tomo 7. de gratia & libero arbit: cap: 8. Idem docet cap: 9. 15. 16. 20. et 21. Item Tomo 2. Epist: 105.

A Szent Agoston mon-
dasanac er-
telme.

Rom: 2.

Rom: 4.

Rom. 11.

Veszede eszedbe mit beszél szent Agoston? Először, nyiluan mondgya, es irással bizonyítja, hogy az örök élet, a io chelekedetekert adatic. Mert szent Pál írja hogy meg fizet Isten, mindennec az ű chelekedetec szerént. Touabba azt kerdi. Mikeppen tahat aiandéc auag keduu, mert az aiandéc, nem a io chelekedetekert adatic, hanem ingyen, vgyan azon szent Pálnac imillyen mondasá ként. Annac a ki munkalkodik, nem keduu szerent tulaidonéttatic a bér, hanem adósag szerént. Megint. A maradékoc az Isteni keduunec ualasztása szerent meg tartattanac. Es leg ottan vtanna veti imeztis. Hogy ha a keduu nec

nec általa, hát nem a io chelekedetekből. Mert ^{Hogy keduu,} vgy a keduu nem volna keduu, Mikeppen (vgy ^{ha az io che-} mond) keduu, auagy aiandéc az örök élet, mely ^{lekedetert a-} az io chelekedetekből vetetic? ^{datic.}

Ezt a kerdest így feiti meg. Azert keduu, mert a mi io chelekedetinkis, mellyekert az örök élet adatic, az Istenec keduéből vannac. Mikeppen Christus meg mondotta, hogy ű nalla nélkül semmit nem chelekedhetünk. Szent Pál azon ^{Ioan: 15-} keppen. Keduuból iduözültetec a hit által, es ez nem ti magatoktul vagyon: Istenec aiandéka, nem io chelekedetből, hogy valaki ne dichekedgyec.

Vegezetre imigyenis kerdeszkedic. Mi do- ^{Mert monda} log ez, hogy midőn szent Pál, az Istenec ked- ^{gya ezt sz-} uét aianluán, ezt mondotta volna, nem az io ^{Pál. ű alko-} chelekedetekből, hogy valaki ne dichekedgyec, ^{manyi uagy-} vgyan azon mondasnac imillyen okát adgya: ^{unc etc.} Mert ű alkomanyi vagyunc a Christus Iesusban teremtetec io chelekedetekre, mellyeket elől meg készéret Isten hogy azokba járunc. Mikeppen azert nem chelekedetekből, hogy valaki ne dichekedgyec? Hald meg es erch meg. Azt mond- ^{Mint nem} gya hogy nem chelekedetekből, vgy mint tieid ^{chelekedet-} ből, azokbol, mellyec magattul vannac, hanem ^{tekből.} vgy mint ollyakbol, mellyekbe az Isten alkotot, az az, formalt es teremtet tegedet. Mert azt ie-

lenti,

Psal: 50.

2. Cor: 5.

lenti midőn így szól. ű alkományi vagyunc, te-
remtetec à Christus Iesusban io chelekedetekre.
Nem aual à teremtéssel, melybe emberekce let-
tűnc, hanem aual, melyrűl à szent David szól, ki
immaron ember vala, monduan. Vy szívet te-
remchen bennem. Es melyrűl szent Pál imesze
mondgya. Ha mi vy teremtet allat vagyon, à
Christusban, à regiec el multanac, im mindenec
meg viultanac, mindenec kedig Istentűl. Alkot-
tatunc annacokaert, az az, formaltatunc es te-
remtetűnc az io chelekedetekre, mellyeket nem
mi készítettűnc, de Isten készítet, hogy azokba
iariunc. Ennec okaert, szerelmes atyamfiai, à
mi io életűnc semmi nem egyeb, hanem Istennec
kedue, auagy aiandeka. Késfegnelkül kedig az
őrőc életis, mely à io életért adatic, Istennec ked-
ue. Mert azis ingyen adatic, miuel hogy azis
(à io élet) à miért adatic, ingyen adatot. De az
(à io élet) à miért adatic, chac keduu, az őrőc élet
kedig ki azert, adatic, miuel hogy à io életne-
c iutalma, keduért keduu, vgy mint az igazságer-
t való bér. Vgy hogy igaz legyen, mikeppen
igaz is, hogy meg fizet Isten mindennec az ű che-
lekedetec szerent.

Ext io uoln a
Bornemiszá-
nace szébe
ueni.

Az erdem
nem ellenke-
dic à szent
Pál mondasá-
ual.

Ezeket mind szent Agoston beszéli. Mel-
lyekből meg teczie, hog à io chelekedetec nec er-
deme, nem ellenkedic à szent Pál mondasáual
mikor

mikor azt iria, hogy az őrőc élet Istennec aian-
deka auagy kedue, à mi vrunc Iesus Christus-
nac, általa. Mert az chelekedetis aiandéc, az őrőc
életis aiandéc. Amaz chac aiandéc, ez kedig
aiandékert aiandéc. az az, oly chelekedetek-
ért adatic Istentűl mellyec az ű aiandekiaból van-
nac. Es ez, à mit maluttis monda. *Merita nostra* Epist: 109.
sunt dei dona, quæ cum deus coronat, nihil aliud coronat,
quam munera sua. A mi erdeműnc az ISTE-
NNEC aiandéki, mellyeket midőn koronazza
Isten, semmit egyebet nem koronáz, hanem chac
az ű aiandekit.

De ezt eszébe vegye à keresztyen oluaso, két féle io
hogy szent Agoston mikeppen két teremtetec ^{chelekedeti}
set talallya az irásban. Egyket természet szerent ^{uannac em}
valot, masikat az Istennec kedue es malasztya ^{berne.}
szerent valot. Azonkeppē két féle chelekedetirű-
lis szól az emberne. Nemelylekrűl ollyakrűl,
mellyeket à természetne ereiből chelekedic.
Nemelylekrűl, affelekrűl, kiket vgy chelekedic,
mint à Christusban valo vy teremtet allat. Es A természet
arra tanét hogy à természetne ereie által löt ^{nec ereie al}
chelekedeteket rekeszti ki szent Pál, midőn ezt ^{tal ualo che}
iria. Nem chelekedetből, hogy valaki ne dic ^{lekedeteket}
kediec. Az vy teremtet allatnac chelekedet ^{rekeszti ki}
kedig, szükségese nek mondgya lenni az iduós ^{szent Pál}
segnec meg talalására.

Es ékep

Szent Ago-
ston Borne-
mizánac
minden by-
zonytásit
meg feyti.

Melanchtonis
uallya, hogy
erdeme ua-
gyon az io-
chelekedet-
nec.

In locis Cap:
de operum
præmijs.

In Confessio-
ne Sa-
xon: Eccle-
siarum, An-
ni. 1551.

Es ékeppen meg feiti szent Agoston egy-
szermind, minden bizonytásidat io Bornemis-
sza prædicator, mellyekkel azt akarod bizonye-
tani, hogy azért nem mondhattyuc hogy az örök
életnek meg adasában tekinteti legyen Istennek
az io chelekedetekre, mert az irás aiandeknac ne-
uezi. Ha nem veszed elég neuen en tülem, hog-
szent Agostonnal bizonyítam az en válasomat.
Im ottan à te szép Euangelicus atyadfiualis bi-
zonyítom Melanchtonnal, ki imígyen ír egygüt
az io chelekedeteknek erdemerül.

*In reconciliatis bona opera cum placeant fide
propter mediatorem, merentur spiritualia & corporalia
præmia in hac uita, & post hanc uitam sicut planè osten-
dit parabola de negotiationibus: Habenti dabitur &c.
Et 1. Tim: 4. dicitur, Pietas habet promissiones præ-
sentis & futuræ uitæ &c. Mar: 10. Recipient centus-
plum in hac uita, sed cum tribulatione, & post hanc uit-
tam æternam.* Ha nem egyebet, azt nyilván vallya
Philöp, hogy erdeml valamit mind euilagon,
s-mind à masikon az io chelekedet.

De szollyanac fokban egygüt à nem Euan-
gelicusoc, talam vgy inkab meg hiszed à iambo-
roknac beszedeiket. Igy sollânac azért à tellyes
Saxoniai Doctoroc es prædicatoroc, kiknek v-
tannoc vallyac à Pomerianiabeliekis, Argentinas
beliec, Mansfeltiec, Brandenburgiac.

Caterum

*Caterum etsi uita æterna datur, propter filium
Dei renatis, tamen simul etiam est merces bonorum operû,
sicut dicitur Matt: 5. Merces uestra est copiosa in cælis.* Iol-
lehet az örök élet az Istennek fiaert adatic az
vijnnonan szülötteknec, mind az által à io chele-
kedeteknekis bére. Miképpen szent Maténal
mondgya vrunc. A ti bértec beuséges menore-
szagban. Latode hogy nem ellenkedic aual, hog-
Christusért adatic imez mondas. A io chelekédes-
teknec bére az örök élet

Io módon meg magyaraztam én, mit kel-
lyen tartanunc az io chelekedeteknek erdeme fes-
löl, de azt te soc képpen ellenzed. Annac okaert,
hogy iobban eszekbe veheséc az oluasoc, mely
meltatlanoc legyenec à te ellenzésid, igerül igére
be irom mind ég végbe ideis à postillabol azt az
en magyarazatomat. Ki imílyen.

De mi el nem teuelyedünc, hanem az Euan-
gelionnac igaz értelmét meg talallyuc, ha à köz-
zep vton iârunc. Ha kérded mellyic az igaz, es
közep vt, azt szent Pal è mai Epistolaba igen
szépen elönkbe adgya.

Nem tudgyátokè, vgymond, hogy à kic az 1. Cor: 9.
pallyát futtyac, mindnyaian futnac, de egygic vé-
sziel à iutalmar? Vg fûlsatoc hogy meg foghals-
sátoc. Minden peniglen ki à gyözködő helyen
küzdic, mindenekrül meg tartoztatya magát.

I

Es

A Confessio-
nistáknac ual-
lasoc, az io
chelekedetek-
nec erdem-
erül.

Az io cheleke-
deteknek erde-
merül ualo
igaz tudom-
many.

sz: Pálnac
két Peldája.

Es azoc azt à végre miuelic, hogy à meg rothas dando koronat el vegyec, mi peniglen az rothas tatlant. Két peldat hoz itt elő szent Pal: egiket az pallya futókrul, másikat az küzdőkrul, kikből meg teczie mit kellyen tartanunc az Isten nec kegyelmességérul, es az mi chelekedetünk nec er demérul.

A pallya fu-
tásban való
dolgoz.

Az pallya futásban első dolog, az iutalom nac auagy aiandéknac fel tétele, mellyet az à ki fel télsen nem kötelelségből teszi fel, sem tarto- zásból, hanem chac io akarattyából. Mert ha nem akarnáia senki útét törueni szerent nem keszkerethetnéie reia, hogy fel tegye. Es mikor fel tet- te, mindeneket híj vgyan, es ingerl à futásra, auag az győzködése, de senkit nem keszeret, hanem azt meg kialtattya hogy aze leszen az aiandéc, à ki előb éri à czelt, auagy meg győzi az ű küzdő tarsat. Ezt haluán, à nyereséghez valo remenségbe, fokban hozza kezd nec à futáshoz es az győzködéshöz. A ki gyorsab, es erősb le- szen, annac iut à fel tetetet iutalom. A ki futni sem akar peniglen, az még régen tutta, hogy neki semmit nem adnac.

No immar à kinéc eset à iutalom, kinéc kö- szónheti az ű labainake, vag annac à ki attac Bizony ha esze vagyon inkab annac à ki attac, hogy sem mint az ű labainac, Igaz hogy az ű la- baia

bainac gyorsaságais segetette útét, sőt labai iram- kodasa nélkül loha az iutalomhoz nem iutha- tot volna, de megint chac heiaaba futot volna, ha amaz iambor az ű io szabad akarattyából ideien iutalmat nem rendelte volna à gyors futás- nac. Eggyüt iar azért è kettő, hogy az aiandec io akaratból rendeltéséc, es hogy annac ada- séc, à ki gyorsab à többinél.

Igaz így vagyon dolga az Isten nec kegyel-
mes akarattyánac az mi io chelekedetinkel. ^{Iutalmunk} Chris-
tus vrunc az ű szent vereuel erdemlette es vette ^{nac erdeme}
meg bűneink nec bochanattyát, az iduóséget es ^{Christus által}
az öröc eleter. Ez mindezt à mi erdemünk nel-
kül hirdettette ki az apostoloc által es igerte mi-
nekünk. De azonközbe aztis meg prædicálta es ^{Futni kel az}
prædicáltatta, hog valaki el akaria ezeket venni, ^{iduóségért.}
valtig igen fufson erette. Halhacza mit monda ^{Mat: 16.}
valakien vtannam akar iüni, tagadgya meg ma-
gát, es vegye fel keresztit, es köufzen engemet.
Halhacza megint mit mondatot szent Pallalis. ^{Heb: 12.}
Vesünclerolunc minden terhet, es körülunc al-
lo bűnt, bekeséggel valo szenuedes által fufunc
az mi elönkbe vettetec győzködéshöz, nezuén à
mi hitünk nec szerzőiére es vegezőiére Iesusra,
ki mikoron vigaság vettetet volna eleibe, keresz-
tet szenuede.

Röüideden: Christus ez világnac piacza-
rul, az

az ű szöleiebe hiuot minket, azt parancholta, hogy munkalkodgyunc à napi penzért, es ha munkalkodunc meg adatic mi nekűnc az meg igert bér.

A fizetést à
Christusnac
közönyűc,
nem à mi mun-
kánkac.

Kerded immar, hogy az munka vtan meg fizet nekűnc az Isten, kinec tartozunc azt köszöni, az mi munkánkacé? Semmiképpen nem. Mert ha Christus az mi munkánc nélkül nem nyerte volna, es nem igerte volna, nekűnc chac heia ba munkalkodnanc. Azért az idu őseget, es az őrc bodogságot annac köszönd à ki keszette, es igerte à ki io akaratbol hiuot minket az ű szöleiebe, es erőt adot hozza, hogy munkalkodhásunc.

A mi dolgozunk
futás, es győz-
kodes.

Annac okáert, noha az à mi dolgunc hogy fúlsunc, es győzködgyűnc az iutalomert, de mégis mindenkoron azt kel vallanunc, hogy semmit nem tehetnenc, semmi hasznát nem vehetnenc, ioc sem gőzködesűnkac, ha az elöt az Christus az ű erdeme által à mi erdeműnc nélkül meg nem keszette volna azt à mit keresűnc. Mind az által im hallod, hogy az őrc életet bérnekis neveszi az Euangeliom. Hid elő à munkások at azt monda à Vinczeler nec az cheledes ember, es fizetd meg nekic az ű béreket, mert az Isten chac azoknac igerte, à kic munkalkodnac erette, es chac azoknac adatic, à kic futnac, es küzdenec.

De

Bér az őrc
élet.

De ha mégis azt keuanod, hog' ennélis níl- uabban mondgyam meg: az őrc élet nec iutalmát az mi chelekedetűnkac kellé tulajdonétni, vag' chac az Isten nec irgalmaságac? imeszt ved elzedbē, hog' ebben è pelda beszédben kétfele hiuatatrul teszen vrunc emlékezeret. Egic hiuatallal à szölöbe hiuatunc, másikcal az iutalomnac felvetelere. Az ű szöleiebe hiuot az Isten minket tellyeséggel chac az ű meg mondhatatlan io voltából, nem tekintuē eg' mak szemnitis sem chelekedetűnkre, sem erdeműnkre. De mikoron az iutalomnac felvetelére fog hini, akcor azt kezdi mondani az Vinczeler nec. Hid elő az munkások at, es fizetd meg nekic az ű béreket. It emlékezie immar à munkarolis, kinec bére, az az, iutalma uagy on.

Kétféle hiua-
tal.

Ezt à szent írásnac egyeb helyeiből iobban meg erthettyűc. Mikoron Christus az aposto- lokat el küldé, hog' minden nemzetségeket hiuonac az ű szöleiebe, azt monda nekic. El menuēn prædicallýatoc az Euangeliomot minden terem- tet allatnac. Nem szöl ott semmit az mi chelekedetűnkül, es erdeműnkül, mert ingyen hiuot minket az Isten az anyaszenteghaznac tarsaságába, nem gondoluan azzal, à mit az elöt chelekedtűnc, vag' io volt az, vagy gonosz. De itelet napján külobben leszen à dolog. Mert akcoron azt fogia mondani à ióknac: Iőuetec en atyámnac al-

A kétféle hi-
uatatrul ualo
bizonytetásoc.

Mat: 16.

Mat: 25.

I 3

dotti,

Mint tartozic
Isten nekünk
iutalommal.

Igereti által
tötte adoffa
magát Isten.

Esa: 5.
Bornemiszá-
nac mérges
szitkai.

doti, vegetec az tinéktec készttetet országot,
mert ehezém es ennē adátoc &c. Megint. Menné
tecel atkozot emberec az öröc tűzre. Mert ehez
zem, es nem adatoc ennem. Itt immar latod hogy
az iutalomnac fizetésében emlekezik az mi chele-
kedetünkülis. Mintha az mi chelekedetünkértis
tartoznéiecs Isten minekünk az iutalommal. Vganis
tartozic, a menyiből a mi chelekedetinc a szőlőtő
kénec az Christusnac, kibe be oltattunc, gyümö-
chi, es miert hog nē Isten ellenségitül, hanem vion
nan születet fiaitul, az Christus, örökös tarsaitul
chelekedetnec. Az Christusnac orczaiaira néz az
Isten a mi chelekedetünkben, azt tekenti meg, hog
nē mi chelekedtuc, hanē az ű malasztya mi uelunc.

Tartozic azért az Isten nekünk bérrel, az mi
chelekedetinkert, nē a chelekedetéknek természet
szerent valo ereiből, hanē az ű igeretinek igazsa-
gából, mert mikoron a munkásoknac bért igert,
akcor adoffa tötte magát velle. Honnet iniez kö-
vetkezik, hogy az öröc élet aiandekis, béris. Aian-
dēc mert nem kilómben tartozic velle Isten, hanē
chac azért hog igerte. Bér mert sem igerte sem ad-
ga egebeknec, hanem chac az munkalkodóknac.

Mit mondasz te erre? Azt vartā volna a mint
Esaías szól, hogy igaz iteletet tettél volna, es ime
chac zaigas. Sőt nem szünhetel meg a mérges be-
szedektül, hanem a mint ez előt el készted, most is
szis

szitokkal töltöd boszudat en raitā. Azt mondog,
hog io a futás, de Isten az ű fiában igerte a nére-
séget. Ezt fuffad hog meg ragadgad a Iesus Chris-
tusban töt igeretet, kit ezerképpen el akar venni
tülunc az ördögös Telegdi.

Meg mutatod hog azoc közzül valo vag, ^{Sido módra}
a kic vrunc Christus ellen tusakodnac vala szent ^{chelekedic}
Ianosnal. Mert mint azoc, midon nem tudnānac ^{uelem Peter.}
a niluan valo igazság ellen mit szollani, atokra e-
reztēc meg nyelueket, es ördöngösnek neuezēc a
mi vrunkat, azonképpen chelekedel teis en velē.

De én chac azt felelem teneked, hog ördös ^{Felelet a Pe-}
gös nem vagoc, sem a Iesus Christusban töt ige ^{ter szitkaira.}
retet el nem akarom az emberektül vesztetni. Sőt
mind azt vitatom, es bizonétom, hog a mit Isten
igert az ű szent fiában, azoknac a kic az ű aka-
rattyat, chelekedic, meg adgya. Touabba azt pre-
dicallō, hog az iduőség, es az öröc bodogsá-
got añac (a Christusnac) köszönd a ki készettete
es igerte, a ki io akaratbol hiuot minket az ű szö-
léibe es eröt adott hozza, hog munkalodhasunc.

Azt mondog, hog sz: Pal meg tanét minket ^{A futás milca}
reia, es meg magarázza, mi legyen a mi pallya fu- ^{gyen.}
tásunc es hasartunc, midon imeszt iria. Iol vitez-
kedgyel, hog meg örizzed hitedet, es io lelki esme-
retedet. Elso az igaz hitnec őrzése, az vtan io lel-
ki esmeret. Az igaz hit peniglen mi legyen azt irod
I 4 hog

I. Tim: I.

Ibidem.

Két dologba
fig à pallya.
futás.

104: 3.

Az io lelki
esmeret.

hogy nem Telegditűl kel meg tanolni, mert ű
arrul historice szól, hanem szent Páltul, ki azt
mondgya. Bizoni dolog, hog à Iesus Christus à
bűnőföknec iduősegeré iőt é vilagra, kic közzűl
eggyicen vagyoc. Es mond à szent Pal. Ezt mē-
to hog mindenképpen hozzanc szorechuc.

Bator v'g legyen hogy è két dologba fűg
à pallya futas es à küzdes, à hitnec, es à lelki esme-
retnec meg őrizésében. Őrőmest veszemeszt è
vallást tūled, De michoda à io lelki esmeret. Itt te
azt el halgatod, iollehet ennec vtanna nem enget-
te lsten el halgatnod, hanem ki fakasztatta veled
akaratód ellenis. Holot imeszt irod, Az iduőség
chac à Iesus Christus halalanac erdeme által iger-
tetet azoknac valakic benne biznac. Ez penig
égic pallyafutásunc, es égic küzdesunc, hog ezt è
bizodalmat kaphasuc, es hozzanc kapcholhas-
suc. Masichog è mellet io lelki esmeretunkis legem-
iambor életben foglalatosoc leugn.

E mind iô, es az irás szerent vagyon. Ha à tiedbôl ehez többet nem zavar nál, ezen meg alkhatnânc. Enis azt mondom, hogy à hiuec futnac azoc tusâkodnac, es hiuén iôt chelekedugen, iambor eletet viselugen igyekez nec el venni à fel tótt iutalmat.

Mint futot, es
 minchar solo
 dot sz: P4!

De laſſuc más helyetis à ſzent Pál irasának,
à hol oly nyíltan ſzól erről hogy vgyan tulaj-
don

don neugn neuezi à futást, es harsolást, es min-
den homaly ofság nekül meg beszelli, mint futot
ű, es mint harsolódot.

En v^g futoc, v^ggymond, hogy bizontalanul
heaba ne legyen, v^g haroloc, v^gmint nem heia
ba veruen a szelet, De meg enhetem az en testes
met, es rabsag ala haitom, hogy valamiképpen
mikor egyebeknec praedicalloc en magam sem
mire kellő ne legyec. V^g teczie, hog s^zent Pal, az
u testesnec enhetesetis es rabsag ala haitafat fu
tasnac neuezsi.

Touabba, azt mondgya, hog' a vegre fut effele futással, hogy bizontalanul heiaba ne legyen. Tahat nem ketelkedoue a mint te irod oda fel, ^{Biztat az io chelekedet.} hanem bizonyossa teszi embernek szívet az io chelekedetec által valo futás az örök életnek el vetelebe. Es houa, mi vegre futot legyen szent Pal, auag' egyebeketis mire futtatot, azt is meg talalyuc az ű irásában. Io bait vittam a futást el ves ^{2. Tim: 4.} gesztem, a hitet meg tartottam, Touabba el tete tet ennekem az igazságnac koronáia, mellyet meg ad nekem az vr amá napon, amaz igaz biro. A koronára futot, a vegre hogy el vehesse az igazságnac koronáiat, es ebből biztattya magát hog' el veszi mert iol gözködöt, futását iol el uegeszte.

Masut megint imigyen ir. Minden terhet, szennedés ál-
 es bünt le teugn, mellyec szüntelen környül fog- tal kel futni.
 I s nac

AZ EVANGELIOMNAC

nac minket, à bekeséggel valo szenuedes által, fűsűc à mielőnkbe adatot pallyát, nézuen à hitnec kezdőiere, es el vegezőiere à Iesufra, ki az ű eleibe adatot örömről, à keresztfán ként szenuede, à gyalazatot meg vialuán, es à kiralyi székben, az Istennek iobia felől űlt. Ittes arra int minket, hog à szenuedetelség által fűsűc à pallyát vgy à mint CHRISTVS futotta, ki az ű szenuedése által űle à kiralyi székben, az ű attyanac iobia felől.

De mi szükség erről sokat irni, ha tennen magad sem tagadod s-nemis tagadhatod, hogy à pallya futas à hitnec, es io lelki esmeretnec meg őrizése, es az iambor életben, valo foglalatosag. Kiből vag akarod vag nem, imez következic, hogy à io chelekedetec által is iutunc az öröc életre. Mert ha futas à iamborsag, terminussanac czellyanac, es hataranac kel annac lenni, à houa iut általa à ki fut. Ennel kedig egyeb hatarat, es czellyat nem találó, hanem az öröc életet. Kit mikor elerűnc es elűszűnc, meg szűnűnc à futastul.

Historica fides
mū legyet.

Iac: 2.

A holazt irod, hogy Telegdi historicè szól à hit felől, igen meg chalától magadba. Mert az historica fides, mortua fides. Mi legyen kedig à mortua, az az, meg holt hit, meg tanét minket reia szent lakab monduan. A hit chelekedet nélkül meg holt. Hog szolloc én tahat historicè à hit felől,

felől, ki mindenűt azt irom es azt mondom, hog nem chac hinni, hanem iót kel chelekedni annac, à ki iduözűlni akar. Nem chac à bizodalom eleuenéti meg (à mint netalam te alétod) à hitet, hanem à szeretet, az io es keresztyeni élet.

Nem tűrheted hog mind vntalan merget ne ^{Szent Pal} okádual ellenem, es hogy dagalyodat tölthess ^{mondasánac} raitam, iaczodozol à szent irással, toldozuán, es ^{toldozása.} foldozuán gonoszul es hamissan à szent Palnac mondasat, midőn imigen hurczolod. Mely hitet es io lelki esmeretet nekic hatra vetűen, veszedelmec szenuedtenec, kie közzűl vagon Himeneus, es Alexander, es Telegdi Miklos, kiket (mond szent Pal) à Satannac attam, hog tanollyanac, es káromlo beszédet ne mondganac. Nem neuezet szent Pal, sem ott, sem masut Telegdi Miklost. Iol meg kellene tahat gondolnod, hog mikor az irásnac valamely helyet citálod, tisztan es igazan vgy à mint magában vagon, őlgetes nélkül, hoznad elő, am az vtan magaraznad oszton, huznad vonnad à mint akarnad, ha egyebet nem tehcz benne. De iol vagon, örömeft látom hog meg mutatod meni böchűlete legyen nallad az Isten igeiēnec, kihez nehol tész, nehol el vesz benne à mint immar ez előttis kezédbe kaptuc.

Mit mondasz többet Telegdi ellen? Imeszt, ^{Több dörögölő} Telegdi azon igekezic, hogy az iduőséget Isten ^{dése Peter nec} ^{en ellenem.} aian

aiandekianakis ielenche Christus erdemenekis
à te munkad erdemenekis. Ez pedig merő ha-
misság, Isteni karomlás, es az vr Christus erde-
mének gyalazattya, es à hiueknec bizodalmanac
ellensége es karhozattya kinec okat oda fel meg
mondottam. Oda felenis valaszt tettem neked
arra à mitot mondottál, most chac mondod à
mit mondasz, es nem bizonyítod. Annac oka-
ert pusztá beszédre nem tartozom felelni, meg
tanéta minket reia szent Agoston, hogy mind
aiandéc s-mind erdem az öröcélet, es hogy egye-
be fer à kettő, hogy aiandékis legyen, erdemis,
miuel hogy azis aiandéc az io chelekedet, à mel-
lyert az öröc élet iutalmol adatic, kinec nagyob
bizonságaert mégis elő hozom vgan azon, sz:

Aiandékis er-
demis az ör-
öcélet.

De correpti-
one et gratia.
Cap. 13.

Cur dicatur
gratia uita æ-
terna.

Agostonnac egy mondasat. *Veruntamen quia et ipsa uita æterna, quam certum est bonis operibus debitam reddi, à tanto apostolo gratia dei dicitur, cum gratia non operibus reddatur, sed gratis detur, sine ulla dubitatione confitendum est, Ideo gratiam uitam æternam uocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini. Recte quippe ipsa intelligitur, quæ gratia in Euangelio legitur. Gratiam pro gratia, idest, pro his meritis, quæ contulit gratia.*

Nem azt iriaszent Agoston, mintha azért mondatnéie aiandeknac az öröc élet, hogy à mi erdeműnc nélkül adatnéie, hanem imezert, mert
oly

oly erdemekért adatic, mellyeket à keduu, az Istennek malasztya adot embernek.

Vallod hogy szükség à munka, es hogy nagy fizetése lesz à munkánac. De arra inted az oluasot, hogy ioleszébe vegye, hogy à kinec Isten meg kegyelmezet, bűnöket meg bochatta, es az öröc életnek könyvébe neueket be írta, ingen Christusert, azoknac munkáioc kedues, es à fizetesis chac ű néuebe leszen.

Ita est domine Petre: Vgy vagyon à mint mondod, mert ezec az vionnan szülottec à kikerül most szollasz. Enis kedig az vionnan szülotteknec chelekedetekről iroc. Azis igaz hogy chac à Iesus neuében leszen à fizetes. Es azért fizet nekűnc Isten à mi munkánkért, mert à Iesus neuében vadnac.

Meg fizetődic (azt irod) à munka nagy béuen, de nem az ű erdemébe, hanem à Christus erdemébe. Christus erdeme à mi erdeműnc, mert mikeppen ű egy az atyával, azonkeppen mies eggyec vagyunc ű velle, es ű chelekedic mi bennűnc. Nemiskülömben erdemes à chelekedet, hanem chac vgy, à mint ű általa löt. A ki egy oraig miuele à szőlőbe ha annac munkaiat neszed, nem chac ollyan keues munkaert, de bas tor nap estig faradot volna, sem erdemleneie az öröc életnek egy penzet. Miért? Mert azt beszéli

A mi Erdes
műnc Christy
erdeme.

104: 7.

Mint erdemű
es mint nem
erdemű à mi
munkanc.

Rom: 8.

beszélli szent Pál. Hogy nem egyenlőc é mostani időnc nyomorusági, à iouendó dichoséghez, Mely meg fog jelentetni mi hozzánk. De más keppen meg erdemli. Ha kerded mint, meg mondom, maga ez előttis meg mondotam, à szegőtségből, az igeretből, mert őrc életet iger az ű szent fiába azoknac à kic iot chelekednec. Ados tahat vele hogy azt adgya.

In Psalm: 83.

1. Tim: 1.

1. Cor: 15.

1. Tim: 6.

Ibidem.

Deus donator
indulgentia,
debitor corona.

Quomodo
deus se debi-
torem fecit.

Kirül hallyad mit ir szent Agoston. Audi illum iam exigentem ueritatem. Primo ergo inquit: Misericordiam consecutus sum, qui primus fui blasphemus, & persecutor, & iniuriusus: Sed gratia dei sum id quod sum. Postea dicit, cum passioni propinquaret: Bonum agonē certavi, cursum consummaui, fidem seruaui, superest mihi corona iusticiæ. Ille qui tribuit misericordiam, seruat ueritatē. Vnde seruat ueritatem? Quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex. Indulgentiā donauit, coronā reddet. Donator est indulgentia, debitor corona. Vnde debitor? Accepit aliquid? Cui debet aliquid deus? Ecce uidemus, quia tenet eum debitorem Paulus. Consecutus est misericordiam, exigens ueritatem. Reddet mihi inquit, dominus in illo die. Quid tibi reddet? Nisi quod tibi debet. Vnde tibi debet? Quid ei dedisti? Quis prior dedit illi & retribuetur ei. Debitorem dominus ipse fecit se non accipiendo, sed promittendo. Non ei dicitur, Redde quod accepisti, sed redde quod promissisti. Misericordiam mihi erogauit, inquit, ut faceret me innocentem.

tem. Nam prius fui blasphemus & iniuriusus, sed ex illius gratia factus sum innocens. Ille autem qui prærogauit misericordiam, negare poterit debitum? Diligit misericordiam & ueritatem. Gratiam & gloriam dabit. Quam gratiam? nisi de qua ipse dixit, Gratia dei sum id quod sum. Quam gloriam? nisi de qua ipse dixit, Superest mihi corona iusticiæ.

A latrot veted peldául, körül azt beszélled A latoris hog semmit nem munkalodot, az elöt ollyat, ki munkalodot. altal az őrc életet erdemlette volna. Vgy vagy, hog à meg téres elöt nem munkaladot, es nem erdemlet semmit, de à meg terés vtan munkalodéc. Mert minéc vtanna szíuével hit volna à meg igazuláfra, nem chac bizakodéc, hanem szaiáual vallast tön az iduóségre, könyörgé, fohaszkodéc. Vgy viue ofzton be vrunc ütet à Rom. 10. paradichomba. Nem erdemlette volna azt irod sem az ű vallása, sem könyörgése, hanem chac à Iesus Christus &c. Iol mondod azt, ha erted mit mondasz, Christus erdemlette, es az ű kedue atta, à meg tért es könyörgő toluainac: söt aztis ű atá, hogy meg tért es könyörgöt.

Ezec vtan, vionnan megint mind az tuitatod, Nem à gya hog iot kel chelekednűnc, de nem azert, hog an-^{korta ualo} nac általa variuc az őrc életet, mert chac à Iesus ^{repetalással} Christus halalanac általa igeretetet azoknac, ualaz ^{lofzen meg} kic beñe biznac. Iol lehet meg feleltem erre teneked ^{à dolog.} ^{ioan: 3.} immar

Mat: 25.

Gal: 5.

Az örök élet
ért kelj
chelekedni.

Matth: 19.

Gal: 6.

immaregynéhanszer, annac okaert most nem
szükség volna felelnem. De ottan mégis felelec,
es azt mondom, hogy à mely Christus szent la-
nosnal az ű benne hiuóknecc igére az örök életet,
vgyan azon mondgya eztis szent Maténal. A
kic iót chelekedtenec az örök életre mennec. Mine
kellyen kedig azt ertenűnc, hog néhol az hiuók-
nec, nehol à chelekedőknecc igértetic à mennyei
bodogság, meg tanét reia szent Pál, mikor imi-
gyen ír, A Christus Iesusban sem à környűl-
metelkedés, sem à környűlmetetlenség nem
használ, hanem à hit használ, mely à szeretetnec
altala chelekedic.

Touabba imesztis mondom, mint oda felis
mondottam, hogy à vegre kel iót chelekednűnc,
hogy azértis variuc az örök életet. El hagyom
itt az irasnac helyeit, mellyekkel ez előt vgyan
azont bizonytottam. De azokhoz többet
hozoc elő. Azt mondgya Christus, hogy van
nac ollyac, kic meg herélic magokat, az az,
szűzeséget tartnac az menyeknec orszagáert.
Chelekedet hiszem à szűzeség, mellyet à men-
nyeknec orszagáert kel tartani, azt ielenti à mi
vrunc.

Szent Pál így ír à Galatabeliéknek. Iotche-
lekeduen meg ne fogyatkozzunc. Mert mikor
annac ideie leszen, aratűnc ha meg nem fogyat-
kozzunc

kozunc az io chelekedetben. Ezis azért int,
hogy à io chelekedeteket gyakorlűnc, mert hasz-
nat veszűnc à más vilagon. Masut megint ezt
mondgya. Dichekedűnc ti felőletec az Istennek
szent gyűlekezeti előt, az az, à ti tűrestec felől, es
à ti hitetec felől, minden haborusagtokban es
nyomorusagtokban, mellyeket szenuedtec, az
Isten igaz iteletinecc példaiára. Hogy meltoknac
talaltasatoc az Istennek orszagára, mellyert szen-
ueditec ezeket. Ittis azt beszéli, hogy à hiuec
az Istennek orszagáert szenuednec, à vegre, hogy
arra meltoknac talaltasanc.

Ezechez hasonlót oluasoc, à sidokhoz íra^{2 Tef: 1.} Heb: 11.
tot leuelebenis. Hitnec altala hiuattatűnc az A-
brahám engede Istennek, hogy el menne à helyre
mellyet örökségűl veendő vala, es ki menuen
nem tudgya vala, houa menne. Hitnec általa la-
kéc az igeretnec földén, vgy mint idegen, es lakéc
satorokban Isakcal es Iacobbal, kic vgyan azon
igeretnec valanac örökösű. Mert à varost varia
vala, melynec fundamentomű vannac, melynec
mestere es eppetűec az Isten. Hallod vgy teczic,
hogy Abrahám is ki à hitnec altala meg igazult
vala, azért volt engedelmes Istennek, azért
miuelte à mit Isten parancholattyára mielt,
mert várta az vrnac varasát, az menyors-
szagot.

K

Vtanna

In Psal: 120. *Matth: 6.* Vtanna uetem az iras helyeinek à szent Agoston tanetasatis. Ki még imigyen tanét minket. Michoda az, hog ne tudgya à te bal kezéd, mit miuel à te iob kezéd? Imez, hog midon iot chelekedel, az oroc eletert chelekedged, Mert ha è földön azért miueled à io chelekedetet, hogy è földiekkel beuelkedgyel, ottan tudgya à te bal kezéd, mit miuel à te iob kezéd. A iob kezéd be olgyete à bal kezédet. Ne miuel semmiert egyebert, hanem chac az oroc eletert. Azert miueled es batorsággal miueled, mert azt parancholta Isten. Ha chac emberi dologert es è ielen valo eletert miueled à mit miuelsz, chac bal kezéd chelekedic. Ha peniglen az oroc eletert chelekedel, à te iob kezéd chelekedic.

Azt vallya szent Agoston, à mit te tagadcz Bornemisza Peter, hogy az oroc eletnek meg talalásért kel iot chelekednunc. Azt adgyaelonkbe, hogy Istenis vgy parancholta à io chelekedetet. Ki igaz, mert Christus mondása ez, hogy ha be akarisz az oroc eletre meny nyi tarch meg à parancholatokat. Ehez hasonlatost ir in præfatione enarrationis *Psal: 31.* *Psal: 93.*

Nem chac
serkengetes
az iutalom-
nac igerése.

Azt irod, hogy chac serkengetes az, midon bernec neuezi, es mint iutalmat vgy igeri Christus

stus az oroc eletet, hogy az igerethez kepest, ne restelkedyenec à hiuec az vrnac szolgálni. Mondod, de nem bizonytod, hanem valami akasztotatul szakat embernek peldaiat hanyod veted. Hol oluastad, kitul votted, auagy az irasnac mellyic helyuel erőseted ezt é magyarázatot, hogy chac serkengetes? mert ha magadtul mondod, neked bizony chac aniet hiszec, mintha Terentius mondanáia. Mutasd meg azért valakinél, hogy vgy kelerteni azokat az igereteket.

Vgy vagyon, hogy à iutalomnac igereti edesgeti es serkengeti à keresztyeneket à io chelekedetekre, de nem hamis az lsten, hogy chac igerneie es meg nem adnáia à fel serkenteknek azt à mit igeret. Iutalmot igeret, bert igeret. Nem tagadhatyuc tehát hogy aztis ad.

A gyermekeknek peldáia, hogy noha őket illeti atyoknac öröksége törueszerentis, de azért mégis serkengetic őket à szülec azt fogaduan, hogy vyonnan nekic hadgyac ha ioc leszenec, es ki vetic belöle, ha szót nem fogadnac. Semmit nem teszen mi ellenunc. Mert vgy vagyon, hogy à vérnek szarmazása szerent, reias ioc szallando volna, mind az által, nem elég az arra, hogy bizonyosoc legyenec benne hogy reias ioc szal. Mert meg engedi à törüen à szüleknek

K z leknek

leknecc hogy reszetlenné tegyec, magzattyokót az ű iofzagokban, ha ahoz nem tartyac magokat, à mihez tartani kellene. Annac okáert, à vérszerent valo szarmazáshoz ezis kel, hogy ióc legyenec à gyermekec, es ha ióc lesznecc, vgy tudhattyac, hogy valoba ouec az örökség. Mert vgy nem rekesztheti ki örökségéből à fiát az atya, ha okot nem ad reia hogy ki rekesztesséc.

Azt mondod, hogy nekünkis vgy vagygon dolgunc Istennel, mint à gyermekeknecc attyokkal. Mert törüen szerent, es Isteni igazság szerent, mostis azoke az öröc élet, kiknecc meg kegyelmezet Isten szent fiaért, mindazáltal, noha ouec, megis elő szamlállya Isten, az öröc életbe mely soc ióual fizeti meg à mi kichin szolgalatunkat.

Mint légyn
most mienc
remenségbe
az öröc élet.

Tit: 3.

Heb: 6.

Vallom énis, hogy ouec mostis, de chac remenségbe. Mint ez előt meg bizonyítam. Es à mint szent Pál iria, hogy az Istennec keduesből meg igazuluan, remenség szerent vagyunc örökös az öröc életnecc. ouec, de nem oly bizonyal, hogy el nem vesztethnécc. Sőt el vesztetic es fokban el vesztic, mikeppen szent Pál iria nemellyekről, hogy egyszer meg vilasgosetattac, es meg kostoltac à mennyei aiandekokat, es reszesultenec à szent lelekkel, es meg kostoltac az Istennec io igéiet, es à ióuendő vilagnac,

nac iofzagit, f-megis el hanyotlanac, magoknac esmet meg fészetic az Istennec fiát es meg chusfollyac. Kikről touabba azt mondgya, hogy lehetetlen hogy meg vietasanac à meg terésre.

Erte de mit beszél? Tauul eshetic àm meg az öröc életnecc öröksegétől az, à ki egyszer remenségbe örökösse lótt, ha el hanyatlic. Tauul mondom, mert ha meg nem uiulhat, es meg nem térhet, örökös sem lehet. Kic vehesséc el kedig letel szerent, à meg igert aldomast az öröc életet, vgyan ottan meg mondgya szent Pál imillyen pelda bessedben.

Kic uehetic el
letel szerent
az öröc élet
nec örökse-
get.

Mert à föld, mely az űreia ióuó előt gyakorta be isza, es hasznosfüet teremt azoknac, à kik útet miuelic, az meg aldatic az Istentől. De à mely tóuifseket es boitorianokat teremt, hasznatlan az, es az atokhoz nem mészec, melynecc vege erre megyen, hogy meg egettesséc.

Nem elég hog à föld az esőt be igya, hanem azis kel hozza, hogy io füuet teremien, es vgy aldatic meg. Ez sem elég ahoz, hogy letel szerent örökségül bíriad az öröc életet, hogy egyszer az ISTENNEC lelke adatot neked, es meg igazottal, az ISTENNEC ingyen valo aian dekiabol: de ezis kel hozza, hogy te is io gyümölchöt teremch.

Mihez kel a-
zoknac tarti-
ni magokat,
kic az aldo-
mást öröksé-
gűl akariác
birni.

1. Pet: 3.

Szent Peteris, halgalsacza mit keuan azok-
tul, kic az aldomást örökségűl akariác birni. An-
nac fölötte, mindnyaian eggyesec legyetec. Egis-
tek nec faion à mastoknac nyaualyaia. Az atyas-
fiui szeretet legyen bennetec. Legyetec irgalma-
sóc, emberségesec, gonoszt gonoszal meg ne fis-
zessetec. Szitkot szitokért ne adgyátoc, hanem
viszontag alduán. Vgmint kic tudgyátoc, hogy
erre vattoc hiuatatuán, hog az aldomást öröke-
ségűl biriatoc.

Latode mit beszeli: Hiuatalosóc vagyunc
vgan az örökségre, de azt el nem veszüc, ha iót
nem chelekedünc, azért int minket azokra à io
chelekedetekre, mellyeket előszamlala. Ki meg tes-
czic chac abbolis, à mit ingén maid vtanna vét
ezek nec monduan.

Mert à ki akaria szeretni az életet, es latni
az io napokat &c. Tauozzéc el à gonosztul, es
chelekedgyec iót &c. Szeretede es keuanode az
életet: akarode amaz io napot latni, mellyen szent
Pál, az igazságnac koronaiat vária vala: Tauoz-
zál el à gonosztul, es chelekedgyel iót. Arra che-
lekedgyel hogy elhes, hogy lathasd az io napot.
Mert bizon hehelue el nem veszed à meg igertes-
tet örökséget.

In illa die.

2. Tim: 4.

Colos: 3.

Ehez hasonlo à mit à Colossisbeli szolgak-
nakis irt szent Pál. Valamit miueltec, vgmond,
min

mindent szívetec szerent miuellyetec, mint az vrs-
nac szolgaluan, es nem emberek nec, es tuduan,
hogy az vrtul veszitec az örökség nec iutalmat.
Ittes à iót miuelök nec az az, chelekedök nec igeri
az örökséget. Iutalmul kedig. Miképpen hogy Ephes: 5.
másut à gonosz életüket ki rekeszti belöle.

A Romabeliekhez iratot leuelébe kedig, Rom: 8.
azt beszelli, hogy, vg vagyunc az lsten nec örö-
kösi, es Christulnac örökös tarsai, ha egetembe
szenuedünc ű velle. Mi vegre? hogy egetembe
dichöetessünc.

Keszeretetem errül eg keuesse beuebben szo-
lani, miuel hog immár keszeris vetetted elő, hog
mostis az vionnan szülöttekè örökségűl az öröc
élet, mintha abbol à köuetkezniec, hogy tahát
nem adatic iutalmul à io chelekedetért. Nem kö-
uetkezie, mert mienc remenségbe, de létel szerent
vg teszüc mienke ha iól élünc.

E nag dolog, hogy váltig igen kerülöd v^{Bornemisza}
gyan, de el nem kerülheted, hanem keszerettetel^{keszeretetic}
meg vallani, hog noha chac Christus erdeme az^{meg uallani,}
öröc élet, ű iutalma, ű bére, de ű benne mi bérünk^{hogy mi bé-}
nekis mondhattyc, s mégis nem akarod hog vg^{rinc az öröc}
váriuc mint bért. Ha az, miért nem varhatom vg^{élet.}
mint azt?

Mert nem azért mondati bér nec (azt feleled^{Miert mondati}
erre) hogy à mi chelekedetünkért adatnéc, ha^{ic bér nec.}
nem^{Bornemisza}
K 4 ma yarazat,
nem^{ya jzere.}

Merces à me-
rendo.

Bér magya-
rul, mert er-
demlyuc.

Peter nec cha-
uargafsa.

Bornemifza
fabulai.

Euilagon me-
ni requisitori-
at irnac, mind
aual sem talál-
nad meg ezt

hanem hogy béuen meg fizetődik az örök élet-
be, minden munkanc. Iles Etymologia. Bér
mert Beuu. Nem sokkal kilömb, mint imez. Tor-
mentum Torma, vgyan ki hasad belőle. Vallyon
à Deac ige merces, honnét auag mitül mondati-
à merendo, est enim præmium quod datur pro labore seu
stipendio. Hát mire nem azért bér magyarul,
hogy erdemlyuc valamit. Hanem ha más ertel-
me vagyon Magyarul más Deakul, más Totul,
más Nemetül, az írásnac, kit te sem mernél mon-
dani, mert vgy nem eg, hanem sóc fele volna à ke-
resztyeni tudomány.

Improprie bér, aztis beszelled. Igen chauar-
gafsz, es igen tetouasz, de nem szaladhacz sohova
az igazság előtt. Bér azt mondgya az irás. Hogy
kedig improprie, te teszed hozza. De nem talál-
tam én sem az Isten igeiibe, sem à regi szent Do-
ctoroknac írásokban ezt ez ígét, annac okaért
míg meg nem mutatod vag à Bibliában, vag à
szent atyáknál, addig tarch magadnac.

De lassác à keresztyen oluasoc, minemű fa-
bulakcal bizonytetod à te vallasodat. Azt rebes-
geted, hogy mikor egy kiraly szaz foréntot ada-
tot egy parasztnac, hogy aiandekön egy nagy
répat vit neki. Es mint Mathias kiralyrul beszél-
lic hogy egy szegeny domine Mathiánac oskola
mesternec, egy tál kaposztas husért nag vrasagot
adot,

adot, az egy répa nem erdemlette volna à szaz à Mathias ki-
foréntot, sem az egy tál etec à tiz kö varat, szin- raly donatio-
ten vgy nem mondhatyuc bérnec az örök életet iat. De hogy
hanem ha improprie. Isten donál, es

Hallade, kilöm à répa fà kaposztas hus az kedetért, azt
Isten fiainac io chelekedeteknel. A Répa chac Ré- meg talalluc
pa, à kaposztas hus chac kaposztas hus. De az mi à jz: irásbän.
io chelekedetünc, nem chac mi munkanc, hanem Nem illuc de,
à mi bennünc lakozo Isten nec alkotmánya, ü dol- sem à kaposz-
ga, ü kedue, ü aiandeka: A lélek nec gyümölche, tás hus.
azért erdemes.

Miert futcz ilyen igen à bérnec, iutalomnac Az Luterekis
es erdemnec neuétül, ha Kemnicius à töb nem él nec à bérnec
Euangelicusokkal egyetembe, örömet él velle: iutalomnac, es
Nem chac azért kedig, hogy béuen adatic az örö- erdemnec ne-
rök élet nec iutalma, hanem azértis, hogy Isten uéuel.
azt fogatta, hog Christusért iutalmazza à mi io
chelekedetinket. Es miuel hogy nem à heuolko-
dóknac, vag gonoszül chelekedőknec, de azok-
nac adatic, à kic munkalkodnac az vrnac szóles
ieben. Kirüt így szól à te Kemniciusod. Kemnicius
part: 1.

Sed in reconciliatis postea bona opera cum placeant fol: 210.
fide propter mediatorem, habent præmia spiritualia &
corporalia in hac uita, & post hanc uitam: idq; ex gra-
tuita promissione diuina non quod deus propter perfectio-
nem et dignitatem nostrorum operum, sit debitor, sed quia
ex misericordia & paterna liberalitate, propter Christū

K 5

pro

promisit se præmijs ornaturum, quamvis inchoatam, languidam, imperfectam et immundam filiorum suorum in hac uita obedientiam. Et illæ promissiones debent in renatis excitare studium bona operandi. Inde enim intelligimus quam grata patri cœlesti sit filiorum qualiscunq; illa, quam spiritu sancto ducente in hac uita sub hoc corruptibili onere carnis inchoant, obedientia: ut quam præmijs & spiritualibus, & corporalibus, quæ sua dignitate non meretur, ex gratia & misericordia propter filium ornare uelit. Et in hanc sententiam nostri etiam à uocabulo meriti non abhorrent: Sicut etiam patribus usitatum fuit. Præmia enim promittuntur ex gratia & misericordia: non tamen dantur otiosis uel male agentibus, sed laborantibus in uinea domini. Atq; ita in Apologia confessionis Augustanæ, in Confessione Vittembergensi, & in alijs nostrorum scriptis usurpatur uocabulum meriti. Hoc modo, & in hanc sententiam proponimus in nostris Ecclesijs scripturæ sententias, de præmijs bonorum operum. 1. Tim 4. Pietas ad omnia utilis est, habens promissiones & huius & futura uita. Luc: 14. Retribuetur tibi in resurrectione iustorum. Mat: 5. Merces uestra copiosa erit in cœlis. Mat: 10. Non perdet mercedem suam. Gal: 6. Bonum faciendo non fatigemur, tempore enim suo metemus non defatigati. Eph: 6. Scientes quod quisq; fecerit boni, hoc reportabit à Deo. Heb: 6. Non iniustus est Deus ut obliuiscatur operis uestri, & dilectionis, qua ministrastis sanctis. Tessa: 1. Si tamen iniustum est apud

Apologia confessionis Augustanæ.
Confessio Vittembergensis.

est apud Deum, retribuere tribulationem ijs, qui tribulant uos, & uobis qui tribulamini, requiem &c. Et plena est scriptura talium promissionum, de spiritualibus & corporalibus præmijs.

Miert nem altalod tãhãt azt irni, hog ha mis, es az egész szent írás ellene szól annac, hogy azert mondom az örök életet nem chupa aianakéknac, hanem bérnekis, miuel hogy à mi chelekedetinkés erdemlic. Ha meg tezcic mind Kemni-ciusbol, s-mind azokbol, mellyekrül ű emlékezie, hogy vg aiandec, hogy mind az altal à mi chelekedetinknekis iutalma, erdeme, es bérül adatic à munkásoknac, az Istenec igeretinec ereieböl. Mely Isten (à mint Melanchton mondgya egüt) kötelezze tõtte magat nekünk, es adósã azoknac à kiknec, semmiuel nem tartozic vala, az igeret nec általa.

Bornemisza
nac szemelen
sége.

Locis com: an
no 22. editis.

Midõn meg holtac volnãnc, Isten chac az ű szent fiãnac általa eleszte meg minket, es chac nekikõszõnhettyüc hog élünk, s-nem chac azt, hanem imesztis, hogy oly életet élünk, mely vt az örök életre. Annac okãert noha gratia, mind az altal mercesis az örök élet. Es noha merces, de gratiais. Miuel hogy à mint szent Agostontul meg tanuloc, az io életis, melynec iutalma az idõuólség, gratia.

Istennec kõszõninc mindent.

Nem volna szükség minduntalan, sõt nehol

hol chac fel leuelenis ketczer mutogatnod à mit
szent Pál ir Rom: 4. Mert oluasta talam sz: Hie-
ronimus oly gyakorta szent Pált, mint te, de àm
meg mondani oda fel, hog kilomben magaraz-
za ű te nalladnal azt à helt. Es hogy az à magya-
rázat nem őue hanem tulaidon szent Palé, mint à
börtől meg teczie.

Soc à iutalom
az örök élet-
be.

A szentek nec
érdemec sze-
rent ualo iuta-
moc, az egy
örök életbe,
nem egyenlő.

Az örök életben hog soc à iutalom, hogy
mindennec eleg adatic benne, es hog minden em-
ber meg elegszic az ű dichóséges rendibe, igaz.
De ezis tagadhatatlan, hog az egy örök életben,
kilomb kilomb leszen à szentek nec az ű erdes-
mec szerént valo iutalmoc. Kit en meg bizonye-
tottam, es im hallyad miképpen bizonytva szent
Agostonis, az irásnac vgyan azon helyeiuel, mi-
lyeket mi elő hofztunc.

Quid ergo sibi uult inquit, ille denarius, qui opere
Vinea terminato, aequaliter omnibus reddetur, siue ijs,
qui à prima hora, siue ijs, qui una hora operati sunt?
Quid utiq; nisi aliquid significat, quod omnes comuniter
habebunt, sicuti est ipsa uita aterna, ipsum regnum calo-
rū, ubi erunt omnes, quos Deus prædestinavit, uocavit, iusti-
ficavit, glorificavit: oportet enim corruptibile hoc induere
re incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem.
Hic est ille denarius merces omnium. Stella tamen ab stella
differt in gloria, sic et resurrectio mortuorum. Hæc sunt meri-
ta diuersa sanctorum. Si enim cælum significaretur illo dena-
rio,

rio, nonne in cælo esse omnibus est comune syderibus? et ta-
men alia est gloria Solis, alia Lunæ, alia stellarum. Si dena-
rius ille profanitate corporis poneretur, nonne cum recte
ualemus omnibus membris est comunis sanitas, et ipsa si usq;
ad mortem perueniat, pariter et æqualiter omnibus in est?
Et tamen posuit deus membra singulum quodq; eorum in
corpore prout uoluit, ut nec totum sit oculus, nec totum
auditus, nec totum odoratus: Quicquid est aliud habet
suam proprietatem, quamuis æqualiter habeat cum omni-
bus sanitatem: Ita quia ipsa uita aterna pariter erit om-
nibus sancti, æqualis denarius omnibus attributus est.
Quia uero in ipsa uita aterna, distincte fulgebunt lumina
meritorum, multe sunt mansiones apud patrem: ac per
hoc in denario quidem non impari, non uiuet alius alio pro-
lixius: in multis autem mansionibus honoratur alius alio
clarius. Tomo. 6. de Sancta Virginitate, cap: 26. In
eandem sententiam lege plura ibidem cap: 27. Et de uera
bis domini in Euang: Ioan: Serm: 59.

Imigyen vegeszttem el à septuagesima va-
sarnapi prædicatione.

A prædica-
ciónac vége.

Vegezetre, holot azt mondgya Christus, hogy az
elsőc el uenén az egy egy penzt, zugodnac uala az che-
ledes ember ellen monduán: Ez utolsoc chac egy oraig
miueltene, mégis egyenlőke teued űket mi hozzánk, teni.
Kic az napnac terhet es beuet uiseltűc. Nem vgy
érchazt, mintha az bodogoc közöt iregyleg lein-
ne,

A zugodást
mint kel ér-
teni.

ne, auagy zugodás, hanem hogy az Isten oly nagyra bőchüli az ű szent fiaert az keresztyen emberne egy keues szolgalttyát, es oly béuen fizeti meg munkáiat, hog ha az emberc közöt, ualakinec olyan béuen fizetne az ű vra, maid iregykedni fogának arra à töb szolgác. De ezt az Isten az ű szabad akarattyal es io voltából miueli. Azert ha valaki azt aletanáia hogy nem iol teszi, alnoc szeme volna annak, mert alnoc es hamis iteletet tenne vra felől.

Mi adgyunc halat rola az mi vrunknac, hog minket az ű szöleibe huiot à piacrzul, nemis szünic minden időkben hini munkafokat, kiknec mikor ideie leszen, az ű igertü szerent, beufeges fizetessel megfizeti munkaiokat.

Bornemiszá
kiket ért à
zugodoc on.

Ez sem teczic teneked, mert így irsz felölle, Nagy rauasz magyarázat ezis, es nem illic à példához, mert à zugodoc nem à bodogoc közöt lesznec, kit el halolsz, hanem bal kéz felől. &c.

Mi legyen à
rauasz ma-
gyarázat.

En rauaszul nem magyarázom az Euangeliomat, hanem huien es iamborul. A magyarázza rauaszul, à ki magátul gondol valami oly magyarázatot, mely à bötühöz nem illic. Hiszem Isten kedig, hogy senki nekem azt kezembe nem kapia, vgy mint ki, nem magamtul gondoltam à mit irtam, hanem köuetttem abban szent

szent Agostont, ki azonkeppen magyarázta à mint én. Im chac most hozam elő néki egy mon-
dásat, melyből meg teczic, hogy mind azokon, à kic nap estig munkalkottac volt, s mind azok-
on à kic egy oraig, à bodogokat ertette, s nem à bal kez felől valokat,

Ezenkeppen szet Gergelis, ki így ir errül. *Eundem denarium accipiunt, qui laborauerunt ad un-*
decimam (quem expectauerunt toto desiderio) & qui
laborauerunt ad primam, quia aequalem uitae aeternae
retributionem sortiti sunt cum his, qui ab initio mundi
uocati fuerant, hi qui in fine mundi ad deum uenerunt.

Arany szaiu szent Ianosnal kedig aztis meg talalod, à mit à zugodásról irtam. Hogy nem vgy kel azt erteni, mintha azoc közöt, à kic egy arant el veszic à napi penzt, zugodas lenne &c. Mert arrul eszt oluasom ű nalla. *Non oportet ea quae in parabolis sunt secundum totum quod dicitur inuestigare, sed in tentionem, propter quā composita est intelligere, & nihil ultra scrutari. Non ergo inducit, ut ostendat aliquot inuidia esse morsos, sed ut ostendat, hos tanto potitos esse honore, quod & inuidiam alijs poterat generare.*

A bal felől valoc nem munkalkottanac sem mit az Isten szöleibe, azt veti szemekre à biro. Eheztem, vgy mond, es nem attatoc ennem &c.

Aual

Aual dichekednec vgyan őr, hogy ott miueltē monduan. Vram nem de à teneued által propheta tūnke &c. De hazudnac, es annac okasert igr szol nekic az vr. Soha nem esmertelee titeket, tauozzatoc el en tūlem mindnyāian kic hamisāgot chelekettek.

A példához
illic az en ma-
gyarazāsom.

Nem illic à példához azt beszēlled az en magyarazāsom. Sőtigenis hozzá illic, de à tied nem. Mert à példába à vagyon, hogy mind az elsőc, mind az vtolsőc el vettēc à bērt, à napi penzt, es à meg igr tetet iutalmat, kit el nem vesz nec à bal felől valoc.

Bornemiszā
ellenkedic
magāual.

Nam reis azt mondod az vtan, mikor à te prædicationod elōt rouid magyarazattyāt irod az Euangeliomnac, hogy egy arant fizetet az első- nekis mint az vtolsoknac. Es meg atta nekic, à mibe meg szegōdet volt vellec. Azt peniglen nem mondhatod, hogy à bal felől valoknac, egyenlő fizetésec lenne à iob felől valokkal, mert ezeknec őrőc tűz, amazoknac őrőc élet es bōdőség adatic. Es egy keűesē annac vtanna, megint azt ielented, hogy à ki nag kesen tērt vol na megis, mint Magdolna, Zachāus, Mate szent Pal: auagy ha chac egy orauā halala elōt, mint amaz toluai, szīnten azon őrőc elettel fizete neki mint à ki kichin segētūl foua Istenes eletben neuekedet, mint Daud, szūz Maria, Ioseph, Si meon, es többec.

Ez

Ez eggyūt iar az en magyarazāsommal, Mert enis azt irom, hogy az elsőnekis kic reg- geltūl, az az, gyermeksegektūl foua, az vtolsok- nakis, à kic keleben mentenec az Isten szōlōies- ben, mindeniknec azon őrőc élet adatic, mellyet soha nem vész nec à bal kéz felől valoc.

Peterne

Ez volna am à czafolas, ha eszedbe vennéd, czafolása. hogy à mit eggyūt vállalsz, azt masut tagadod. Midōn en ellenem harfolodol, ellenkedēs nec es viszaunyaānac okaiert, es hogy eggyūt ne iāry mi velūnc. Bal felől allatod, es pokolra veted azokat à kic esten estig munkalkottanac. Mikor kedig tennen magaddal beszēllesz, iob kez fele talzirod, es az őrőc életre viszed őket.

Panaszal vegezed el à te könyuednec első részec. Előszec közōnsēges keppen panaszolko- dol az en prædicationim ellen mintha azoc, mind rakuac volnānac, Isten ellen, es lelkem esmereti ellen valo magyarazattal. De azt chac mondod, meg nem bizonyētod. Touabba azt hanyod szememre hogy nagy rauaszul mind el hagyom azt à mi szeke veleie volna, es à mi feiebe az vr magyarazta à pelda beszēdet. Tudni illic, à mit à chelēdes ember felelt à kapāsoc panaszolkoda- sara monduan. Barātom, nem tōruentelen, nem hamisān chelekēs zem te ueled &c. Ez sem igaz, mert nem hattam el. Ha ollyān sokat nem cha-

Bornemiszā
nac panaszā.

A panasza
ualo felelet.

L

chogoc,

chogoc, es haszontalanul heiába valo magam
mutogato keuély szókat nem szaporetokis, mint
te, mind az által meg magyaráztam az Euange-
liomnac minden czikcelét, oly rőuiteden, à
mint elég volt egy prædicatora. Erről à chelés
desembernec mondasáruul így irtam.

De ezt (hogy az vtolsoknákis annyit ad
mint az elsőknec) az ISTEEN az ű szabad, a
karattyából es io voltából miueli, azert, ha va-
laki azt aletanaia, hogy nem iol téfzi, alnoc
szeme volna annac, mert alnoc es hamis itiletet
alnoc szem. tenne vra felől. Latode hog nem hattam mind
el, sőt keues beszéddel io értelmét attam an-
nakis à mondasnac.

El hattam azt à mit te hozza tesz. De meg
irtam à mit az Euangelionnac igaz értelme ke-
uant tőlem, hog meg iriac.

Ez à Válasz en tőlem à te könyuednec első
reszére kit, ha soc szot akarnéc szaporetani, nem
annyiual chac, à menyit oda fel elő hoztam, hanē
szantalan helyeiuel erősethetnem az ISTEEN
igeiēnec à szent Doctoroc irasanac, es à közön-
séges Conciliomoknac. A ki akaría oluafsa
Gen: 7. 4 Reg: 20. Ecclesiast: 8. 9. 51. Prou: 11.
Psal: 7. 16. 17. 25. 34. 118. 331. Tob: 4. Sapient:
3. 5. Hierem: 36. Malach: 3. Mat: 5. 6. 7. 10. 16.
19. 25. Ioan: 2. 3. 15. Luc: 14. Rom: 2. 6. 1 cor: 3. 15. 2.
cor:

cor: 4. 9. Gal: 5. 6. Col: 1. 3. 2. Tefs: 1. Ephes: 6.
2. Tim: 4. Tit: 2. 1ac: 1. 2. 1. Pet: 2. 1. Io: 4. Heb: 6.
11. 13. Apoc: 2. 3. 14. 22. Ciprian9 Ep: 57. ad Corn:
de Simpl. pralat. August: in prafat: in psal: 31. Tract:
3. 77. In Ioan: Ep: 105. ad Sixtum præbit: de moribus
ecclesiæ Cath: In Psal: 4. 83. 93. 100. 111. 120. lib: 50.
homiliarum. De 8. Dulcitij quæst: q. 4. Chrysost: Hom:
2. in Gen: Concilium Arausicanum secundum. Trident.
Sefs: 6. cap: 10. 16. Et alios multos infinitis fere locis.

A BORNEMISZA PE- ter könyuenec masodic reszerül.

A Zt fogattad vala à te könyuednec leg első Bornemisz
leuelén, hogy előszer chac à Septuagesima nem teszen
vasarnapi Euangelionrul szollasz: Masodszor, eleget fogad
egyeb helyen valo teuelygesimrül. De vg teczie dasanac.
hogy el feletkezettel fogadasodrul, mert à mint ed
dig az Euangelionnac értelmerül szollottál,
annál maid többet ölgyetettel egyebet irasod
közze. Most kedig mikor fogadot mi-
uednec masodic reszéhez kellene kezdened, azt
hátra hagyuan, uy dolgot vész elő. Mert azt
irod hogy az anyaszentegyháznac esmeretirül
akarsz szollani, lollehet azt sem miueled, hanem

vionnan mi ellenűnc kőszörűlődpennádat, es az anyaháznac neuezeti alat, minket pirongach, ostorosz, es szidogacz.

Peter miuel
bizonytva,
hogy ű igaz
keresztien es
prædicator.

En hiszem aual akarod bizonyítani, hogy az igaz anyaszentegyháznac tagia es prædicatora vagy, hogy szitkozodni tudcz es minden hamis dolgot reianc költeni es kijáltani.

Az anya-
szentegyhá-
naci elci.

A Bornem-
iszai gyüleke-
zete, nem
Christus egy-
háza.

De mi nem vgy tanultuc à Niceabeli Conciliomtul, hogy szitkoc auagy ragalmazásoc volnanac az anyaszentegyháznac ielej, hanem imezec. *Quod una est, Sancta, Catholica & Apostolica.* Az az, hogy egy, szent, közönséges, es apostoli. Es valamely sokaságba ezec è tulajdonsagoc meg nem talaltatnac, à nem igaz anyaszentegyház. Annac okaert, miuel hogy à ti gyülekezettec sem egy, sem szent, sem közönséges, sem Apostoli, ketsegnélkül nem à Christustul gyűitettetet egyház, hanem az ördögtul soc felé tekozoltatot sokaság.

Mért
Nem egy.

Nem egy mondom. Mert ki Luteranus bennetec, ki Zuinglianus, ki Caluinista, ki Flaccianus, ki Maiorista, ki Anabaptista, ki nem tudom michoda. Sőt chac annac sem mehettem még eddég végére, te milegy. Vgymint kinehol à Luteranusokkal tartod à Caluinistac ellen, nehol à Caluinistakcal à Luteranusoc ellen.

Nem

Nem engedé Isten hogy az ű fianac eppen szűt kőntösét à hohéroc meg osztottac volna, ^{Egy az anya szentegyház.} meniucl inkább nem engedi, hogy az ű iegyese eni felé szaggattalséc. ^{Ioan: 13. Can: 6.} Egy az en galambon azt mondya à Messias az anyaszentegyházrul. ^{1. Cor: 12.} Szent Pális azt írta felőle, hog egy test. A hol tahát az ^{Eph: 4.} eggyeség nem talaltatic, mint ti nallatoc, ott senki igaz anyaszentegyházat ne keresen.

De tisztos mentséget talaltál magatoknac, ^{Bornemiszai} mellyel azt akarod ielenteni, hog az egenetlenség ^{nac mentsége.} gert titeket hamisnac, es az egyenelséget minket igaz anyaszentegyháznac nem kel tartani. Vgy mondasz hogy à Törökökis egyet ertenec. Mintha abbol à köuetekeznéic, hogy mikeppen azoc nem à Christusnac népe, noha viszaunya ninchen kőszóc, azonkeppen mi sem bizonyit hattuc aual, hog anyaszentegyház volnanc, hog (à mint tennen magadis valod) eggesec vagyunc.

Chauargás ez Peter vram. Mert most nem ^{Chauargása} arrul vagyon à kerdes, mint kel az Istenec ^{Peternecc.} népet, à pogan nepektul, mellyec tellyeséggel tagadgyacà Christust, meg valasztani, hanem holot mies keresztienek nec mondgyuc magukat es anyaszentegyháznac: f-ties, mellykünc igazan es valoban az? En azt mondom hogy mi vagyunc nem ti. Es hogy mi legyünc euel bizonyetom, hog mindnyaian egget ertünc. Hogy

L 3 tinem

ti nem vattoc imeuel, hog' ninchen eggesseg kősz tetec. Maga à sem igaz hog' à Törökőc szintén vgegyet ertenenec mint mi. Mert Kazul basa az őueiuel egyetembe, kilömbet vall à töb török kőktül, es azért hadakozikis ellenec.

Nem szent à
Bornemiszá
gyülekezete.
Hier: 3.

Touabba nem szent à ti tarsaságtoc. Fornicata est enim cum amatoribus multis. az az, ki szakaduán abbol, az eg' gyülekezetből, melyben à Christus lakic es országol, foc szeretőkkel ös gyödöt. Lutterrel, Zuingliussal, Caluinussal, Maiorral, Illiricussal, &c. Söt tennen magatoc sem meritec vpoloba szentnec mondani. Holot senkit nem talaltoc kősztetec à ki szent volna, hanem azt beszéllitec, hog' chac tartattoc azoknac lenni. Es noha tulaidonettatic nektec, de nem meritec mondani, hog' volna bennetec valami igazság es szentség. Mi peniglen hiszűc es tudgyuc, hog' noha foc polyua vagyon, de à polyua kőszöt, foc buza magis talaltatic az Istenec szűrűién, az az, à kép vtaloc kőszöt, vannac igaz es, szēt keresztyenekis à mi eghazunkba. Kiktül vgmint iob résztül, à tellyes gyülekezet szēt nec neuztetec.

Szentekis uan
nac az anyas
szentegyhaz
ba.

Sz: az anyas
szentegyház.

Nem közön
séges à Peter
gyülekezete.

Annac fölötte, nem közönséges à ti gyülekezetec. Mert az à közönséges, mely ez egesz vilagon ki teriedet, minden időkben volt, vagyon, es leszen. Nem olyan kedig à tiétec, miuel hogy sem Asiába, sem Africába meg nem mutathattyatoc,

toc, hog' lőt volna valaha, hanem chac Európá nac (mely è vilagnac leg kisseb része) egnehany tartomaniban fugorog: Es Luter elöt senkit nem neuezhetec, ki tellyeséggel mind azt vallotta, volna, à mit ti vallotoc. Hogy peniglen à mi egy-^{Közönséges} hazunc mindenkoron, es mindenit lőt legyen e-^{à mi egyha-} leitül fogua, meg bizonyul à regi conciliomok-^{zunc.} bol, es à szent doctöröknac írásokból, kic vgan ezen tudománt hirdettéc, mellyet mi hirdetunc.

Vegezetre, nem apostoli à ti sokaságtoc. Mert^{Nem apostoli} nem vihetitec eredetteket, per continuam episcopo-^{à Bornemiszá} rum successione, az az, à pispókők nec szép^{gyülekezett.} rendeleymas vtan valo köuerkezése által az apostolokra. Nem mutathattoc az apostoloktul fogua mind eddig valami közbe vetesnelkül oly egházi feiedelmeket auag szolgakat, kic à ti valastokon lettenec uolna. De mi mutathatunc. Am^{Apostoli à mi} szent Agofton elő szamlallya azokat, kic sz: Pe-^{egyhazunc.} tertül fogua Athanasiusig Romai pispókőc vol-^{Ep: 165.} tanac. Athanasius vtan megint meg talallyuc az^{ad Generosū.} historiákban kic igazgattac mind è mai napig à mi egyhazunkat.

Ennec ez vtolso ielnec annit tulaidonétot sz: Agofton, hog' à többi kőszöt ez altalis mond-^{Cont: Epist:} gya hogy ű meg tartatot à Christus egházánac^{Manichei} engedelmessegebe. Cyprianusis arra tanét, hogy^{cap: 4.} ott volt ű ideiében az igaz anyaszentegyhaz, à^{Lib: 1. Ep: 6.}

hol Cornelius papa volt. Melyrűl à kinec ked-
ue volna hozza, soc szép dolgokat oluashatna
*apud Irenæum lib: 3. cap: 3. lib: 4. cap: 63. Tertull: de
præscriptione aduersus hæreticos. Origenem in proæmio
lib: 1. Periarcon. Cyprianum lib: 4. Epist: 2. 9. Opta-
tum lib: 2. cont: Donat. Euseb: lib: 5. cap: 6. Eccle: bist:
et plurimos alios.*

Leg regieb à
mi egyházunc

Azt irod hogy noha régi à papaság, de ha-
mis hog leg regieb volna. Hanem à kit à pro-
phetac, Christus vrunc es az apostoloc kôuettes
nec, azoc igen regiec. De hog meg erched, à pa-
paság ezekkel eggyet ért, annac okaert vgan igaz
hog leg regyeb. Kit az io chelekedetek nec erdes
mirűl valo tudomanba ide fel meg mutattam, es
midõn f-ahol helye vagyon à mi vallasunknac
egyeb reszeirűlis meg mutatoc.

A papa alat
ualo egyház
nem hamis.

Midõn à te gyûlekezeted nec semmi ieleit
nem adhadtad volna, mellyekbõl meg teczenéiec
hog ti volnatoc igaz anyaszentegház (maga az
vala vtolsó fogadasod, hog ennec esmeretirűl fog
nal szollani) vionnan megint reianc tatod szaia-
dat, f-azt kiattod hog à papa haza hamis anyas-
zentegház mert hamis tudományu, es gilkos.
En kedig maid meg mutatom, hog sem à hazugs-
sagot, sem à gilkofsagot feiünkre nem tuttatd rak-
ni, ez vtan sem tudod, más sem tudgya, hanem
iregségbõl, es gyûlölségbõl hamissan fogtatd re-
ianc.

Az

ELsõ iele az hamis anaszentegháznac à hazug ^{Bornemisza}
ság azt beszelled. Mert az lsten igeiet hamis ^{karomlása}
san, rauaszul, alnakul magyarázzac. A papa hã-
za azt miueli, hát az à hamis anaszentegház.

Es à Telegdi Miklos anahazánac teuelyge-
sit, azt igered hog kétképpen adod az oluasok-
nac eleikben. Elõször igen kôntien chac paraszt
modra. Masodszor melyebben, kit à figelmetes
írás oluasoc vehet nec eszekbe.

Touabba azt irod hog imez öt dolgot. A
tiz parancholatot, Hiszec lsten, Mi atyankat, à
keresztsgnec es vr vachoraiánac igeiet, enis Ca-
techismusba chenaltam, de mesterséggel, hazu-
gul, chalardul. Mely chalardságot mint kellyen
az oluasoknac eszekbe venniec, modot akar sz-
benne adni. Tõbbet mondasz még ehez. Tud-
ni illic, hogy à kit en anyaszentegház nac tartoc,
à Romai papaságnac serege, egy punktig, es eg-
czikcelig tetetűl fogua talpig mind el fordetotta,
valamit Christus vrunc parancholt, rendelt, es ha-
gyot, es az à kônnyen es paraszt modra valo ta-
netas.

Vgyanis bizony igen konyű es paraszt. ^{Peter nec pa-}
Mert akar mely varga is, meg tudná ezt mondani ^{raszt tanetása}
de nehez volna meg bizonyetani. Kónyű mert
chac mondod, de meg nem bizonyetod.

L s mert

Nem forde- mert parasztul, ertetlenul, gorombaul, vakmerő
 tota fel à pa- képpen szollasz. Hog egy puntig mindent fel for
 paság à Chri- detottunc volna, azt hamílnac lenni, öföddel Lu-
 stus parancholatrul. ter Martonnal bizonytā meg ennec előtte. Most
 kedig tennen magaddal bizonyetom. Ki midon
 az en Septuagesima vasarnapi prædicationnac
 masodic reszerul irsz, eg cikcelēt mind helyen
 hagyod. Kiből meg teczic, hog itt nem igazat
 mondasz. Mert ha chac az maradnais helyen à mi
 tudomanyunkba, nem fordettotuc volna mind
 egy punktig fel à mit Christus parancholt. Hog
 amaz őt dolgot hamílsan, es alnakul Catechis-
 musba nem chenaltam, aztis meg adom ingyen
 maid ertened.

Peter nec
 szemtelen ha-
 zugsága.

Azt kerdem tülled. Ha chenaltam en Cate-
 chismust? Lattade valaha ennekem Catechismus
 fomat? Soha nem. Lassa azert mind ez egesz vi-
 lag, mely igaz mondo vag te, ki minket neuesz
 hazugoknac. Hog azt mereszled mondani à
 mi vgy ninchen. A ki Catechismust soha nem
 chenalt, hiszem az valamit vagy igazan, vagy
 hamílsan Catechismusba nem tot. A Canisius
 Peter Catechismusat, meg ifiu koromba en for-
 detottam magyarrā, de hogy chenaltam volna,
 meg eddeg nem chenaltam eggyetis. Mert nem
 volt szükség, miuel hogy egynehany fő, es ies
 les

les tudos emberec, kik nec tanetuanyokis alég les
 hetnec, eleget chenaltanac.

Kerded mi moddal kel meg esmerni à pa-
 rasztnac az mihamis tanetasunkat? Es igy felelsz
 meg reia. Mondam oda fel hog őt rendbe szolo-
 loc errul: Először à tiz parancholatrul. No
 mond el hát. Meg latod Peter, hogy à mely ha-
 zugságot reianc fogtal, azt feie-
 dre teretem.

A tiz parancholatrul.

A Z T irod hogy à tiz parancholatot tanét-
 Arya à Telegdi anyahazais, de ū nalloc chac
 kilencz. Mert à masic parancholatot imeszt, ne
 chenaly magadnac kepeket, es ne tiszteled azo-
 kat, ki hattac. Azert mert baluanyozo kepeke-
 cel rakua az ū templomoc, kie elot nagy terdet
 feiet haitnac, es nagy tiszteletet szereznec. Az
 vtolsóbol kedig, ebből, Ne keuand à maset,
 kettot chenaltanac. Nem de nem nagy chalard-
 ságe ez?

Allyunc meg itt, es lasuc mely igaz mondo Bornemisza-
 à Bornemisza gyulekezete. Azt mondgya előlis, nac magaua
 vtolis, hogy mies tiz parancholatot tanetunc. ualo ellenke-
 Közepūt kedig, hogy nallunc chac kilencz pa- de se.
 rancholat vagon. Ha tizet tanetunc, nem kilencz,
 ha kilencz, nem tiz. Es

Nem kilencz
nallunc à pa-
rancholat.

AZ TIZ PARANCHOLATRVL.

Es bator ha igaz volna, hogy à masodikat el loptuc, es az vtolsóbol kettőt chenaltunc, vgy sem kilencz parancholat talaltatnec nallunc, hanem tiz. Choda arithmetica vagyon neked Peter, à mint latom.

Semmit ki
nem hagyunc
à paranchola-
tokbol.

De igaze vallyon hogy el loptuc à masodikat. Nem igaz. Sőt oly hamis, mintha azt mondanam hogy az ördög lsten.

Stanislaus Hosius, ama tudos es szent Cardinalis, ki è nàron hala meg Romaban, igen szép es bölch kónuet irt, à mi keresztyen hitünknek vallásárul, melybe meg magyarázza à tiz parancholatot. De ki nem haggya, sem el nem lopia azokat az igeket, mellyeket te masodic parancholatnac neuesz. Petrus Canisius, kirul im nem regen emlekezem, két Catechismust chenalt: Eggyet kichint, az apro gyermekeknek: másit nagyot az öregeknek: (mellyet Petrus Busæus; ezis ieles tudos es lsten felő iambor, à szent irasbol, Conciliomokbol, es szent Doctorokbol egbe gyűitetet szantalan soc helyekkel nem regen meg ekeséte.) A kichinbe, kit én meg tolmacholtam, chac roudeden iria az első parancholatot, miképpen à többitis. A nagyba, ha olvasnad oly hofsan meg talalnad, hogy egy igét sem tet oda Moyses, ki itt is meg nem volna. Azonképpen chelekednec à többies, kie az

igét

AZ TIZ PARANCHOLATRVL

Romai egyházban à tiz parancholatot tanettyac.

Ha az volt neked nehez, hogy ezt è parancholatot, *Non habebis deos alienos coram me, non facies tibi sculptile, neq; omnem similitudinem, quæ est in calo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra, non adorabis, neq; coles ea, nem kettőnec hanem egy nec mondgyuc, ielentetted volna azt meg, es ne költötted volna imezt reianc gonoszul, meltatlanul, es hamissan, hogy el loptuc. Ott vagyon à mi Bibliánkba, ott vagyon egyeb könyveinkbe keresd meg es ott találod.*

Az sem chalardság peniglen, hogy azokat az igeket nem szakaztyuc al az első parancholatul, hanem vg mint annac magyarázattyát, hozza ragasztyuc. Sem imez, hogy à kit te vtol egy parancholatnac mondasz, mi azt kettőue teszüc, Vgy hogy kilenczedic ez legyen, felebaratodnac feleséget gonoszra ne keuand. Tizedic imez, se hazat ne keuand, se szolgálaiat, se szolgálaleaynat, se okret, se számarat, se egyeb marhaiat. Mert aual el sem lopunc benne s-hozza sem teszünc.

Es nem chac mi, hanem à regyec, s-à Confessionistakis ugy mint Luter Marton, Urbanus Regius, Erasmus, Sarcerius, Brentius, Ioannes Spangebergius, Ioachimus Vestualus, Philippus Melancton, Georgius Maior es à többi, szintén ezen módó számlallyac à tiz parancholatot, mint mi.

Egy, nem két
tő, à kit Pe-
ter kettőnec
mond.

Magyarázat
tya az első
nec, à kit Pe-
ter masodik
nac, es kettő.
à kit egy nec
mond.

Caluinustul mi. Caluinustul vetted te, hog az elsőből kettőt, tanult Peter. à két vtolsóbol egyet chenálsz. Kirül io mon don valaszt teszen neki Vvestphalus in Apologia Confessionis de Cæna cap: 40. Vgyan ottan arrulis meg felel, à mit teis chachogsz, hogy à baluanyozo kepeknec oltalmaert loptuc volna el à masodic parancholatot. Oluasd meg nálla ha kel neked. A nem Papista hanem Luteranus.

Peter nem oluassa à regieket.

Sz: Agoston így osztja à parancholatokat, mint mi.

A te Catechismusodba, szent Agostonnal es egy nehany tóbrégi Doctoral akarod bizonyes tani, hogy vgy kel osztani à parancholatokat, à mint Caluinusnac es teneked teczic. Kiket soha nem oluastal. Mert ha oluastad volna, tudnad hogy à mit szent Agostonbol elő hős, nem abba à Sermóba vagy on, melybe te iégzed, hanem à mellette valoba. Aztis tudnad, hog noha mikor chac emleti à parancholatokat, valamit olyant talalunc nalla, de egyebút egynehany helyen, vgy mint Serm: 95. de tempore, lib: 3. Confess: cap: 8. azont mondgya à mit mi. Es à hol szinten arrul ir, az első ketté kelle osztani, es à két vtolsóteggye tenni, auagy à mint mi mondgyuc, imez vgyan kettő, es amaz egy legyen, Nem chac velunc tartya, hanem vgyan iobnac iteli à mi velekedesünket à tieteknel. Halgasz facza mit beszél.

Quas

Quaritur, decem præcepta legis, quomodo diuidentur, utrum quatuor sint usq; ad præceptum de sabbato, quæ ad ipsum deum pertinent, Sex autem reliquæ, quorum primum, honora patrem, quæ ad hominem pertinent, an potius illa tria sint, & ista septem, qui enim dicunt illa quatuor esse, separant quod dictum est, Non erunt tibi Dii alij præter me. Vt aliud præceptum sit, Non facies tibi idolum, & cetera, ubi figmenta colenda prohibentur. Vnum autem uolunt esse, non concupisces uxorem proximi tui, Qui uero illa tria esse dicunt, & ista septem, unum uolunt esse, quicquid de uno deo colendo præcipitur, ne aliquid præter illū pro deo colatur.

Hæc autem extrema præcepta in duo diuiduntur, ut aliud sit præceptum, non concupisces uxorem, & aliud, Non concupisces domum proximi. Decem tamen esse præcepta neutri ambigunt, quoniam hoc scriptura testatur. Mibi tamen uidetur congruentius accipi, illa tria præcepta, & ista septem, quoniam trinitatem uidentur illa quæ ad deum pertinent, insinuare, diligentius intus sententia. Et reuera quod dictum est, Non erunt tibi Dii alij, præter me: hoc ipsum perfectius explicatur, cum prohibentur figmenta colenda: concupiscentia porro uxoris alienæ, & concupiscentia domus alienæ, tantum in peccando differunt, ut illi quod dictum est, non concupisces domum, adiuncta sint & alia. Discreuisse autem uidetur, concupiscentiā uxoris alienæ, à concupiscentia cuiuslibet rei alienæ, quando utrumq; sic cepit: Non

A TIZ PARANCHOLATRVL

Non concupisces uxorem: non concupisces domum proximi tui, & hinc cepit cetera adiungere. Omnino hæc esse uidentur coniuncta, quæ in uno præcepto uidentur contineri, & discreta ab illo, ubi uxor nominata est. Illud autem ubi dictum est, non erunt tibi dii alij præter me, apparet huius rei diligentiore executionem esse in his quæ subiecta sunt, quo enim pertinent, non facies tibi idolum, nisi ad id quod dictum est, Non erunt tibi dii alieni. Vgy teczic nem azt találod Agoston apanknál, à mit te mondasz hogy kilencz volna nallunc à parancholat, hanem hogy tiz.

Nagy hazugság.

Touabba Imígyen írsz en felőlem. Ha kedig magyarazattyát meg hallod Telegdinec, chac pharisæus modgyára, nem Christus modgyara magyarazza: Mint ha chac kilso iamborsagot keuanna lsten, es mi azokat à mi eronkbolis lsten segetsegeuel, meg szerezhethnoide &c. Eztis kezdebe kapon maid teneked Bornemisza. Illyen az en magyarazatom, à szent haromság nap vtan valo hatodic vasarnapi prædicationban.

Mint magyarul az én a parancholatokat.

Minec vtanna beuu szóval meg mondotam volna, hogy è parancholatot: Ne oly: nem chac à szegi meg, à kikezeuel valakit meg ol, à Pharisæusoknac velekedése szerent, hanem azis à ki haragszic, es szíuében gonoszt akar felebarattyának, es à ki valami iellel meg ielenti haragiát, auagy mást meg szidalmaz, (mint te szidalmaz engem)

A HIT AGAZATIRVL

engemet) vegezesre azt à hoszu beszedet, imígyen vegeztem el.

Es immar lattyátoc, meniuel kellyen, ez egy parancholatnac meg tartalaban, à mi igalsagunknac fellyeb halladni à Pharisæusoknac igalságot. Vgyan ezent erchetec à törüennectöbrefzerülis. Christus vrunc az egész törüennec meg tartását, à szíunec indulatiba rendeli. Moyses à fanac agaira veté à feiszet, midon azt monda hogy à ki ölend, köteles leszen itiletre, de iduözétonc à gyökerére. Valaki vgymond meg haragszic atyafiára, köteles itiletre. Mert à harag à gyilkosságnac gyökere.

Lám nem chac kilso iamborsagotis mondom, hogy keuan lsten à tiz parancholatban. Amaz Pelagius szauat kedig, mi eronkbol, soha senki nem hallotta túlem, sem irasomba nem oluasta. Tahat nem mi vagyunc hazugoc, hanem az à ki mi reanc fogta.

A Hit Agazatirul.

Itt azt írod, hogy à hit agazatiban mondom, hogy ként halalt szenuedet à Christus, de à szíueknec bizodalmat, chac egyedül az u drága szent halálára nem ereszttem &c. Erre elegge meg felel teneked az, à mit oda fel à io chelekedetekbe valo bizodalomrul irtam. M Tos

A HIT AGAZATIRVL.

Nem ketelke-
dünk a hitnek
agazatiban.

Mat: 13.

Hom: 38.

In Euangelia.

A Vakmerő

seg ellen.

2. Cor: 7.

Ezech: 18.

Touabba azt mondod, hogy minagy vaks
merő bizodalomnac tartyuc, ha az ember vgyan
valoba hiszi bűnénec bochanattyát, es az ű öröc
eletet. Nem ketelkedünk ennec egyikbeis, de
nem akarunc (singuli) mindenikunc, olyan
vakmerőc lenni mint ti. Kic eggyenkent azt
vallyátoc, kiki mind magafelől, hogy minden-
tec bizonyos benné hogy iduőzül, maga ha
chac te reiad hagynámis, alétom, nem mernéd
azt mondani, hogy minden valaki tegedet hal-
gat, es te veled egy vallásba vagyon, iduőzül.
Mert ha azt mondanád, tagadnád igaznac lenni
à Christusnac peldabeszédét, melyben arra tanét,
hogy az ű igeiénec haloia gonoszokatis fog,
kiket vilag vegezetikor az angyaloc ki va-
lasztnac à ioc hőzzül, es az égő kemenczebe
vetnec.

Tudgyuc, à mint szent Gergely írta, hogy
hiuatalosoc vagyunc, de nem tudgyuc ha va-
lasztattunké vagy nem. Annakokaert felelem-
mel es rettegeéssel chelekedgyuc à mi iduőse-
günket, szent Pál intése ként, tuduán aztis, hogy
à ki most igaz es vgy teczenéiec hogy az iduős-
ség nec vtan volna, hamisá es gonosza lehet,
es el karhozhatie. Viszontag à ki gonosz es
hamis, meg igazulhat es iduőzülhet. Intünk
mindent, hogy mind addég fusson, hogy el éreie,
de sen-

A HIT AGAZATIRVL.

de senkit vgy nem biztatunc, hogy mintha ima-
mar el érte volna, oly bizonyos legyen. Es ki
igerhet magánac chac egy napi valo meg mara-
dástis, à ioban? ha lattyuc hogy az angyalokis
el estenec menyben. Saul kiralyis, ki igen ked-
ues vala Isten elöt, ki eséc vránac keduéből éföls-
dön. Es szent Pál fölötte igen felti à Corintus 2. Cor: 12.
belieket, hogy meg ne kerültessenec à satantul. Es
mikeppen à kígyo meg chalta Euát az ű alnak-
sagiual, valami módon az ű eszekis el ne ideges-
nülljön à Christusban valo egyigyuségtül. An-
nac okáert hogy tudhattya mindenikunc bizo-
nyal ha iduőzül, midön nem tudgya meg mas-
rade vegig à ioban auagy nem? Ez kedig
igaz hogy à ki vegig meg marad, az iduőzül.

Hiszuc minden ketelkedés nélkül, hogy
ha pænitienciat tartunc bűnűne meg bochattatic,
es bizunc (à Christus által) hogy ha à pæn-
tenciánac méltó gyümölcsinéc termesétül meg
nem szünunc, öröc élet adatic nekűne. Illyen hit-
tel es bizodalommal meg elegszűnc, es touab nem
visgallyuc az Istenec tanachát. De nem sza-
porétoc itt errül socszót, hanem az husuet vtan
valo negyedie vasarnäpi prædicationra igazé-
tom az oluasokat ott beuebben valo tanulsagot
attam errül é vetekedesrül.

M z

Az

A miatyánk
kat nem
mondgyuc a
zenteknec.

AZt méred mondani, hogy à miatyánkat abodog aszonnac, es nagy soc szenteknec, kinek egyyet, kinec kettöt, kinek harmat, kinek többetis mondatunc. Ez merő hamis, es egy cheppig semmi igaz ninch benne. Mert mi senkit arra nem tanetunc, hogy midőn miatyánkat mond, à szenteknec mondgya, auagy az által kerien valamit tölőc.

A keresztségrúl.

A keresztsé-
g nec cere-
moniairul.

AZon tudakozol, hol szerzet Christus sőt, Anyalat, olait, korosmat, gyertyát à keresztséghez? Miert hogy chac kerded, es nem tudod meg mutatni, hogy valami gonosz volna ezekben, mert ninnenis, mint Christus Pilatusnac, azon keppen enis nem felelec semmitteneked heuolkozdok kerdezkedesedre. Nemis vagy melto reia, hogy à keresztyeni ritusoknac misteriomit erched.

Az Vr Vachoraiárul.

Peter nec.
mondása.

ERrúl imigyen írsz. Az ur vachoraiánac eggyic reszet el loptac, az italat, Es à kenyerből vy Christust chenaltac. Sugas oluásas által, azt

azt meg aldozzac à te bűneidnec bochanattyaert. Ielentuén, hog à Christus aldozattya nem volt eleg arra. Touabba à kenyeret imadtattyac ueled. Es ot soc gondolt tisztelettel, ezüsttel, arannál, tisztelettel à Maozint. Kirúl Daniel prophetalt Dan: 11.

A mi à lopást illeti, hog el nem lopiuc à szent <sup>Az egy sze-
mely alat valo
Comunicálá-
sul.</sup> ségnec poharat, hanem io es melto okokbol veszi à kötség egy személy alat az vr vachoraiat, meg bizonytetottam à postillanac első részében, vgyan azon vr vachoraiárul valo harmadic prædicationban.

Imadtatasárulis, es tiszteletirúl, à mi vrunc te- <sup>A szentség-
nec imadtatás
járul.</sup> stenec, eleget szolottam, az vr napi prædicationban. Hiszem azert vöttel bait irasom ellen, hogy meg feitegeted azt, à miuel en ott bizonytetom à mi dolgainkat. Kit midőn meg miuelfsz, higgyed hogy valaszod leszen. De mig chac gyűlölséges beszedeccel, es szitkozodásokkal tusakozdol ellenűnc, addig nem tartozom neked valaszt tenni. Miert? Mert helyen áll az à mit irtam, es te nem bizonytetottal semmit ellene.

Hog kedig azt mondod, hogy à kenyerből vy Christust chenaltunc, azis chac karomlo <sup>Mi Christust
nem chenaltunc.</sup> beszéd. Mi Christust nem chenálunc, hanem valyluc hogy à szentségben Christus vagyon à kenyernec személye alat, az Isten igeiēnec ereie által,
M 3 tal,

tal, kit megis bizonyítottam à hol helye volt.
Te arra à bizonyetásra sem tudtal semmit fes-
lelni, es azert még effele tragar beszedeccel el
mellőlle.

Az aldozat-
tul.

Az aldozatrul nem mondoc mostis egebet
annal, à mit oda fel mondec à miserül. Mert a-
hoz soc szó kellene, ha valoba akarnanc rulla ves-
tekedni. Te sem bizonyetod, hanem chac taga-
dod, hogy nem aldozat ez è szentség.

Dani: II.

Daniel az Antichristusul szól, kinec ti vate-
toc tagiai nem mi. Meg bizonyítottam azt en,
kis roud irasomba, mellyet szinten most nyom-
tatnac, mikoron ezt irom.

Eddig szolottál valoba paraszt modra, ima-
mar melyebben kezdesz szollani. Es à nag mely-
séges bölcheséget imigen kezded el.

A Deréc szent irásnac czikcelirül.

MIntha az öt dolog, mellyekrül az előt pan-
tolottál, à deréc szent irásnac czikceli nem
volnának, es chac mostan fogna azokban piz-
kalni.

A Bűnrül.

Banod

BAnod hogy tagadgyuc bűnnec lenni à bűnre ^{A hagyodás}
valo vagyodált az vionnan szűlöttekben. ^{nem bűn.}

De vagy banod vagy nem, anuit tulaidonétunc
az Isten kegyelménec, es lelkenec, mely minket
tisztét à keresztségben, hog mindenestül fogua
meg szabadét à bűnrül. Annyéra hogy à görie-
dezés es gonosz keuanság, à ki bennunc marad, ^{A Geriedezés}
nem bűn, ha nem engedunc neki, es akaratunkat ^{mire ualo.}
reia nem adgyuc: de chac arra hagyatic meg à mi
testünkbe, hog legyen mi ellen gyakorlanunc,
à keresztyéni vitezkedést. Es nem chac nem art
azoknac à kie ISTEEN segetsegéuel valoba elle-
ne vjaskodnac, hanem még használis, annébol,
hogy à mint szent Pal iria, ha töruen szerent vi- ^{2. Tim: 2.}
nac meg coronaztatnac.

Ezt kedig nem mi magunktul, es nem ha ^{Szent Paltul}
missan mondgyuc, hanem szent Paltul, az igaz ^{tanultuc à mi}
sagnac prædicatoratul, tanultuc. Ki azt iria: Hog ^{uallasunkat.}
semmi karhozattyc nincen à Christus Iesus ^{Roma 8.}
ban valoknac, à kie nem test szerent iarnac, ha-
nem lelec szerent. Mert az élet nec lelkénec tör-
uenye, meg szabadetot engemet à bűnnec, es ha-
lalnac törüenyetül. Megint. Nem tudgyatoké,
hogy valakic meg keresztelkedtunc à Christus
I E S V S BAN, az ű halalára keresztelkettunc ^{Rom: 6.}
meg? el temettettunc azert ű velle à keresz-
ség által à halalra, hogy miképpen CHRISTVS
M 4 fel

fel tamadot halottaiból az atyanac dichósége által, azonképpen mies életnek vyfagába iariunc.

Nem kel hoszu magyarazat a szent Pal ira sához, eleg niluan mondgya hog semmi karhoz zattyoc ninchen a Christus Iesusban valoknac, hogy meg szabadultunc az bűnnec töruefietül, ki ha igaz, következic, hog a vagyodas nem bűn. Mert ha bűn volna, nem igazan mondanáia az apostol, hog semmi karhoz zattyoc ninchen. Mert a bűn melto karhozatra. Az sem igaz volna, hog meg szabadultunc a bűnnec töruefietul. Touab ba a bűnből valo fel tamadasunkat a Christus nac fel tamadasához hasonlettya, ki oly tökelle tessen tamadot fel halottaiból, hog a halalnac sem mi része raita nem maradot, mi raitunc sem tahat a bunnec chac egy chöppeis, midön meg keresz telkedunc.

Masuttis azt beszelli, hogy a Christus Iesusnac vére meg tisztettya, a mi lelki esmeretunket a meg holt chelekedetektül, az az, Mint szent Ias nos magyarazza, minden bűnőktül. Nem tiszt tettanáia kedig mindenektül, ha a bennunc mar adot vagyodas, bűn volna. Houa teszed amaz masic szent Ianosnakis tanobizonságot, ki igy szölla Christus felöl: Ime az Istenec barannya, ki el veszi e vilagnac bűnet. El veszi vgymond nem chac fedezi auagy nem tulaidonettya.

De

Heb: 9.

I. Ioan: 1.

Ioan: 1.

De hallyuc mit ir szent Agoston Iulianus el len, meg ertyuc u tulle niluabban, mit kel errül tartanunc.

August: cont:
Iulian: lib: 1.
cap: 6.

Iam nunc illam tuam discutiamus calumniam, quam me dixisse criminari, Baptizatos ex parte mundari. Et infra, Dixisse me affirmas quod gratia non perfecte hominem nouum faciat. Non hoc dico. Attende quod dico. Gratia perfecte hominem nouum facit, quandoquidem et ad corporis immortalitatem planamque felicitatem ipsa perducit: nunc etiam perfecte innouat hominem, quantum attinet ad liberationem ab omnibus omnino peccatis, non quantum ad liberationem attinet ab omnibus malis, et ab omni corruptione mortalitatis, qua nunc corpus at grauat animam. Et interiectis nonnullis, Quamuis iam peccato mortui, Deo uiuamus: est tamen quod in nobis mortificemus, ut non regnet peccatum in nostro mortali corpore ad obediendum concupiscentiis eius, a quibus nos soluit, ne his essemus obnoxii, plana atque perfecta remissio peccatorum, et remanserunt in nobis, cum quibus generantur bella castrorum. Nec ita multo post: Quamuis itaque sacro baptisinate sanctificetur et corpus, ad hoc tamen sanctificatur, ut per remissionem peccatorum, non solum praeteritis peccatis omnibus, uerumetiam ipsi, quae inest carnis concupiscentiae non sit obnoxium, cui necesse est obnoxius omnis homo nascatur, etiam moriturus obnoxius si non renascatur. Vbi ergo me audisti siue legisti dicentem, non innouari homines per baptismum, sed quasi

M s

inno

Quasi uocula innotari: Non liberari, sed quasi liberari: non saluari:
 Luterana, non sed quasi saluari: Absit ut ego inanem dicerem gratiam
 Augustiniana. lauacri illius in quo renatus sum ex aqua & spiritu, qua

liberatus sum a reatu omnium peccatorum, uel qua nascendo traxeram, uel qua male uiuendo contraxeram: qua gratia liberer ut scio ne intrem in tentationem a concupiscentia mea abstractus et illectus, atq; ut exaudiar dicens cum consortibus meis, dimitte nobis debita nostra. Qua liberabor ut spero in aeternum, ubi iam nulla lex in membris meis repugnet legi mentis meae. Non igitur ego inanem facio Dei gratiam, sed tu eius inimicus inanem quassisse uideris iactantiam. Item infra: Qua propter dimittuntur in baptisate cuncta peccata, & originaliter tracta, & ignoranter uel scienter adiecta. Sed cum dicit Apostolus Iacobus: unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus: deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: profecto in his uerbis partus a pariente discernitur. Pariens enim est concupiscentia, partus peccatum. Sed concupiscentia non parit, nisi conceperit, non concepit, nisi illexerit, hoc est, ad malum perpetrandum obtinuerit uolentis assensum. Quod ergo aduersus eam dimicatur, hoc agitur, ne concipiat pariatque peccatum. Dimissis itaque in baptismo peccatis omnibus, id est, omnibus concupiscentiae fetibus, si illic etiam ipsa consumpta est, quo modo contra eam ne concipiat dimicant sancti liuore corporis, pedore membrorum, contricione carnis. Denique post nonnulla inserta: Tu

Dimicatio san-
 ctorum contra
 concupiscentiam.

qui

qui putas, quod si malum esset concupiscentia, careret ea omne peccatum
 qui baptizatur, Multum erras. Omni enim peccato carere tollit baptizatum.
 ret non omni malo. Quod planius ita dicitur. Omni reatu
 omnium malorum caret non omnibus malis. Nunquid enim
 caret corruptione corporis, An non est malum quod ag-
 grauat animam, & errauit qui dixit, corpus enim cor-
 ruptibile aggrauat animam.

Ha szemed vagon, lassad: ha füled vagon
 hallyad, mely erőssen bizonertya szent Agoston,
 hogy a keresztségtől semmi sem eredet, sem che-
 lekedet bűn nem marad emberbe.

A uagyodas
 miért mondan-
 tic bűnnec.

Azt irod hogy az Euangelium a vagon-
 dastis bűnnec tartya. Hol tartya? Nem mondod,
 mert nem mondhatod. Talalom vgyan en szent Rom: 7.
 Palnal hogy bűnnec neuezi, de nem azert hogy
 valoha bűn volna, hanem miuel hogy az el-
 ső szülek nec bűnetül vagon, es bűnre vonson.
 Miképpen szent Agoston iria monduán.

Quomodo ergo mortuum dicimus hoc peccatum in
 baptisate, sicut etiam iste uir (Paulus) dicit, Et quomo-
 do habitare in membris fatemur, & multa operari des-
 sideria reluctantibus nobis, quibus non consentiendo resisti-
 mus, sicut etiam hic uir fatetur, nisi quia mortuum est in
 eo reatu quo nos tenebat, & donec sepultura perfectio-
 ne sanetur, rebellat & mortuum. Quamuis iam non
 eodem modo appelletur peccatum, quo facit reum, sed
 quod scit reatu primi hominis factum, & quod rebellan-
 do nos

Lib: 2. cont:
 Iulian: ante
 finem.

do nos trahere nititur ad reatum, nisi adiuuet nos gratia Dei, per Iesum Christum dominum nostrum, ne sic etiam mortuum peccatum rebellet, ut vincendo reuiuiscat & regnet. In hoc bello laborantes, quamdiu uita humana tentatio est super terram, non ideo sine peccato non sumus, quia hoc quod eo modo peccatum dicitur, operatur in membris, repugnans legi mentis, etiam non sibi ad illicita consentientibus nobis. Quantum enim ad nos attinet, sine peccato semper essemus, donec sanaretur hoc malum, si ei nunquam consentiremus ad malum. Sed in quibus ab illo rebellante, & si non latthaliter, sed uenialiter tamen vincimur, in his contrahimus unde quoti die dicamus, dimitte nobis debita nostra.

A ki többet akar erről érteni, oluassa vgan azon szent Agostont, lib: 1. contra duas Epist: Pelagianorum, cap: 13. 14. lib: 2. contra Pelagium, & Celestinum, cap: 39. 40. lib: 2. de peccatorum meritis & remissione, cap: 28. lib: 1. de ciuit: Dei, cap: 25. lib: 3. contra Iulianum cap: 3. serm: 6. de uerbis apostoli.

A Szabad akaratrul.

Bornemiszá-
nac mely tá-
nétafa.

I Gen melyen irsz, vgy teczic teneked à szabad akaratrul. Maga bizonyara valaki oluassa à te irasodat, minden eszében veheti, hogy nem melyen, hanem chekelyen, es chac à karaian forog à dolognac à te pennad. Hazugságnac

mon

nac mondod, hogy minden emberbe benne va, gyon mind io, mind gonosz tetelre à szabad akar, chac hogy Isten segetsege kel hozza. De sem à szent irasbol, sem à szent Doctorokbol, ^{Nem bizony} et semmit. chaceg igeuel sem hamisettod. Az Isten igeienec, nem à tefel fualkodot elmednec melysegeből kellet volna valamit elő hoznod, es vgy bizonyetasnod, hogy hazugsag. Mert hogy te mondod, aual meg nem leszen.

Touabba, nagyon bölchelkedel, hogy à szabad akaratrul valo tudomant, nyiluan adgyad eleikben az oluasoknac, es miuel hogy à mit teneztunkot nem igazlod, hogy meg mutassad mi legyen az igaz. De ott sem hoz chac egy botu vagy egy pont irastis elő, hanem à mit beszellest, magadtul beszelled. Mintha oly ieles ember volna, hogy valami szadbol ki pottyan, mindent tartoznanc el hinni, bizonyetas nélküli.

Nem most tamadot ez, è szabad akaratrul ^{A szabad as} valo vetekedes, volt regentenis. Manichæus ^{karatrul ualo} semmit nem, Palagius többet tulaidonéttot az ^{regi teuelygese} emberi akaratnac, hogy sem mint kellett volna. ^{see.} Minda à kettőnec teuelygese ellen, igaz eleget ir tanacà szent Doctoroc. Kiuallikeppen szent Agoston, kinec imillyen rövid es minden homalyosag nélkül valo mondásat vetem à te vakmerő hazuttolasod ellen.

Est

A SZABAD

Est igitur, & peccatum, & recte factum in libero uoluntatis arbitrio. Az az, mind à bűn, mind à io chelekedet, az akarathnac szabad hatalmaba vagyon. Megint: *Est igitur liberum arbitrium, quod quisquis esse negauerit, catholicus non est.* az az. Vagyon à szabad akarat, melyet valaki tagadangya nem keresztyen.

Bornemisza-
nac uersengő
alhatatlan-
sága.

Chodalkozom alhatatlanfagodon, hogy à mit tennen magad sem tagadhatsz, azt ellenkezőnek okaert hazugsagnac neuezed. Ha mi hazudunc, te is hazucz. Mert vallo, hogy Adamban az élet előtt tökéletes szabadakarat volt, kit az után sem tellyesseggel uezetett el, hanem resz szerent meg maradot az emberi nemzetbe, az io erkölchökre, es magoknac gonosz teteltul meg oltalmazására valo szabadfag. Az vionnan születeskor kedig Christushnac szent lelke öntetie belenc, mely azt is el kezdi bennűnc, hog valame nyire örömeit akariuc Istent felni, benne bizni, tisztelni, es egymast szeretni. Es vegezetre az vionnan szülöttekben chelekeszic à szabad akarat. Te uallasod ez. Nem kellett volna tahat minket azért hazuttolnod, à mit te is vallasz. Mert oktalansag, minden valogatás nélkül tellyesseggel hazugsagnac mondani azt, à minec nagob reszet keszerettetel meg engedni.

De nem szükseg itt errül szót szaporetani, à szent Istvan protomartyr napi prædicationban

AKARATRVL

meg bizonytetottam à mi akarathnac szabad voltat, Annac okaert, Philep Melanchtonnac egmondasat hozom immar chac ide, es ottan veget vetec ennec edolognac.

Sape dictum est (inquit) cogitantes de deo oportere ordiri à uerbo dei, non querere deū sine uerbo suo. Cumq; ordimur, à uerbo dei, hic concurrunt tres cause bonæ actionis. Verbu dei, Spiritus Sanctus, et humana uoluntas assentiens, nec repugnans uerbo dei. Posset enim excutere, ut excutit Saul: Hic Melanchtonnac ha szent Agostonnac es ha nekunc nem hisz. Lam tuis eg azoc közzul, kiket Euangelico atyadfiainac neuez. Im halod hog à io chelekedetek nec haro okat szamlalja. Az Isten igeiet, à szent lelket, es az emberi akaratot, mely enged az Isten igeienec es ellene nem rugodoz.

A Pœnitentiáról.

IMezis szinten olyan hamis, mint befeded nec à többi. Hog à Papasag à bűnhöz egyenlo tore delmeseget keuana, à pœnitentia tarto bunos embertul. Mert tudguc mi, hog elegendendo arrat à bűnec egeb meg nem fizetheti à Christushnac. Annac okaert, nem uagunc oly bolondoc, hog olyra eroltetnoioe magunkat, à mi tulunc meg ne lehet. A mi eleg tetelunket sem mondguc, hog à bűnec bochanattyat erdemleneie, hanem hogy à mint Ioel Propheta mongya, Istenhez kel ternunc tellyes sziuunkból, boitolasbe, Sirasba, köny hullatasba, Touabba hogy keresztelo szent

Ioel: 2.
Iahosnac

Mat. 3.

Luc. 3.

Szent három

ság napja u.

tan 22 u.

farnapi pra-

dicatioban.

Ianosnac intesze ként à pénitencianac melto gy
 űmölchet kel teremtenűnc. Eshogy mind ezek
 re à képpen f. azon okokból vagy on Isten nec
 tekinteti, mint oda fel az io chelekedetekrűl meg
 mondottuc. Ha oluastad, mint magyaráztam az
 adosz szolganac imillyen mondasat, Legy beke
 seges en hozzam, es mindent meg fizetec te ne
 ked, tud hatod hogy nem à mi elég tetelűnk nec
 tulajdonétom à bunnec böchanattyat. Annako
 kaert nem kellett volna ollyat írnod mi felőlűnc à
 mibe sem minichen.

Meg neki kezdesz ezek nec vtanna à ru
 tolasnac, es vionnan elég kígyot bekat kialtasz
 reianc. Kít az ur Isten meg bochasson tencked,
 es se itt, se à más vilagon meg ne büntessen erette.

A Hazaságrul.

A hazasá
 grul való ka
 romlas.

NEm felettem el aztis, à mit à hazaságrul
 nirtal, à te elől iaro beszédben. Hamisnac
 mondod azt à mit az en Postillamba oluastal,
 hogy à Sacramentomoc auagy szent ielec kőz
 zűl egy legyen à hazaság, es hogy minden à mi
 illic à tőb Sacramentomokhoz, ehez hozza il
 lyec. En kedig meg bizonyetottam ott, hogy à
 mi à tőb Sacramentomokat Sacramentomma
 teszi az mind meg vagy on à hazaságban. Mire
 nem

nem feleltel meg az en bizonyetasomra, hog' vg'
 teczet teneked, hogy nem iol bizonyetom? De
 nem tuttal mit felelni az igaz ellen. Hanem masua
 chauarodtal, es azt beszelled hog' à keresztség,
 es az vr Vachoraia bizonságot tesz nec lathato
 képpen az Isten nec lathatatlan io keduerűl, mint
 szent Agoston szol. Mintha à hazaságis azt
 nem miuelnéie am? Vay igenis miueli, mint meg
 mutattam, es meg erősettem igen szépen, à viz
 kereszt nap vtan valo masodic Vafarnapi pra
 dicatioban.

Touabba imillyentis emlegetcz. Errűl Isten
 nec parancholattya vagy on, hogy annac bizo
 nágára mosodgunc meg, es ellyűnc à Christus va
 choraiaual, hog' ű szent fia által, ha hinnenc ben
 ne, keduebe venne bennűnk. (Ezt sem ig' kellett
 uolna írnod hanem hog' à kic immar hittűnc ked
 uebe uött.) De à hazaság haszinten peldazzais à
 Christussal valo tarsalkodasunkat, nem paranch
 oltatot ielűl, hog' minden valaki meg hazaso
 dic keduebe lesz. Michoda? nem parancholtatic
 ielűl, hogy à ki meg hazasodic, Isten nec keduebe
 leszen? Sőt midon azt parancholliya Isten, à ha
 zasoknac hogy, neuekedgyenec es sokasodgya
 nac, azt ielenti, hogy à töruenszerent valo tarsal
 kodas, kedues ű szent fellegenec, es azoc à szeme
 lyec Isten nec keduebe vannac. Es valaki Isteni
 N fele

felelembe meg hazafodic, az altalis bizonyetatic,
hogy Istennek keduebe vagyon, engeduen az I-
sten rendelesenec.

Nagy ertete-
len hazug-
sag.

1. Cor: 7.

Vegezetre nagy ertetlenul azt veted sze-
memre, hogy chac nem a fertelmesegehez hason-
letom a hazasagot, midon a papoknac szuzese-
get dichérem. Vay te itelet nélkül valo Peter.
Fertelmeseget itelie az a hazasagban valo tar-
sasagot, a ki a szuzeseget dicheri? Vgy hát szent
Pal ondoksagnac tartotta a ferfiunac es aszonial-
latnac törüenszerent valo egybe kötelezést, mert
ü nem chac dicheri, hanem fellyeb magasztallya
a hazaságnal a szuzeséget, Midon eggyic iosza-
gos chelekedetet dichérem, nem szidalmazom a
masikat. Iob itelettel szoly maszor ennel.

Ezekből meg teczie, hogy gonoszul neuesz
minket hazugoknac, este vagy az, nem mi, Vgy
mint ki hazugul költesz nemely dolgokat reianc,
nemellyet peniglen ollyakat mondasz hazugsag-
nac, mellyeket meg nem bizonyetasz hogy a vol-
na. De en meg bizonyetom hogy nem az.

Es ha a hazugsag, bizonyos iele a hamis a-
nyaszenteghaznac, az a gyülekezet hamis anya-
sokeghaz, melybe te vag, mert hazugsaggal nem
igaz beszédell ellenesz minket, es hazugul va-
dolod a mi tanetasunkat.

Nem chac ebből teczie meg kedig e kónu-
ból

ből az, mely ellen most iroc, hanem egyeb irasid-
bolis. Kiualtkeppen a te ördögi prædicatioide-
bol. Mellyec rakuac, feiedtül a mi tudományunc
es mi magunc ellen gondoltatot hazugsagokkal.

Minemü amaz, hogy midon egy olykor Fol: 498.
szombatba egy házba prædicallanál, es a meny
ütö köuet emletened az Istentelenec büntetésé-
re, vgy ütötte volna a derec szentegyhazat, hog
a fa feszület apróra rontatot, es az vrain aiande-
kon küldöztec a morsalekiat. Ezt te magadnac
magasztalafodra, es nekünc gyalazatunkra irtad.
Mintha az Isten a te tudományodnac szent vol-
tat, es a mi Istentelenségünket bizonyetotta vol-
na aual a chodaua. De maga nem vgy vagyon
a mint beszelled. Mert meg ütötte vala vgyan a
meny, a szent Miklos egyhaza Sanctuariomia-
nac orrozattyat, de chac egy nehany cherepbe töt
kart a heiazaton. A feszületet peniglen, mely a
nagy oltar meget egy szegen allot, meg érte es
meg hasitotta volt a keresztit, de el nem rontotta,
es a kereszten valo feszület kepet, chac meg sem
körörmzelte. Melynec a keresztit vionnan meg
chenaltattac az egyhaz fiac, es mostanis azon he-
lyen áll. Nem tudom táhat hol vöttec volt a te
vraid, az aiandekon küldöztetet morsalekot.

Tób soc szantalan hazugsagidatis szamlal-
hatnam elő, mellyeknec egy részéuel mi magun-
N z kat,

Esa: 28.

kat, más részeivel tudományunkat és cseremoniánkat hamissan gyalazod. De nem akarod időt vesztetni velle. Ez egyet azért hozam elő, hogy meg érhesz az olvasó ilyen nyiluan való hamis mondasódból, mely szemtelenül szoktal te akar mitis mi boszuságunkra fechegni. A bizony dolog hogy olyakatis irsz felőlűnc, mellyeket talam soha meg sem gondoltunc, nem hogy chelekedtűnc volna. Nemis choda hogy azt miueled, mert azoc fele vagy kic à prophetánal imezt mondgyac. *Posuimus mendacium spem nostrā, et mendacio protecti sumus.* Minden remenseged chacebben vagy on mi ellenűnc, hogy azt alétod mintha olyat nem hazudhadnal, kit el nem hinenec à te irasodnac olvasói, miuel hogy nemely esztelenekkel el hitetted hogy valami legy. Noha seminelis semmib, es hazugnalis hazugb vagy.

A Gyilkosságrul.

A Hamis anyaszentegyháznac masodic ielét à Gyilkosságot veted. Hogy peniglen gyilkos legyen à Pápa anyahaza azt mondod, hogy ez egesz világ lattyá es hallya, azért nem alétod hogy szükség legyen sokat arról irnod, hanem chac Telegdirül akarsz szollani.

Iol

Iol teszed hogy el nem felelkezel rullam, es meg mutatod, mi indetot tegedet reia, hogy bait vóttel ellenem.

En felőlem kedig azt beszelled, hogy nem ^{Peter nec} chac Nagyszombatba, hanem soc varmegyekbe, ^{panaszra.} igen gyorsalkottam es forgottam à hiueknec haborgatasában es öldözeseben, az porószloságban es gyilkosságbán. De kiultkeppen azon panaszkodol, hogy tegedet es à szombatiakat haborgattam. Dichekedelis benne, hogy sem tene- ^{Dichekedése.} ked, sem à szombatiaknac semmit nem arthatam, Sőt hasznaltam nektec velle, hogy titeket haborgattalac. Az őrdőgi kesertő irasodban aztis hozza tetted, hogy midőn husz melyfődön Zolyomba kergetnēnc, Istent szinten orrunc ala, két mely földre hoza (Sempere) es ot akara hogy à nyomtatást el kezdgyed &c.

Nem akarod ezennel sokat mulatnom, ha- ^{valásztétel} nem róuid es kerec választ teszed teneked. Nem ^{à panaszra,} ragadom, mindenkor igyekeztem tegedet es minden effele ragadozo farkasokat, è Christusnac aklatul tauul kergetni: mellyet tiszttem szerent miueltem, vgy mint az Istentől hiuattratot, es választatot lelki pastor, ki az én hiuatalomnac es választatásomnac okát es bizonságot adhatom: meg akartam mutatni, hogy nem vagyoc béres, es nem futoc el latuán à farkasokat à iuhoknac veszedelmére iüni.

N 3

Ans

A GYILKOSSÁGRVL.

Annakokaert örömeft es szüem szerent vetettem magamat, estufakodtam ellenetec, vgy mint farkasoc ellen, oruoc ellen, es toluaioc ellen. Kic nem küldettettetec, (mert meg nem bizonyt hattyatoc, à ti törüen szerent valo küldetettetek) hanem iöttetec lopni, szaggatni, öldökleni, es veszteti az vrnac iuhait: s-még ez utannis azon leszec, hog abbol à likboliski vgralsalac tegedet, à melybe most roka modra lappangasz. Es valamig te meg nem szünöl farkaslenni, en sem szünöm meg pásztor lenni, az az, teged huretani. A menybeli Istenec es földi fejedelmeknec esedezní, hogy te ellened ki nyuichác az ű kariokat, ki vonnyác fegyvereket, meg mutalsác igaz íteleteket, haragiokat, es hatalmaságokat: büntessenec kergessenec, es öldözzenec mind addig, míg meg nem terfz: ha peniglen vgyan nem akarandasz meg térni, meg öllyenec, es ki töröllyenec földrül, hogy annal többet ne dihősködhesel, à kesztyen anyaszentegyhaznac romlására, à menit eddig dihőskötte.

Keptelē nagy
bűnőség.

De à hol azt írod, hogy fizetettis igertem szolgálidnac, kiualtképpen egy Celemen neuű nemetnec, hogy meg öllyenec tegedet, az Isten hiuom bizonygul hogy hamisan írod es hazugul, mert azt en meg sem gondoltam. Soha egy szolgaddalís, tuduan hog te szolgad lőt volna, nem szollott

A GYILKOSSÁGRVL.

szollottam chae egy ígetis, azt sem tudom volte valaha Celemen, Tiúadar, Bogdan, Antal vagy Iacab neuű szolgad. Nagy dolog hogy nem szegyenlesz szemtelenül ilyen dolgot en ream fogni, es meg nem tudod gondolni, hogy magadnac szerzesz gyalazatot effele oktan írsalsal.

Azt sem tagadom hogy mind szombatba s-mind egyebűt vgyan azon buzgosággal igyekeztem azoc ellenis, à kic tegedet es egyeb hamis Prophetakat, à iuhoknac veszedelmekre tartottanac es tartnac, tufakodni. Ez vranis azt miuelem. Kiert mind azaltal gyilkos nem va- ^{Nem nagyoc gyilkos.} gyoc, sem poroszlo. Mert ha az volnéc, tahat ^{3. Reg. 18.} illyesis à lett volna, ki Baalnac negyszáz ötuen Papiait, es annac fölötte, negyszáz, egyeb fele ^{Psalm. 100.} hamis Prophetakat le vagá es meg öle, Dauidis, ki aual dickekedic, hogy io reguel meg öli vala, é földnec minden bűnösit, el akaruán veszteti az vrnac varasabol azokat, à kic alnakságot chelekednec. Iehu azonképpen, ki valahol ^{4. Reg. 10.} valamenyt talala vgyan azon Baal papiba es Prophetaba, Touabba à baluanyozo Achab kiralynac maradékiba, mind meg öleté. Sőt unnen maga az Isten, ki azt parancholá, hogy meg ^{Deut. 17.} ölettecséc az à Prophetá, mely à népet el akaria fordítani, az ű vrátul Istenétül.

Eretnekek
nec panaszoc

Cont: Epist:
Parm: lib: 1.
Cap: 7.

Mat: 5.

Peter nec
szól: sz: Ago:
ston.

Parmenianus, egy régi Eretne, azon pa-
naszolkodik vala, hogy Constantinus Chaszar
űtet, es az ű tarsait kenzanáia es öldökleneie. De
szent Agoston azt feleli neki, hogy azoc min-
dent méltan szenuedtenec. Es azt mondgya, hog
addig melatlammac nem mondhattyac az ű
büntetéseket, mig meg nem bizonyittyac, hogy
ű nem Eretnekec. Mert nem abbol teczie meg
valakinec igazsága, hogy szenued, hanem à
szenuedes abbol dichóséges, ha az igazsagert
történic. Es annac okaert hogy ne minden à
ki szenued Martyrnactarthassa magát, nem kő-
zónséges keppen monda vrunc, hogy bodogoc
à kic haborusagot szenuednec: hanem valasz-
tást tőn à szenuedések közöt monduan: Bodogoc
à kic haborusagot szenuednec az igazsagert.
Semmikeppen nem az igazsagert szenuednec pe-
niglen azoc, kic à Christusnac eghazat meg szag-
gattyac, es à hamis igazsagnac mutogatása által,
idő nap előt el akarnac à polyuátul valasztatni,
mintha űc buza mag volnánac, es az igaz buza
magot, hamis ragalmazásokkal illetic, maga vgy
mint űres polyua es nem buza mag, vgy va-
lasztattanac el, à keuelysegnec szelei által az
anyaszentegyhaztul. Nekedis iria ezt szent
Agoston, figyelmez iol reia, es szűnnyel meg
azon panaszolkodni, hogy haborgattatol.
Mert

Mert erdemed szerent szenueded à mit szenu-
uedze &c.

A szegeny meg holt Feledi Lestarrulis, Cas-
sai Capitanrul panaszolkodik, hogy tizen-
nyolcz esztendő korodba igen meg vert volt
bozogannyal miuel hogy intetted volna űtet,
hogy à fa kepec előt valo imadkozást el had-
náia: Vtanna veted panaszolkodásodnac, hogy
ennechistoriaia nagy es igen choda volna, mint
mentel eiel hozza, mit szollottal, mint űet amaz,
mit lattal almodba, es mint tőtenec be minden-
nec raita, mint fogatot meg tegedet mint veretet,
mint tartatot, mint szalattal el, es mint veszet
el az à Capitan vegre. De miért nem mondod
meg mint voltanac mind ezec? En hiszem ne-
kem tartottad, hogy en mondgyam. Annako-
kaert im meg mondoc egy darabot benne. An-
gyallá tőtted volt magadat, es nem tudom à ke-
mencz megeé, vagy valami igyeb főtet suttom-
ba el reitezuen mint ha Angyal volnal, vgy
keztel ű neki nagy szép vekony szoual valamit
ollyat prædicallani, melynec általa el akartad
hitetni az igaz keresztyeni hittul. Amaz egy
először, vgy mint eiel, főtetbe, meg remült:
Annac vtanna eszebe vőuén, hogy à ki szollas-
na nem mennyei nyeluen, es nem Isteni dolgo-
kat szollana, kezdé gondolni hogy nem An-
gyal

Feledi lestar
miert verte
holt meg Bor
nemiszat.
Fol: 880.
lin: 17.

Angyallá tőtt
te uolt magát
Peter.

gyalhanem valami chalard lehetne. Meg keresé azért, meg találá, ki vona à suttombol, es demed szarent kemenyen meg dörgöle, es tomloczbe vettete tegedet. Honnet mint szalattal ki, azt te magad tudod.

De ottis azt szenueded à mit meg erdemlettel. A vilagsagnac angyaláua változot főtetségne angyalat kergette ki belöled. löllehet chac eggyet üzhetet ki, à mint eszembe veszem. A legyo peniglen vgyan benned masradot.

Valasx tetel
à dichekede-
re.

A te dicheködesidről chac ezt mondom. Ha neked, es valakiknec egybeknec nem artattam, ne chodald, mert ingyen sem igyekeztem azon, hogy archac hanem chac imezen hogti ne arthasatoc az anyaszentegyháznac. Kit az Isten nagy részre veghezis vitt, ez vtan kedig iobban veghez viszen, nem annyéra en altalam mint nallamnal nagyob esmeltöb eszközcöc által.

Sempten mint
iára Peter.

Semptere orrunc ala (à mint te irod) nem Isten hozot volt tegedet, Mert ha ü hozot volna, ha en altalam el nem hagyot onnan üzetni, fokcal inkab nem hagyot volna à te partodon valoc által. De latode, mint mutata meg ü szent föllege, hogy ellene volna, à te ott letted. Szádra bocháta, hogy hanyat homloc szagodnal,

godnal, valahoua à te fel fuualkodot keuely szüed tegedet hordozna. Midön azért rugnal es harapnal minden fele, es mint egy dihós oketalan allat, à te ondokságos, korchomara, es bardelyba valo ördögi prædicatioidba, minden rendbeli embereket oly keuelyen, mintha senki te nalladnal töbiambor nem volna, szidalmaznál könyöröluen az vr Iesus Christus az ü egyházban, melynecte ellensége vagy, azokat tasmaszta te ellened, kicnem Papistac, hanem te neked oltalmazoid es tarsaid voltanac. Kiknec iteleti szarent à te irasod ekteleennec, es Istenteleennec iteltetec. Tennen magad peniglen meltonac arra, hogy el üzettesel onnat à hol lakol vala, ha vissza nem hinad, az az, hatra nem hazudnad, à mit irtal. Es miert hogy nem ördömest tauozhatol vala el à vág égtül, à foc tetouazasv tan, meg pöcheteltetet kezede irása által, hitedre, tiszteltesegedre fel fogadad, hogy hatra hiuod. Mellyet az v tan meg nem müe le fellyeb böchüluen à te tulaidon vac iteledet es teczesedet, nem chac azoknac, hanem az egesz vilagnac iteletinel es teczesenel. (Mert nem chac azoc, hanem mind ez világ, mind Papistac, Luterec, Caluinistac, es valahol valakic vadnac, karhozattacyac à te förtelmes, tragar, hiuolkodo, haszontalan, botrankoztato, gonoszra taneto, N 6 Isten

Hitt meg
szegé Bor-
nemisza.

BORNEMISZA PREDICATIOIARVL.
 Isten ellen kiztető irasodat, vgy annyéra, hogy
 ha valaki teneked hízelkedűn szemedbe diche-
 rijs, masut bator hidgyed mast szól felőle) An-
 nac okaert ki kelle pironkodnod es szegyenked-
 ned Semptei lako helyedrűl. Szinten vgy iaral
 mint à Baal papinac maradeki, kiket midőn Ilyes
 propheta mindenestűl fogua Izraelből ki nem
 vesztetet volna, ki vesztete űket tellyesseggel az
 Isten, lehu által, mely nem Istenes, hanem Istente-
 len baluanyozo ember vala. Eleg legyen ez er-
 rűl.

A BORNEMISZA
Könyuénec harmadic
reszerűl.

Bornemisza
 predicator
 iarul.

Dichekedése.

Minac vtanna eleget tettel volna keuanlagoda-
 nac, minden kigyot bekat ellenem es tudo-
 manyom ellen ki okaduán, vegezetre (könyued-
 nec harmadic reszeben) tereted pennadat, es
 meg akaruán mutatni, mint kellett volna à Septu-
 gesima vasarnapi Euangeliomot magyarazni,
 Teis egy prædicator formaz belőle. Melynec
 eleibe veköny bötűuel nagy dicheretet nyomtat-
 tal. Dichered, magasztalod, es meltonac ite-
 led lenni à te alkomanyodat, hogy mindenektűl
 nem

BORNEMISZA PREDICATIOIARVL.
 nem chac egyszer, hanem egynehanszer meg ol-
 uastafsec. Holot létel szerent meg mutatod, hog-
 (noha en reiam foktad) te vagy à hamis chaplar,
 es alnac kalmar, ki bűdős bort es hituan marhat
 arulsz à szép czeger alatt.

Mert à kinec io bora es io marhaia vagon,
 nem kel ahoz soc dichéret, annak űlis el kel. ű ma-
 ga dicheri, aianlya, es szeretteti magát az io mar-
 ha, ha senki semmit nem szolis felőle. Hanem à
 semmire kellő ioszagot szoktac à chalard arosoc
 igen dichérni, hogy el hitefséc es altsac à veuős-
 ket, es melto arra főlöt el adhacsac rosz ároiokot.

Igy chelekedel te minden irasoddal. Nem
 hagyod az oluasokra hogy űc tegyenec itiletet fe-
 lőle, hanem untalan azt hanyod veted, hogy dra-
 ga, ieles, hasznos, es igen szűkséges dolgokat
 irsz. Vgyanis ha te nem dicherned, felec raita,
 hog dicheret nélkül maradna, azoknal kiultkep-
 pen, à kic tudnac es ertnec valamit.

Ninchen igyekezetem reia, hogy sokat iriac
 à te prædicatoruk: nemis szűkség. Mert vala-
 mi oly vagyon benne, ki ellenkedneicaz en tu-
 domannyommal, arrul mind szollottam idefel,
 es meg feleltem teneked. Am tegyenec az oluas
 soc iteletet felőle, miuel iob az enyimnel, es mellyi
 kűnc keresi iobban es melyebben ki az euangelis-
 omnac értelmét. En meg nem talaltam vgan ben-
 ne à pelda

BORNEMISZA PRAEDICATIO IARVL.
ne à pelda beszédnec minden czikcelénec magya-
razattjat. Maga háromszoris magyarazod,
egyszer somma szerent, mászor beuebben, har-
madszor nagy hoszan. Keues haszon vagyon
à foc üres es tökellertes ertelem nekül valo beszé-
ben. Akar kies szolhat es írhat sokat, de nem
abban fűg à dolog, es nem azt kel nézni, ki
menyit ír, hanem mit ír.

Azt akarnam, hinnéd el magad felől hogy
teis nem szinten Salamon vagy, es hogy vagyon
bennedis valami része à tudatlanfagnac. Ha
ezt el hihetned, imílyen io következnec belőle,
hogy nem ertenel többet magad felől annal à
mi kepes, egyebeket sem vtálnal meg. Esmi-
nec előtte valami írásodat ki bocháttnad, bara-
tidnac, ollyaknac kiualtkeppen, kie nallodnal
többet tudnac meg mutatnad. Vgy lenne, hog
ami vétket, es fogyatkozast tennen magad eszed
be nem vettel volna, azt netalan más eszebe
venneie es elődbe adnáia. Mert senki nem es
leg magánac: es az ember nem tud maga felől
f az ű tulaidon dolgai felől igaz íteletet tenni.
Szükség azert, hogy egyebeknec íteletí ala vesse
magat akarkies.

De beket hagyoc effele beszédnec, es el ves-
gezem az te veled valo harfokodast. Ne band
ha kedued szerent nem eset az en írásom, mere
nem

BORNEMISZA PRAEDICATIO IARVL.
nem à volt igyekezetem, hogy azt írám, à mit
te, auagy akarki más keduélné, hanem à mi igaz,
es à Christusnac Euangeliomauval eggyüt iar.
Ebben à menyire lehetet, örömet kedueztem
neked, hogy szitokkal es atokkal (à te modod
szerent) nem igyekeztelec tegedet illetni. A hol
à hazugságrul szollottam, ha ott valamenyire
visza terétettem neked azt à mit reianc fogtal,
es nyiluan meg mondotam, hogy nem mi vas-
gyunc hazugoc, hanem ti vattoc, meg bochasd
az eggyet. Mert nem lehetet abban egyeb, mi-
uel hogy tudományunknac igazságot kellett
oltalmaznom, es à hazugságnac vétket,
magunktul el tauoztatnom. A kes-
gyelmes vr Istenec szent lelke
legyen veled, es vezers
lyen minden iora
tegedet.

Ænigma.

LVCÆ TEECHI PAN-
nonii, Petro Bornemisza, Depastori ali-
quando Ecclesiarum Sempte
ac Szered, propositum.

Serpere nunc uiridē musæ videre draconē,
Pannoniis Homoru, quem dedit ore, lacus.
Filius immensas mirantur, sidera voces,
Quinas dum facies, colla superba gerit:
Centū luminibꝯ, quartū caput inde coruscat,
Exercens linguas, ad mala cuncta nouas.
Lumina resplendent, densæ tamē illa tenebræ
Obducunt, rectas nec petit ille vias.
Laeva manus pendet, dextrā natura negauit,
Vno vix nato claudicat ille pede.
Lethiferatūmidus, consurgens, aspide uenter,
Ramis hunc, signum pacis oliua, tegit.

Si Sphingis, videor tibi forsitan, ore locutus,
Solue celer nodos, Oedipus alter eris.

Pe-

Enodatio.

PETRI BORNEMISZÆ,
rerum abstrusarum ætatis nostræ, in-
uestigatoris solertissimi.

Ille ego sū fateor, nec me deus esse negabit,
Semptea, me primo villa dracone, viret.
Hic tot inauditis, mihi quinqꝫ volumina, sectis
Nascuntur, quæ nunc, tartara nigra, docent.
Quarto hominū mores vigili, spectamus inanes,
Carpentes natos pannonia terra tuos.
Parcimus haud sacris cæci, castæqꝫ iuuentæ,
Emeritos lacerat, rustica penna, senes.
Dextra riget: sacros inter mihi, nullus amicus:
E populo præsens, unus & alter, adest.
Errores varii, turgescent corpore toto,
Sola fides, cingens perfida monstra, lues.

Num tua, dissoluo Iuuenis, paradoxa? resol-
Sedibus inferni, spiritus iste tibi. (uis,

FINIS.